

Sfera **95** Politicii **96**

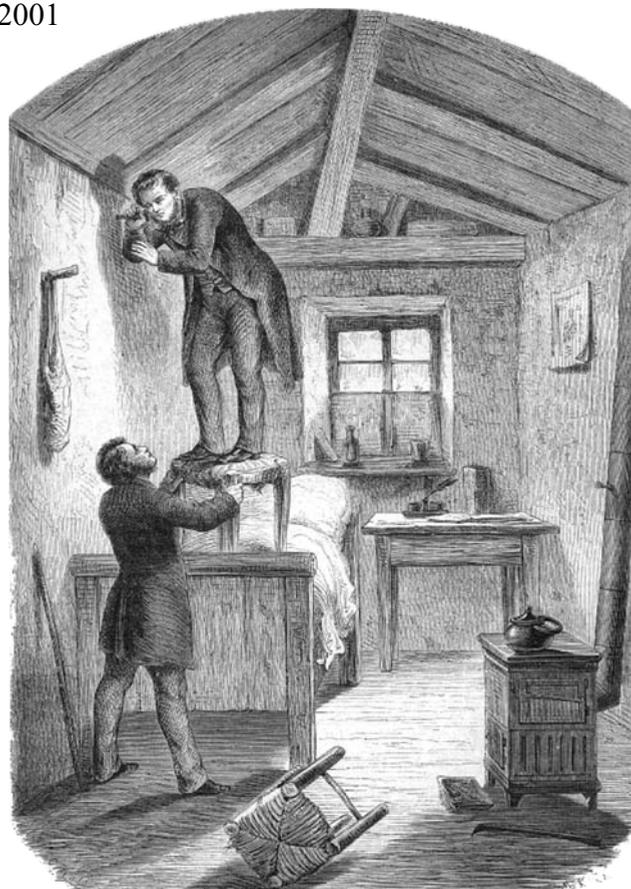

REVISTĂ LUNARĂ DE ȘTIINȚE POLITICE EDITATĂ DE INSTITUTUL DE
CERCETĂRI POLITICE ȘI ECONOMICE ȘI FUNDAȚIA “SOCIETATEA CIVILĂ”

Anul IX, septembrie 2001

Preț 15.000 lei

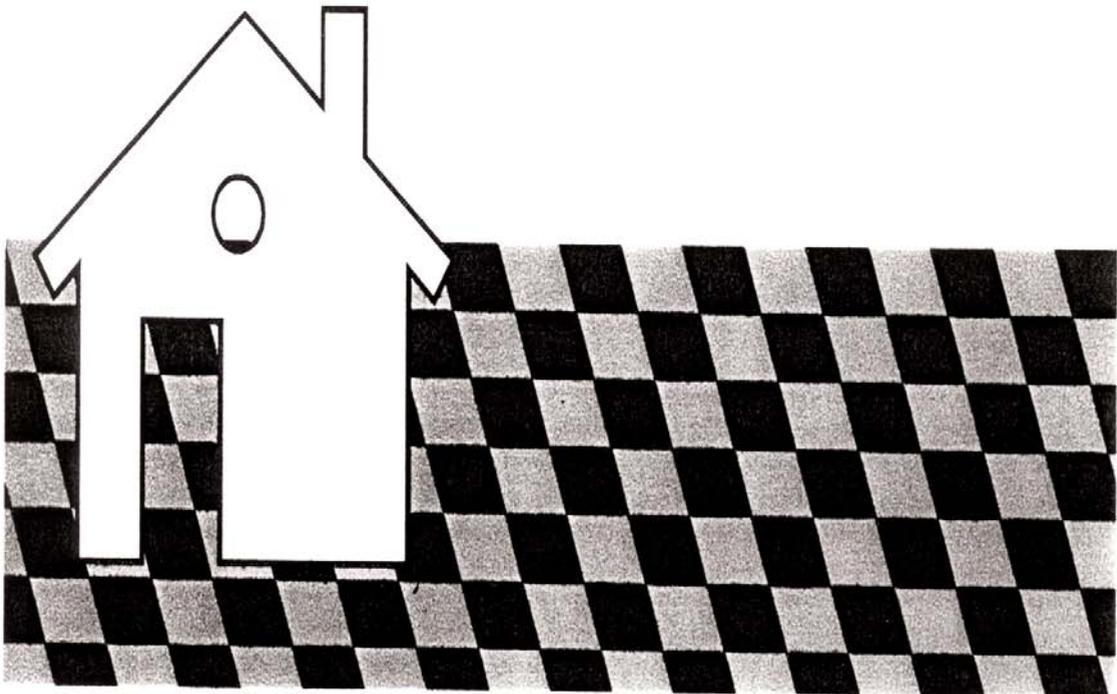

**AFACERI INTERNAȚIONALE
&
ROMÂNIA**

arhitectură, amenajări de interior, restaurare

tel/ fax 313 39 16 mobil: 092 38 08 20

*Atâta știu și eu să fac.
Tu ia-ți un arhitect!*

Cuprins

Revista este editată de
Institutul de Cercetări
Politice și Economice și
Fundatia Societatea Civilă

EDITORIAL BOARD:

CĂLIN ANASTASIU
DANIEL CHIROT
DENNIS DELETANT
ANNELI UTE GABANYI
GAIL KLIGMAN
DAN OPRESCU
VLADIMIR TISMĂNEANU
G. M. TAMAS

REDAȚIE:

Redactor șef:

STELIAN TĂNASE

Redactori șefi-adjuncți:

MIHAI CHIOVEANU

DRAGOȘ PETRESCU

Secretar de redacție:

CRISTINA MARIA

PANȚIRU

Colectivul redacțional:

ADRIAN CIOROIANU

LAURENȚIU ȘTEFAN

SCALAT

VALENTIN STAN

Coperta și

tehnoredactarea:

LIVIU STOICA

Distribuție:

JEAN NICULESCU

“Sfera Politicii” este înregistrată în Catalogul Publicațiilor din România la numărul 4165. Reproducerea articolelor apărute în publicația noastră se face numai cu acordul scris al redacției.

Adresa Redacției:

Str. Piața Amzei, nr. 13, Et. 1.

CP 212, OP 22, București

Tel/Fax: 01 312 84 96,

01 659 57 90

(Attn Roxana Dumitrescu);

E-mail:

sfera@totalnet.ro

Web site:

<http://www.sfera.50megs.com>

2. <i>Editorial</i>	Valentin Stan	Praga 2002: amintiri despre viitor
10. <i>Afaceri Internaționale & România</i>	Cristiana Terenche	Un viitor care ne așteaptă: România și Nato sau România și Rusia?
15.	Ana Dinescu	România și dosarul OSCE
22.	Cristina Maria Panțiru	Noua Europă
28.	Oana Alexandra Tudor	Suveranitate și Guvernare în România și în țările Uniunii Europene
35.	Marian Zulean	Politica externă americană pe înțelesul tuturor
43.	Cosmin Popa	Sub semnul contratimpului istoric
48. <i>Politică externă</i>	Marius Teja	Aderarea Moldovei la Pactul de Stabilitate în Europa de Sud-Est
51.	Daniel Cain	Experimentul Simeon al II-lea
56. <i>Globalizare</i>	Carmen Pavel	Globalizarea și conflictul ideilor
61.	Gabriel Radu	Origini corupte ale antiglobalizării
64.	Mirel Bănică	Pentru o geopolitică a ecologiei globale
69. <i>Intersecții</i>	Pethő Zoltán	Legea, autismul și litost-ul
75. <i>Cărți și autori</i>	Gabriel Andreescu	Un concept românesc privind viitorul Uniunii Europene
77.	Silvia Branea	O perspectivă organizațională asupra școlii gustiene
79.	Mihai Horia Cuc	Relații cu vecinii
81.	Ioana Cristea-Drăgulin	Pagini de jurnal

Tiparul executat la **SONOR '98 SRL**

str. Cetatea de Baltă, nr. 116, bl. 8, sc. D, ap. 58, sector 6, București

Tel. 092 384 885; Fax 01 772 97 51

Praga 2002: amintiri despre viitor

VALENTIN STAN

“Puterea este atât de aptă pentru a fi insolentă, iar Libertatea pentru a fi obraznică, încât foarte rar se înțeleg una cu alta”.

George Savile, Marquess of Halifax (1633-1695)
“Of Prerogative, Power, and Liberty”, în *Political, Moral, and Miscellaneous Thoughts*, 1750

O Putere egală doar cu ea însăși

Puterea instalată la București, după alegerile din 2000, a debutat în forță declanșând un adevărat cor de promisiuni post-electorale, care s-au fundamentat, de la început, pe capacitatea sa declarată de a atinge obiective internaționale pe care defuncta administrație Constantinescu nu le-a atins. Până aici, nimic spectaculos. Așa este normal să facă orice nouă administrație, adică să se valideze de la ce poate să facă în contrast cu neputința predecesorului. În materie de politică externă, lucrurile erau foarte clare și administrația Iliescu-Năstase a purces cu vigoare la proiectarea ambițioasă a unor țeluri foarte dragi românilor: nominalizarea României pentru integrarea în NATO la *summit*-ul Alianței din 2002, de la Praga și accelerarea procesului de negocieri pentru aderarea la Uniunea Europeană, concomitent cu demersurile necesare ridicării vizelor pentru cetățenii români care călătoresc în țările UE.

Luând poziție în nenumărate interviuri și contacte cu presa, noul și dinamicul ministru de externe român, Mircea Geoană, declara fără echivoc, așa cum a făcut-o pe 8 februarie 2001: “România este o țară pentru care anul

2002, în ceea ce privește NATO, va fi un an decisiv. România se va pregăti, Romania va fi cât mai bine pregătită pentru acel moment, și sunt convins că decizia va fi favorabilă pentru România și pentru alte state din Europa Centrală”¹. Mai mult, pentru a puncta seriozitatea guvernului său, în raport cu predecesorul, domnul Geoană făcea angajamente punctate de o siguranță de sine fără precedent în istoria politică post-decembristă a României: “Promitem ceea ce știm că putem face și ne ținem de cuvânt”². Același domn Geoană remarcă la 5 ianuarie 2001: “De asemenea, trebuie să constatăm, fără mare plăcere, că în ultima perioadă s-a produs o erodare a statutului și a influenței internaționale a României pe plan internațional. A sosit momentul să redăm coerența, predictibilitate și eficacitate demersului nostru de politică externă.”³.

Ei bine, există un anume cinism al puterii în cuvintele ministrului de externe. Domnia sa, numit ambasador la Washington de președintele Iliescu, înainte de 1996, a fost menținut la post de președintele Constantinescu, deși uzanțele în materie de reprezentare diplomatică, la schimbarea unei administrații (cum s-a întâmplat în 1996), nu îl recomandau pentru a-și continua mandatul.

Or, să vii ca ambasador al unui fost președinte, implicat direct în munca de politică externă a țării și să spui că statutul internațional al României s-a erodat în timpul mandatului respectiv, doar pentru a face plăcere noului președinte, este un lucru rar întâlnit în uzanțele de respect minimal pentru persoana care ți-a încredințat misiunea de a reprezenta România în lume.

Aș vrea să fiu bine înțeles. Nu mă număr printre admiratorii domnului Constantinescu și am criticat adesea, în chiar paginile acestei reviste, multe din erorile făcute de domnia sa în zona demersurilor de politică externă pe care le-a promovat. Dar, a susține că statutul internațional al României s-a erodat în timpul administrației sale, comparativ cu ce se va întâmpla acum, sub administrația Iliescu-Năstase-Geoană, echivalează cu un act care nu recomandă pozitiv pe cel care se pretează la el.

Deși a greșit mult, Constantinescu a fost omul, dintre toți demnitarii de după 1990, care a dus cel mai aproape România de Occident. Încă este greu, acum, a se evalua corect și fără părtinire serviciul pe care prestigiul său internațional l-a adus României, chiar dacă nu a reușit nominalizarea țării la NATO, în iulie 1997, când era prea proaspăt la post pentru a influența decizia Consiliului Nord-Atlantic de la Madrid. Nominalizarea României la Consiliul European de la Helsinki, din 1999, pentru începerea negocierilor de aderare la UE, a fost decisă ca urmare a atitudinii președintelui Constantinescu și a administrației sale, de susținere a acțiunilor NATO în conflictul din Iugoslavia, acesta fiind cel mai mare succes de politică externă al țării după 1990 (din nefericire, singurul de anvergură reputat de domnul Constantinescu, dar suficient pentru a-i marca prestigiul internațional).

Ion Iliescu, președintele sub a cărui administrație ministrul Geoană afirma că a

venit momentul refacerii statutului internațional al României, este omul politic despre care presa occidentală prestigioasă vorbea în următorii termeni, la momentul victoriei sale electorale, din 2000: “Frontul Salvării Naționale al lui Ion Iliescu a luat puterea în România după ce Ceaușescu a fost executat în 1989; în cei șapte ani dezastruoși de guvernare, România a stagnat, corupția a înflorit și șansele de integrare europeană s-au micșorat”²⁴ (*The Times*). Sau: “Cu Ion Iliescu, fostul comunist, populația României, disperat de săracă, se poate aștepta la o prelungire paternalistă a politicilor care au lăsat-o rătăcită mizerabil între socialism stalinist și capitalism de piață”²⁵ (*Washington Post*).

Din nou aș vrea să fiu bine înțeles. Nu intenționez a face un portret președintelui Iliescu pe baza relatărilor presei occidentale, care, sigur, au substanța lor. Ion Iliescu este mai mult decât ce spune presa despre domnia sa. De altfel, domnul Iliescu este președintele ales de români și continuă să domine sondajele de opinie în țară și acest lucru impune respect oricărei minți atașate valorilor democratice. Pentru a respecta adevărul până la capăt, trebuie spus că același articol din *The Times*, în care Ion Iliescu era asociat cu “socialismul stalinist”, considera că Emil Constantinescu a avut o guvernare încă și “mai ineptă” decât a lui Ion Iliescu.

Ceea ce vreau eu să arăt aici este tocmai prestigiul de care se bucura, la preluarea noului mandat, liderul actual al României, în Vest, nu pe meleagurile natale, fiindcă nu în spațiul mioritic spunea domnul Geoană că vrea să refacă statutul internațional al României. Este adevărat, așa cum am subliniat, că aceleași prestigioase cotidiane, care făceau remarcile respective la adresa președintelui Ion Iliescu, manifestau aprecieri foarte acide și la adresa lui Emil Constantinescu. Nici una din ele nu îl asimila, însă, pe

fostul președinte cu “socialismul stalinist” și nu îi pune la îndoială atașamentul față de valorile occidentale. Este problema domnului Iliescu faptul că nu poate convinge Vestul de orientarea sa pro-occidentală (dacă are așa ceva), dar a vorbi de deteriorarea statutului internațional al României sub Constantinescu, în comparație cu ce poate fi sub Iliescu, este o joacă de cuvinte de care demnitarii actualului guvern ar trebui să se ferească.

În ceea ce-l privește pe domnul Năstase, portretizat adesea ca pro-occidental de presa din România, dar și din Vest, un om devenit deja celebru în țară prin modul în care își caracterizează oponentii reali sau fictivi (pe profesorii din România i-a numit “handicapați”⁶, pe cei care și-au exprimat nedumerirea față de introducerea cravatei de reprezentare la guvern, i-a catalogat că fac pe “proștii”⁷, iar pe secretarul de stat al SUA, Colin Powell, care și-a permis să emită un raport defavorabil guvernului român, cu privire la traficul de ființe umane, l-a blagoslovit cu titulatura de “tip” care ne pune “pe tot felul de liste”⁸ și exemplele pot continua), gradul de acceptabilitate în Vest a fost foarte repede corectat de celebrul caz Priboi. Apropierea înverșunată a șefului guvernului român de activiștii serviciilor speciale ceaușiste de tip “Priboi”, care au desfășurat acțiuni ostile la adresa țărilor Alianței Nord-Atlantice, în timpul Războiului Rece, a dinamitat fără replică prestigiul premierului român, confecționat cu atâta trudă de o presă candidă și, probabil, bine intenționată. Presa occidentală a fost unanimă în a releva căderea de imagine a premierului român ca urmare a cazului Priboi, chiar dacă acesta din urmă și-a dat demisia din poziția parlamentară ce atrăsese atenția asupra sa: “Demisia și disputa care a precedat-o au deteriorat credibilitatea Domnului Năstase”⁹ remarca prestigiosul cotidian britanic *The Financial Times*, la 25

aprilie 2001. “Totuși, tocmai paguba provocată speranțelor României de a se alătura UE și NATO este cea care a determinat, în cele din urmă plecarea Domnului Priboi”¹⁰, conchidea publicația britanică.

Cam acesta era, din nefericire, prestigiul internațional al echipei cu care domnul Geoană pleca la recucerirea statutului internațional al României, la început de mandat.

Când obiectivele de atins sunt deja atinse, iar succesele seamănă a eșecuri

Constatând intențiile deosebit de generoase ale tânărului și dinamicului șef al diplomației române, anunțate cu atâta emfază la început de mandat, am studiat cu atenție și speranță programul de politică externă afișat pe *site-ul* Ministerului Afacerilor Externe, imediat după preluarea demnității de ministru de către domnul Geoană. Foarte interesant, “Direcțiile fundamentale ale politicii externe, rezultate din programul de guvernare” includeau și:

“(...)consolidarea axelor de forță ale politicii românești: integrarea în Uniunea Europeană și NATO; **scopul principal al mandatului este ca, la viitoarea conferință inter-guvernamentală a UE, România să poată obține un orizont ferm al aderării și o pondere corespunzătoare în Consiliul European și în Parlamentul European, pe măsura calibrului țării** (subl.n.); relațiile cu statele membre ale Uniunii se vor circumscrie obiectivului de aderare a României la UE în jurul anului 2007”.

Trebuie să admitem, niște obiective foarte frumoase. Numai că, România obținuse o “pondere corespunzătoare în Consiliul European și în Parlamentul European”, în perspectiva aderării, prin chiar prevederile documentului agreat de statele UE la

Consiliul European de la Nisa, din decembrie 2000, document amplu popularizat de presa de pretutindeni, inclusiv din România (14 voturi în Consiliul de Miniștri și 33 de locuri în Parlamentul European). Mai mult, viitoarea conferință interguvernamentală a UE, din 2004, nici nu își mai propune să rezolve aceste probleme, abordate deja la Nisa. Ulterior, tânărul ministru de externe al României, adept al integrării în Uniunea Europeană, nu cunoștea prevederile Tratatului de la Nisa, stabilindu-și obiective pentru actualul mandat, care fuseseră atinse deja la Nisa! Sigur, nu mă așteptam ca un diplomat român, fie el și ministru de externe, să cunoască documentele UE imediat după ce s-a întors de la o misiune de mulți ani în capitala americană. Dar e de presupus că acel ministru are o echipă capabilă să-l pună la curent cu evoluțiile din UE, mai ales că integrarea europeană e obiectiv major al guvernului Năstase. Rămâne un mister pentru mine, în ce măsură poate România să se implice în atingerea unor obiective ale integrării europene ce au fost atinse deja. Și se naște o mare îngrijorare legată de calitatea și competența colaboratorilor domnului Geoană din MAE, care gestionează problematica Uniunii Europene.

În ceea ce privește victoriile ministrului de externe, ca președinte în exercițiu al OSCE pe anul 2001, victorii unanim salutate în România de cvasitotalitatea presei, există o analiză făcută de celălalt președinte român la OSCE, domnul Adrian Severin, liderul Adunării Parlamentare a forului pan-european, care spulberă, pur și simplu, argumentele ce ar putea pleda pentru o președinție eficientă a României¹¹. Personal, nu aprob, principial, demersul domnului Severin, prin care se pune într-o lumină negativă președinția română la OSCE, pentru simplul motiv că domnia sa nu este un simplu analist, liber să-și exprime opiniile în presă. Domnia sa

este un înalt funcționar internațional, cu răspundere pentru organizația pe care o reprezintă, dar și cu atribuții în consolidarea imaginii României, ca membru marcant al partidului de guvernământ, personalitate care, prin ponderea sa politică, poate dinamiza credibilitatea țării prin afirmații de tipul celor pe care le face în menționata publicație.

Dacă domnul Severin descoperă neajunsuri în funcționarea președinției OSCE, este nu numai firesc, dar chiar obligatoriu să abordeze aceste lucruri la nivelul organizației, mai ales că domnul Geoană este un partener de dialog din aceeași țară și vorbind aceeași limbă. În nici un caz, nu este corect instituțional și nici principial să ataci aspectele respective în presă. Dar, aceasta este problema domnului Severin și a partidului din care face parte. Pe de alta parte, trebuie să admit că o parte semnificativă din argumentele sale, din textul amintit, sunt pertinente.

Nu mă voi referi la acest text. Mă voi limita la a arăta că, în cel mai fierbinte punct actual al OSCE, Macedonia, președintele OSCE în exercițiu, Mircea Geoană a fost pus într-o situație imposibilă de incidentul în urma căruia reprezentantul său personal, diplomatul american Robert Frowick, a fost nevoit să părăsească urgent Macedonia, după ce a fost acuzat de autoritățile țării balcanice că a mijlocit demararea unor negocieri cu rebelii albanezi înarmați, negocieri condamnate imediat, atât de SUA cât și de NATO și UE. Oricare ar fi dedesubturile acestei afaceri tenebroase, ceea ce este foarte grav, este faptul că șeful misiunii permanente OSCE în Macedonia, Carlo Ungaro a precizat public că pozițiile lui Frowick nu reprezentau poziția OSCE și erau “contrare pozițiilor oficiale ale comunității internaționale”¹².

Este prima oară în istoria organizației, când un înalt funcționar al ei se referă la poziția unui reprezentant al președintelui în

exercițiu al OSCE, ca fiind în contradicție cu politica OSCE și cu “pozițiile oficiale ale comunității internaționale”! Frowick era reprezentantul lui Geoană! Sigur, rigorile diplomatice vor face în așa fel încât nici un președinte în exercițiu al OSCE să nu fie acuzat de nepricepere sau incapacitate de a gestiona problematica deosebit de complexă a organizației. Ba chiar va primi încurajările comunității internaționale pentru a-și duce la bun sfârșit mandatul și, pe ici pe colo, chiar felicitări protocolare. Dar, nu cu astfel de încurajări și felicitări protocolare poate România să facă dovada succesului președinției românești la OSCE, succes atât de necesar pentru a accelera procesul de apropiere a țării noastre de structurile euro-atlantice.

Când ce nu e bine, e foarte bun

Programul de politică externă al domnului Năstase include “revitalizarea candidaturii României pentru Alianța Nord-Atlantică, având ca obiectiv invitarea României pentru negocieri de aderare la Reuniunea la nivel înalt a NATO din 2002”. Ferm hotărâți să nu repete greșelile Madridului, membrii echipei Năstase au demarat, încă de la începutul mandatului, procesul de recâștigare a interesului occidental pentru România. În această “ofensivă de farmec”, cum se spune în limbajul diplomatic occidental, a fost implicat și șeful statului, care a afectuat o vizită deosebit de importantă la sediile NATO și UE de la Bruxelles, în luna iulie a lui 2001. Bineînțeles, ca tot ce ține de o vizită oficială a unui demnitar român în Vest, și deplasarea președintelui Iliescu la Bruxelles a fost catalogată de presa din țară ca un imens succes, cu precădere de anumite cotidiane și canale de televiziune. Ceea ce presa are tot dreptul să afirme plecând de la propriile

analize sau interese editoriale.

Nu intenționez să evaluez rezultatele vizitei domnului Iliescu la Bruxelles. Mă voi limita la a acorda atenție unei intervenții a președintelui român la reputatul Centru pentru Studii ale Politicilor Europene (Centre for European Policy Studies), unde șeful statului a susținut expunerea cu titlul: “România în procesul de integrare Europeană și Atlantică: Modalități și mijloace de recuperare a întârzierilor”¹³. În această expunere, Ion Iliescu și-a exprimat surpriza cu privire la faptul că, “în dezbaterile academice, pe subiectul lărgirii NATO, pare a exista o tendință spre aplicarea automată, *mutatis mutandis*, a criteriilor pentru integrarea în UE și în ceea ce privește candidații la integrarea în NATO”. Șeful statului a arătat că cele două organizații sunt diferite, chiar dacă au poziții convergente, iar criteriile, în consecință, sunt diferite și ele. Domnia sa a subliniat că există o “scală artificială” a meritelor, care poate fi relevantă pentru o organizație economică, dar nu pentru una politico-militară. Șeful statului se mira că, în evaluarea pentru NATO, “sunt contabilizate legile adoptate în conformitate cu *acquis*-ul, mai degrabă decât brigăzile gata de luptă pentru operațiuni de menținere a păcii sau poliție”. Or, conchidea domnia sa, “asta nu prea are sens în contextul NATO”.

Ideile prezentate de Ion Iliescu în expunerea sa merită toată atenția. Mai întâi, domnia sa are tot dreptul să fie contrariat și să-și expună punctul de vedere ca președinte al României, în legătură cu ceea ce consideră a fi o concepere și aplicare necorespunzătoare a criteriilor pentru aderarea la NATO. Ba chiar aș putea fi de acord cu domnia sa, dacă afirmațiile sale ar indica faptul că nu dezvoltarea economică a unei țări decide, în ultimă instanță, aderarea la NATO, în realitate. În ceea ce privește criteriile economice și apli-

care lor la evaluarea candidaților pentru NATO, este clar că șeful statului român nu cunoaște în totalitate tendința pe care o critică și nici rațiunea pentru care sunt avute în vedere criteriile economice la evaluarea candidaților pentru integrarea în NATO, care, de regulă, sunt candidați și la integrarea în UE.

În studiul prestigioasei corporații RAND, bine cunoscut presei din România, dar foarte superficial citit de consilierii domnului președinte, *NATO Enlargement, 2000-2015: Determinants and Implications for Defense Planning and Shaping*, realizat de Thomas S. Szayna și dat publicității la începutul anului, sunt aduse explicații foarte clare referitoare la aplicarea criteriilor economice de aderare la UE în cazul NATO: “Evaluările UE sunt direct relevante față de evaluările făcute de NATO cu privire la progresul în îndeplinirea condițiilor de preaderare la NATO, mai ales datorită similitudinii criteriilor celor două organizații. Deoarece cele mai multe din țările UE sunt și în NATO, nu există nici un motiv să credem că evaluările UE și NATO, cu privire la progresul politic și economic al unei țări, ar diferi. Mai mult, de vreme ce accesarea unor noi membri la UE ridică probleme politice senzitive în toate țările membre ale UE, există motive serioase pentru Uniune să fie foarte categorică în evaluările sale. Din toate aceste motive, evaluările UE furnizează o estimare folositoare cu privire la stadiul de îndeplinire, de către candidații la NATO, a condițiilor de preaderare”.

Foarte clar! Să presupunem, însă, că domnul Iliescu, pur și simplu, nu este de acord cu ceea ce se știe în Vest de multă vreme, și, evident, nici cu concluziile studiului RAND. Să presupunem că președintele a fost informat de consilierii săi în legătură cu toate aceste aspecte, dar, chiar și așa, domnia sa a dorit să-și exprime dezacordul cu respectivele abordări. Nimic mai îndreptățit! În definitiv, șeful statului român are dreptul la opinie politică în raporturile țării cu

structurile occidentale. Numai că, după ce critică, în intervenția sa, aplicarea criteriilor economice la evaluarea candidaților pentru NATO, Ion Iliescu exprimă o apreciere pozitivă la adresa unor documente și procese NATO: “Parteneriatul pentru Pace și Planul de Acțiune (Membership Action Plan-n.n.) sunt exerciții foarte utile și foarte apreciate”.

Păi, tocmai Planul de Acțiune (Membership Action Plan-MAP) este documentul NATO care impune criteriile economice în evaluarea candidaților la integrarea în NATO. În capitolul I, *Aspecte politice și Economice*, la subcapitolul *Implementare*, MAP solicită candidaților să “furnizeze informații, anual, cu privire la starea economiei lor, inclusiv date principale referitoare la aspectele macroeconomice și bugetare, ca și la dezvoltările în materie de politici economice pertinente”.

Așadar, Ion Iliescu critică o tendință în evaluarea candidaților la integrarea în NATO, dar apreciază și consideră util tocmai documentul care consacră această tendință, fără nici o altă precizare lămuritoare. Din acest moment, orice specialist în problematica NATO la Bruxelles, va avea probleme foarte serioase în a înțelege poziția exprimată de șeful statului român. Poate e timpul ca unii dintre consilierii de politică externă ai președintelui (selecți de acesta în baza criteriilor de competență specifice instituției prezidențiale) să citească documentele de referință NATO înainte de a-i redacta intervențiile la întâlniri internaționale și de a-l pune pe șeful statului în situații penibile.

Barometrul intrării României în NATO: Lugar-Biden-Helms

Personal, am fost impresionat de inabilitatea autorităților statului român de a-și defini corespunzător prioritățile în procesul de apropiere de structurile euro-atlantice,

după preluarea unui mandat, în cadrul căruia șeful diplomației este presupus a cunoaște exact traseele de influență din principala capitală a lumii. Atunci când ne referim la NATO, este clar că cel mai semnificativ efort trebuie direcționat spre SUA, principala forță a Alianței, cu o pondere decisivă în luarea hotărârilor la Praga. Administrația Bush favorizează extinderea NATO și nominalizarea unor candidați pentru un nou val de lărgire a Alianței. Nominalizarea se va face numai în condițiile în care propunerile americane, la Praga, au șanse a fi validate în Senat, ceea ce înseamnă că, așa cum a fost înainte de Madrid, senatorii de la Washington, D.C. sunt cei care dau tonul dezbaterii cu privire la lărgirea NATO.

La acest moment, iulie-august 2001, poziția celor mai influenți legislatori din Congresul SUA este cunoscută. Există trei voci, ale căror prestigiu și influență în America, în materie de decizii de politică externă, nu au egal. Aceste voci exprimă suportul Senatului pentru orice acțiune de politică externă, ce implică puterea americană: senatorii republicani Richard G. Lugar și Jesse Helms și senatorul democrat Joseph Biden.

Fostul președinte al Comisiei pentru Relații Externe a Senatului, Jesse Helms, figură emblematică a Senatului american, om cu o influență extraordinară în interiorul partidului republican al președintelui Bush, a vorbit încă din 11 ianuarie 2001, la prestigiosul think-tank republican din Washington, D.C., The American Enterprise Institute, precizând că viitorul pas în lărgirea NATO trebuie să fie “emiterea de invitații către țările baltice când liderii NATO se vor întâlni la următorul *summit* al Alianței planificat pentru 2002”¹⁴. Despre România, nimic!

Actualul președinte al Comisiei pentru relații Externe a Senatului, Joseph Biden, cel

mai influent membru al partidului democrat în proiectarea politicii externe americane, vorbește despre România, dar numai ca “potențial vital membru al Alianței”. În ceea ce privește *summit*-ul de la Praga, din 2002, Biden se referă la șanse mari pentru țările baltice și Slovenia, la care se poate adăuga Slovacia, dacă alegerile din toamna lui 2002, în această țară, vor confirma tendințele pozitive înregistrate deja¹⁵.

În ceea ce-l privește pe senatorul republican Richard G. Lugar, ce se poate spune? Este un adevărat monument al politicii externe americane, cea mai importantă legislație de politică externă din ultimul deceniu fiind legată de numele său, având o uriașă activitate în materie de inițiativă legislativă. S-a remarcat ca principalul susținător al extinderii NATO după 1990, domeniile sensibile legate de raporturile cu Rusia, criza din Irak sau raporturile cu Europa și China fiind sub amprenta impresionantei sale cuprinderi și clarviziuni concretizate în legi votate de Congres. În chiar timpul vizitei făcute de ministrul apărării român la Washington, D.C., în iunie 2001, Richard Lugar a vorbit, pronunțându-se în favoarea țărilor baltice, Sloveniei și Slovaciei, dacă cele două din urmă continuă pe drumul pe care s-au angajat, din perspectiva *summit*-ului de la Praga. În ceea ce privește România, a fost foarte categoric:

“Sunt dezamăgit că România și alte națiuni candidate nu au putut să facă progrese mai mari. Trebuie să lucrăm cu Bucureștii pentru a-i readuce pe traseu”¹⁶.

Personal, am o singură concluzie: ROMÂNIA NU ARE NICI O ȘANSĂ PENTRU PRAGA 2002. Exact ca la Madrid, cu diferența că la Madrid eram primii pe lista de așteptare după nominalizările pentru Cehia, Polonia și Ungaria, iar acum navigăm, undeva, în coada listei, în spatele Bulgariei.

Recomand pentru viitor ca autoritățile române să consulte barometrul Lugar-Biden-Helms înainte să facă promisiuni poporului român referitoare la intrarea în NATO, din categoria: “Promitem ceea ce știm că putem face și ne ținem de cuvânt”. Și, evident, aștept, ca orice cetățean al unei democrații funcționale, remanierea guvernamentală ce se impune după un eșec la Praga, care ar desființa programul de guvernare al echipei Năstase. Evident, voi fi fericit să fiu contrazis de deznodământul summit-ului NATO din 2002, la care doresc, ca orice român, o nominalizare a țării pentru intrarea în Alianță, și adresez anticipat scuze cititorilor revistei *Sfera Politicii*, dacă concluzia mea se va dovedi neîntemeiată.

NOTE

¹ *RADIO FRANCE INTERNATIONALE* (8 februarie, ora 23:20) – Interviu cu Mircea Geoană – Reporter: Catrinel Trofin.

² Conferința de presă a domnului Mircea Geoană, ministrul afacerilor externe, 05.01.2001.

³ *Ibidem*.

⁴ “Between two extremes”, în *The Times*, London, 4 decembrie 2000.

⁵ “Romania’s Bad Choices”, în *Washington Post*, Wednesday, December 6, 2000, Page A34.

⁶ “(...) Și de aici, un cerc vicios pe care îl bănuieți, imaginea unei țări pline de copii handicapați, când, de fapt, **profesorii sunt cei handicapați** (subl.n.), că nu reușesc să înțeleagă care sunt problemele”. Vezi *RADOR*, “O declarație a premierului Adrian Năstase provoacă proteste în rândul sindicatelor din învățământ”, *BBC* (9 iulie, ora 18:00) – Realizator: Adrian Chiculiță.

⁷ “Adrian Năstase: Pentru cei care au trăit în țară în ultimii ani și nu au venit de pe alte continente, ei știu foarte bine că și cravata pe care am avut-o la partid a fost o cravată opțională, pe care fiecare o purta atunci când dorea. Faptul că va exista un model de cravată cu stemă și care va putea să fie purtată oricând de oricine în funcție de moment, în funcție de starea de spirit..., eu cred că dvs., colegii mei nu ați avut nici o clipă îndoielei în legătură cu aceste lucruri. **Din cei care s-au prefăcut că sunt proști și cărora le doresc să nu recidiveze, pentru că s-ar putea să-și creeze poteci pe creier și chiar să aibă probleme în viitor, deci au putut să creadă astfel de lucruri** (subl.n.). Deci eu vă rog să aveți încredere în continuare în capacitatea mea

intelectuală și a celorlalți colegi din guvern. Să știți că atunci când vă propunem anumite lucruri, pentru o cravată sau alte lucruri, o facem tocmai pentru a mări capacitatea identitară, capacitatea de a arăta că suntem o echipă și că uneori putem și în acest mod să marcăm aceste lucruri. Dar cei care au rămas cu mîntea la nivelul de pionieri sigur că vor avea dificultăți să priceapă aceste lucruri”. Vezi *RADOR*, Teleconferința premierului cu prefectii st/Declarația primului ministru Adrian Năstase despre “cravata guvernamentală” *RADIO ROMÂNIA ACTUALITĂȚI* (27 iulie, ora 19:43) - Emisiunea: “Cronica sonoară” - Realizator: Sorina Man.

⁸ “(...) este deranjant acest sentiment că suntem pe tot felul de liste și că sunt tot felul de tipi care ne dau note pentru libertate, egalitate sau solidaritate”. Vezi “Năstase este iritat de raportul Departamentului de Stat al SUA”, în *Ziua*, sâmbătă 14 iulie 2001.

⁹ *BYLINE*: By PHELM MCALEER, *HEADLINE*: WORLD NEWS - EUROPE: Few interested in tales of Ceausescu’s informers: Romanians, for long subject to constant surveillance, are not rushing to read their dossiers. Phelim McAleer reports, în *The Financial Times*, April 25, 2001, Wednesday USA Edition 1, *SECTION*: WORLD NEWS - EUROPE; Pg. 2.

¹⁰ *Ibidem*.

¹¹ Vezi Adrian Severin, “Macedonia - testul președinției române a OSCE”, în *Ziua*, 24 și 25 iulie 2001.

¹² Vezi *Agence France Presse*, May 25, 2001, Friday 5:25 AM, Eastern Time, *SECTION*: International news, *HEADLINE*: Controversial OSCE envoy withdrawn from Macedonia.

¹³ Vezi “Romania in the Process of European and Atlantic Integration: Ways and Means to Catch up”, Address by H.E. Mr. Ion Iliescu, President of Romania, Centre for European Policy Studies, Brussels, 10 July 2001.

¹⁴ Vezi “TOWARDS A COMPASSIONATE CONSERVATIVE FOREIGN POLICY”, Address by Senator Jesse Helms (R-NC) Chairman, U.S. Senate Committee on Foreign Relations, The American Enterprise Institute, January 11, 2001.

¹⁵ Vezi *CONGRESSIONAL RECORD — SENATE*, S6594, June 21, 2001.

¹⁶ Vezi “Why Europe Still Matters and Why NATO Should Enlarge, Again”, Address by Senator Richard G. Lugar to the CSIS Washington Roundtable on Capitol Hill, June 13, 2001.

VALENTIN STAN – a absolvit Facultatea de Istorie și Filosofie a Universității din București. Este lector de relații internaționale și istorie contemporană universală la Facultatea de Istorie a Universității din București. Doctor în Istoria Relațiilor Internaționale. Membru în Consiliul Centrului pentru Studii Euro-Atlantice al Universității din București.

Un viitor care ne așteaptă: România și NATO sau România și Rusia?

CRISTIANA TERENCE

Îndeplinim condițiile pentru a fi primiți în NATO? Credeți că vom fi invitați la Praga să intrăm în Alianță? Cam acestea sunt întrebările, și, desigur variantele lor, pe care orice ziarist român care ajunge la Bruxelles, la sediul NATO, dar și la SHAPE – cartierul general al Alianței de la Mons – le adresează interlocutorilor săi. Și la fel de invariabil i se răspunde: “Nu știm încă nimic. Decizia se va lua anul viitor, după o evaluare făcută în mai sau iunie”. Sau cum i-a spus președintelui Iliescu lord Robertson, secretarul general al organizației: “Totul depinde de performanțele dv.”, fără a avansa vreo promisiune cât de mică. Nici nu putea, acel “totul” referindu-se cu precizie la Planul de Acțiune pentru Aderare (MAP). Ideea susținută de toți interlocutorii de la Bruxelles și Mons este că toate țările aspirante trebuie să devină candidate credibile. “NATO este o organizație serioasă pentru care trebuie să fii bine pregătit politic, economic, social și, desigur, militar. Să-și aducă contribuția la operațiunile Alianței. Pentru acest lucru, ele au nevoie de echipamente, dotare tehnică ca să fie la același nivel cu trupele din țările membre” spunea Jamie Shea, fostul purtător de cuvânt al NATO, acum director de comunicare.

Alo? Kremlinul? Am mai primit un document de la NATO!

MAP a fost propus țărilor “aspirante” la NATO după summitul de la Washington, 1999, după ce a avut loc prima lărgire cu țări din fostul bloc socialist, fiind considerat “cheia” intrării în valul următor al extinderii. El este stabilit de fiecare țară candidată în funcție de particularitățile specifice ca să îndeplinească criteriile – comune – de aderare.

În principiu, acestea se referă la stabilitatea politică și economică, la reforma militară, la resurse, la legislație și, nu în ultimul rând, la asigurarea protecției informațiilor. La Mons, un ofițer britanic își amintea de prima echipă de militari români din cadrul Parteneriatului pentru Pace care trebuia să învețe pas cu pas sistemul din cadrul SHAPE. Astfel, când erau solicitați să dea un aviz pe un document, cu pretextul că nu cunosc bine limba engleză în care era redactat, ei îl trimeteau prin fax la București și abia după aceea îl prezentau cu adnotările cerute...

Aparent, întâmplarea are un oarecare caracter anecdotic – probabil că este povestită și ziariștilor din Bulgaria având ca eroi militarii bulgari detașați la Mons. Dar ea are

un tâlc adânc: asigurarea protecției informațiilor de către viitoare țări membre NATO pare a fi criteriul decisiv în luarea deciziei finale. Până la urmă nu contează atât de mult nici stabilitatea economică, nici reforma militară sau legislația, ci modul în care țările aspirante sunt capabile și au voința politică de a întrerupe toate “firele roșii” și de a adopta sistemele comune țărilor din NATO în transmiterea informațiilor și în protejarea lor.

Drept urmare, ministerul român de Externe a solicitat companiei americane RAND Corporation (despre care se știe că elaborează și studii strategice ale politicii americane) de a întocmi un studiu pe tema “eficientizării” administrării informației în minister “la standarde compatibile cu cele ale altor ministere din statele membre ale NATO și UE”. Probabil după ce s-a făcut atât de multă vâlvă în jurul “firului roșu” despre care presa scrie că ar continua să funcționeze între Cotroceni și Kremlin... Dar și despre prezența în CSAT a unor persoane cu un trecut nu tocmai limpede în privința relațiilor cu Rusia, de parcă special au fost puse acolo ca să trezească îndoieli la Bruxelles referitor la încrederea în “protejarea” informațiilor și, drept urmare, să compromită aderarea noastră la NATO.

Rămâne de văzut ce se va întâmpla după elaborarea studiului, știut fiind că bani sunt doar pentru el. Cât privește dotarea “corespunzătoare”, mai sunt câțiva ani de așteptat până să se găsească sponsorii dispuși să susțină asemenea proiecte. Sau, mai știi? Un Lukoil sau un Gazprom ar putea fi interesați de așa ceva. Cu condiția să rămânem în zona tampon dintre NATO și Rusia? Depinde de scenariul ce se va adopta la Praga.

Intrăm sau nu în NATO, structura armatei se schimbă

Un alt criteriu al MAP se referă la resursele umane și materiale pe care țara noastră le poate pune la dispoziția NATO, mai întâi ca “producător de securitate” (cum place Bucureștiului să spună) ca, apoi, după intrarea în organizație, să poată cere sprijinul ei și în calitate de “consumator de securitate”. După cum se arată într-un comunicat al MAPN, până la sfârșitul anului 2003, structura de forțe operaționale va fi mai “compactă, mai performantă, mai eficientă, mai flexibilă și compatibilă standardelor Alianței”. Un prim pas, și acela foarte important, a fost numirea unui civil în funcția de ministru, aceasta fiind una din principalele cerințe ale Alianței. A doua cerință este reducerea efectivului militar. Drept urmare, se dorește ca la acea dată limită armata noastră să aibă 112.000 militari și 28.000 civili. Drept urmare, structura va arata astfel:

Forțe active care vor cuprinde :

- forțe pentru apărare colectivă: acele structuri destinate participării la eforturile colective de securitate (NATO, UE). Ele vor fi compuse din: o brigadă mecanizată și trei companii specializate din cadrul Forțelor Terestre; o escadrilă de aviație de vânătoare-bombardament, două patrulle de elicoptere de atac și un avion transport C-130 Hercules din cadrul Forțelor Aeriene; 3 nave purtătoare de artilerie din cadrul Forțelor Navale; structuri care să permită înlocuirea, prin rotație, a celor deja enumerate.

- Forțe pentru apărarea națională: patru brigăzi luptătoare, trei brigăzi de sprijin, o brigadă logistică precum și unități de cercetare, război electronic, transmisiuni, parașutiști și NBC din compunerea Forțelor Terestre; patru baze aeriene (dintre care două pentru NATO), două escadriile de aviație de

vânătoare, o flotilă de transport, două escadrile de elicoptere de transport, o brigadă de rachete antiaeriene și alte unități specializate din compunerea Forțelor Aeriene; o fregată, cinci divizioane de nave și alte structuri specializate din compunerea Forțelor Navale.

Forțele teritoriale vor fi alcătuite din:

- Forțe cu nivel scăzut de reacție: patru batalioane special antrenate și echipate pentru misiuni ONU și inițiative pentru apărarea colectivă: nouă brigăzi luptătoare; patru brigăzi de sprijin; două brigăzi logistice; un regiment de rachete sol-aer; o bază maritimă; o bază fluvială; o bază de instrucție navală; alte structuri specializate.

- Forțe de rezervă.

Alte structuri :

Ministerul Apărării Naționale; Statul Major General; Comandamentul Transmisiunilor; Comandamentul Logistic; structuri de cercetare; statele majore ale categoriilor de forțe ale armatei; Universitatea Militară; academiile categoriilor de forțe ale armatei; școlile de aplicație și de subofițeri; trei licee militare; o brigadă logistică; un regiment de gardă; structuri de poliție militară; Direcția Topografică Militară; alte componente și anexe subordonate structurilor centrale.

Primii pași spre interoperabilitate

În 1994, în NATO a fost introdusă inițiativa Parteneriatului pentru Pace (PpP) pentru a defini o nouă dimensiune a relației dintre Alianța și țările sale partenere. Scopul acestei inițiative a fost acela de a permite dezvoltarea militară practică conform intereselor și posibilităților diferite ale țărilor participante și de a îmbunătăți capacitatea de menținere a păcii prin intermediul planificării comune, al pregătirii și exercițiilor care să ducă la creșterea interoperabilității forțelor militare ale țărilor partenere cu cele ale

NATO. Celula de coordonare a Parteneriatului (CCP) are sediul la Mons, la cartierul general al forțelor aliate din Europa (SHAPE). Aflată sub autoritatea Consiliului Atlantic de Nord, CCP are rolul de a coordona activitățile militare comune desfășurate în cadrul PpP și să efectueze lucrările de planificare militară necesare implementării aspectelor militare, în special în domeniul exercițiilor. Din 1998, din CCP fac parte și militari din țările partenere și sunt detașați ofițeri de stat major ai misiunilor țărilor partenere pentru a ușura legăturile. În felul acesta, ei au posibilitatea să participe la procesul de planificare și evaluare care este bianual și conține elemente bi- și multilaterale. Șeful misiunii permanente a statului major român la NATO este general Ghitas Gavril, iar de puțin timp a fost ales (prin concurs) colonel Nicuț Valeriu în postul de locțiitor șef secție PSE (Partner Staff Element). Această secție (al cărei concept a fost lansat în 1998) pregătește materiale pentru personalitățile militare din NATO necesare pregătirii deciziilor politice. Și este singura care poate fi condusă de ofițeri dintr-o țară parteneră. La Mons, unde l-am întâlnit pe colonel Tifrea Ilie, am aflat că batalionul român de la Caiova se află în rezerva KFOR și că forțe române participă în mod regulat la exerciții comune la Marea Neagră împreună cu Bulgaria și Turcia. Recent, ministrul Pașcu anunța participarea la exercițiul multinațional de comandament asistat pe calculator "Scutul Păcii" în Ucraina ca exemplu de implementare a obiectivelor de parteneriat. Este de la sine înțeles că toate acestea nu se pot desfășura decât prin cunoașterea limbii engleze, limba oficială în cadrul Alianței, capitol la care se spune că stăm bine. La restul, dotare și echipamente, situația este mai serioasă. Astfel, pentru perioada 2001-2003, România are nevoie de 100 milioane dolari ca

să pună în practică reforma cerută. Pentru moment, Statele Unite au anunțat că vor acorda un ajutor financiar de 16,8 milioane dolari pentru modernizarea armatei române. De asemenea, în mod indirect, participarea la privatizarea unor obiective strategice cu caracter militar românești a unor firme din țările membre NATO arată o preocupare a acestora față de modul în care Bucureștiul este decis să li se alăture. Altfel spus, dacă România vrea într-adevăr să intre în clubul lor, rupând astfel legăturile de decenii cu Moscova.

Scenarii, scenariii...

După vizita făcută în Europa de președintele SUA, George W. Bush, și mai ales după declarațiile de la Varșovia, este sigur că la summitul NATO de la Praga 2002 se va lua din nou o decizie de extindere a Alianței.

Astfel, scenariul cu opțiunea 0, adică nu intră nici o țară “aspirantă”, a căzut. Rămâne varianta intrării Slovaciei și a Sloveniei, întâlnirea Bush-Putin de la Liubliana susținând acest scenariu în fața celor care vor un val restrâns de largire. Dar Bush afirma la Varșovia că ușile NATO sunt deschise tuturor candidatelor, ceea ce lăsa să se înțeleagă că toate “aspirantele” pot să intre împreună în Alianță dacă ele sunt în stare să îndeplinească deja-famosul MAP.

Ar mai fi un scenariu, preferat de moderați care vor să se evite reacțiile neașteptate ale Moscovei față de aderarea țărilor baltice: Slovenia, Slovacia, România și Bulgaria.

Care ar fi motivele unei asemenea opțiuni? Se știe că primele două stau bine la toate criteriile și nu ridică probleme nici de interoperabilitate, având în vedere că armata lor este aproape inexistentă iar trupele de

profesioniști ce se vor crea vor fi de la bun început conform standardelor Alianței. De aceea ele constituie, oricum, un grup preferențial de “aspirante”. Cât privește țara noastră și Bulgaria, se pare că starea continuă de tensiune din Balcani le-a conferit un rol strategic luat în seamă de analiștii geopolitici ai Alianței.

Prin admiterea celor patru țări, Iugoslavia ar fi înconjurată de state stabile și democratice care să o ajute să revină la un echilibru politic și economic atât de necesar ca să pună capăt conflictelor interetnice din zonă. În al doilea rând, prin România și Bulgaria, care s-ar alătura Turciei, NATO va avea un control mai eficient asupra traficului care se face în bazinul Mării Negre, dar și asupra activității subversive din spațiul rusesc și cel asiatic (vezi Cecenia sau Afganistan). Desigur, amatorii de speculații vor broda din nou teme legate de Vestul catolic medieval și lumea ortodoxă care ar rămâne iar pe din afară dacă România și Bulgaria nu vor fi acceptate nici de această dată .

Moscova, între orgolii și interese

Rusia este prea aproape ca să fie ignorată, prea mare pentru a o integra și prea puternică din punct de vedere nuclear ca să fie lovită. Te aștepți în orice moment să o vezi exploatând cea mai mică ocazie ca să tensioneze relațiile dintre Europa și Statele Unite: fie că este vorba de NMD (scutul american anti-rachetă), fie de extinderea Alianței Nord-Atlantice, fie de PESD (politică europeană de securitate și apărare).

Preocuparea Occidentului, implicit a NATO, este de a da asigurări Moscovei că extinderea Alianței, dar și a Uniunii Europene, va contribui la securitatea și prosperitatea țărilor care nu sunt membre ale acestor două organisme și că ele nu vor fi abandonate

ci vor continua sistemul de cooperare demarat deja sub forma a variate parteneriate.

Dacă republicile baltice vor fi invitate să se alăture Alianței, Rusia va trebui asigurată de lipsa oricărei intenții ostile față de ea, deoarece Moscova consideră că este vorba de o sfidare de neacceptat la adresa propriei securități.

S-a văzut cu prilejul bombardamentelor asupra Iugoslaviei intransigența cu care Rusia a reacționat, refuzând orice tip de dialog cu Bruxelles-ul până în luna mai anul trecut. Astfel, e de prevăzut că, și în cazul în care nu este consultată în privința extinderii, ea să răspundă din nou cu înghețarea relațiilor. Ca să pregătească oarecum terenul, NATO a deschis în februarie acest an un Birou de informații la Moscova, după un an de negocieri la sânge, ceea ce arată cât de greu cedează mândria rușilor. Ei vor să spună că Alianța nu este principalul partener de dialog în materie de securitate europeană, ci unul din diverșii săi parteneri într-un asemenea dialog.

Așa se explică insistența cu care ei promovează OSCE în arhitectura de securitate pan-europeană și, în același timp, cu care se opun unei eventuale aderări la NATO a țărilor baltice. O Alianță Nord-Atlantică viitoare care să aibă membri în aproape toată Europa și legături extinse până în Caucaz și în Asia centrală în cadrul Parteneriatului pentru Pace ar putea compromite șansele oricărei alte instituții (OSCE?) să joace un rol mai mare în materie de securitate la nivel pan-european. În aceste condiții, Moscova nu ar avea altceva de făcut decât să strângă relațiile de cooperare cu NATO....

Pe de altă parte, din 1998, SUA și-au schimbat politica externă, devenind mai puțin interesate de întărirea cooperării în domeniul securității comune dar mai preocupate de promovarea intereselor naționale. Drept

rezultat, Statele Unite au devenit mai atente în alegerea situațiilor și țărilor în care să fie prezente cu trupe, cu consilieri sau cu bani. În opinia unor politologi de la Moscova, chiar și Rusia a devenit mai puțin interesantă din punct de vedere diplomatic în ochii americanilor, ceea ce îl preocupă pe Putin. Expulzarea din primăvară a celor 52 de spioni ruși din SUA este doar un exemplu.

În același timp, atenția cu care Washington urmărește ce se întâmplă la Beijing arată că noul adversar, sau partener, al americanilor ar putea deveni China.

De aceea întâlnirea Bush-Putin din Slovenia a fost prezentată de ruși ca un moment de prestigiu pentru Rusia, care vrea să arate că este recunoscută ca o mare putere ce joacă în continuare un rol de prim plan în afacerile lumii. Important este dacă Moscova își va înfrânge asemenea orgolii când se va discuta extinderea Alianței și îi va convinge pe partenerii de la Bruxelles că are interese comune de securitate .

În acest sens, este de văzut cum ne consideră rușii: în sfera lor de influență din perspectiva controlului asupra Balcanilor, sau ca zonă de transfer (mai corect, trafic) spre Europa, ca și până acum. Numai după ce se va limpezi cadrul de relații Rusia-NATO în toate planurile, vom ști dacă ne va mai "vinde" cineva rușilor, așa cum s-a întâmplat în urmă cu decenii...

România și dosarul OSCE

ANA DINESCU

Sfârșitul Războiului Rece, al lumii structurate în baza a două blocuri în conflict latent, a dus la o reorganizare a întregii arhitecturi a relațiilor internaționale. Acest proces de reșezare este departe de a se fi încheiat: crizele și războaiele din Balcani au impus noi dezbateri despre rolul și scopul organizațiilor internaționale (ONU, UE, OSCE, NATO) și a introdus noi elemente ale noilor identități ale acestora. Aflându-se în egală măsură pe poziții de partener și competitor, organizațiile internaționale își (re)definesc agenda de priorități și sistemul relațional.

România, ca președinte în exercițiu al OSCE, pe parcursul acestui an, și deținând și președinția Adunării Parlamentare a organizației are, astfel, posibilitatea să se implice în mod direct în dezbaterile despre viitorul arhitecturii internaționale și să marcheze etape importante în evoluția acesteia. Prin pozițiile reprezentanților noștri în aceste foruri ne putem dovedi parteneri credibili de dialog ai factorilor de decizie internaționali. Coerența demersurilor, indiferent de culoarea politică a puterii de la București, reprezintă un element de bază al viitorului nostru pe eșcherul mondial și ar putea cântări în mod considerabil în deciziile privind acceptarea ca membru cu drepturi depline în UE și NATO.

Însă, imaginea pe plan internațional a României nu poate face abstracție de pozițiile politicii interne, ale partidelor parlamentare și ale Guvernului, în domeniul economic, social sau al drepturilor omului. Justa balanță a acestor două dimensiuni reprezintă cheia succesului românesc pe termen lung. Din păcate, rezultatele ultimelor alegeri din 2000, cu un procent ridicat obținut de forțele naționaliste neo-comuniste – din motive a căror analiză nu face obiectul articolului de față – au îngrijorat cancelariile occidentale în legătură cu consistența democrației românești, iar performanțele economice slabe ne plasează pe ultimele locuri în rândul țărilor candidate la aderarea la UE.

În aceste condiții, bilanțul prezenței românești în fruntea organismelor OSCE s-ar putea limita doar la performanțele celor care ocupă pozițiile respective. Eforturile puterii de la București trebuie, astfel, să vină în sensul obținerii de rezultate concrete pe plan intern – creștere economică, scăderea inflației, rezolvarea problemei copiilor instituționalizați, securizarea frontierelor fiind doar câteva din punctele fierbinți ale discuțiilor cu forurile europene și euro-atlantice care să vină în completarea succeselor obținute pe plan extern.

**Nouă planuri ale arhitecturii
internaționale după sfârșitul
Războiului Rece**

Sfârșitul regimurilor comuniste, reunificarea Germaniei și dezmembrarea Uniunii Sovietice sunt tot atâtea evenimente care au făcut caducă vechea distincție dintre Estul și Vestul Europei. Agenda priorităților internaționale s-a modificat radical: obiectivele sunt acum mult mai numeroase și, nu de puține ori, contradictorii. Statele susțin că vor să construiască în egală măsură democrația, standarde pentru respectarea drepturilor omului și libertăților civile, a drepturilor minorităților, să limiteze deteriorarea mediului și să limiteze comerțul cu armament. Iar aceste teme se regăsesc atât în proiectele de politică externă ale statelor, cât și pe ordinea de zi a discuțiilor organizațiilor internaționale. Care organizații internaționale își caută acum noile rosturi pe tabla de șah a lumii. Europa a început deja să-și declare autonomia față de hegemonia americană și, primul pas în acest sens îl reprezintă proiectul creării unei forțe de apărare a vechiului continent care, deși susține că nu ar putea exista decât în complementaritate cu NATO, în timp ar putea deveni o contrapondere a Alianței. La această poziție trebuie adăugate și declarațiile de respingere a multor state europene privind planul Scutului de Apărare Anti-Rachetă, lansat de administrația Bush.

Nu trebuie uitate nici discuțiile privind lărgirea UE și NATO către Est. Dacă în cazul Alianței accentul cade în special pe stadiul reformei forțelor armate și pe garanțiile de securitate pe care le poate oferi statul care dorește să devină membru al organizației, în cazul Uniunii Europene situația este mult mai complicată. Așteptările noilor popoare eliberate de represiunea comunistă se confruntă cu îngrijorările cetățenilor occi-

dentali, care se tem de o instabilitate a pieței muncii, dar și de cheltuieli suplimentare care ar trebui să suporte pentru nu se știe cât timp aducerea la același nivel a vecinilor mai săraci. Pentru milioanele de locuitori ai fostului spațiu aflat sub influența Moscovei timp de aproximativ 50 de ani și care se află de peste un deceniu într-o permanentă tranziție, Europa reprezintă în primul rând prosperitate și libertate de circulație. Primirea în UE apare astfel ca un panaceu al tuturor frustrărilor suferite de zeci de ani. Dar, ceea ce începe să devină din ce în ce mai evident și pentru reprezentanții Estului este că Uniunea nu este încă pregătită să facă față primirii de noi membri. Este adevărat că multe state foste comuniste se confruntă cu probleme foarte mari și, la nivelul populației, se manifestă destulă rezistență față de măsuri radicale în domeniul privatizării, protecției sociale sau agriculturii. Că șomajul este destul de mare, iar inflația cu două cifre aduce o mare parte a populațiilor la limita subzistenței, iar nivelul de viață va fi pentru mulți ani inferior celui din Occident, că gradul de îndatorare față de instituțiile financiare internaționale crește, în timp ce Guvernele ezită să ducă până la capăt reforme dureroase, dar necesare în opinia factorilor de decizie europeni. Timpul tranziției este comprimat, ritmul este mult mai alert, pentru că și decalajele sunt foarte mari. În fond, este vorba de a ajunge din urmă țări cu un avans de cel puțin 50 de ani în domeniul democrației și economiei de piață.

Dar nici la Bruxelles lucrurile nu sunt tocmai clare. Cetățenii din spațiul comunitar se simt din ce în ce mai înstrăinați de o organizație devenită birocratică, la limită, nereprezentativă, care le cere să plătească pentru vecinii mai săraci din Est. Amploarea mișcărilor anti-globalizare, manifestate violent la ultimul summit al UE de la Göteborg, constituie un avertisment serios asupra

viitorului Europei. De asemenea, mulți dintre cetățenii celor 15 se tem că vecinii lor mai săraci ar putea să le ia și locurile de muncă, de unde și discuțiile din Austria și Germania în special privind impunerea unor limite de timp în privința dreptului de muncă pentru cetățenii statelor foste comuniste. Măsură care, în mod normal, a stârnit discuții aprinse în capitalele statelor aflate pe primele locuri ale listei de așteptare pentru aderare, care acuză tratamentul discriminatoriu și avertizează asupra posibilei scăderi a susținerii populației pentru procesul de aderare. Declarațiile premierului ungar, Viktor Orbán, potrivit căruia “există viață și în afara Uniunii Europene”, dincolo de posibilele conotații populiste atrag atenția Bruxelles-ului că răbdarea “candidaților” nu trebuie pusă prea mult la încercare. Rămâne însă, în aer, întrebarea: Ce altă variantă ar fi posibilă, acum, în afara UE?

Războiul din Kosovo și evoluțiile din spațiul fostei Iugoslavii – în special deteriorarea climatului interetnic din Macedonia – au înmulțit în egală măsură numeroasele suspiciuni asupra modului în care ar trebui să se facă reforma instituțiilor internaționale. Organizația Națiunilor Unite s-a dovedit, ca și în timpul conflictelor anterioare din Bosnia și Croația, neputincioasă în fața valului de violențe, iar misiunile sale de menținere a păcii nu au putut câștiga prea mult încrederea nici uneia dintre părțile aflate în conflict. OSCE, clădită pe temeliile Conferinței pentru Securitate și Cooperare în Europa, se implică la rândul său din ce în ce mai mult în procesul de gestionare a conflictelor, încercând, deși neîndemânatic în unele cazuri să-i aducă la masa tratativelor pe reprezentanții grupurilor plasate pe poziții de multe ori ireconciliabile. Mai nou, de doi ani și-a făcut simțită prezența un alt organism – Pactul de Stabilitate pentru Europa de Sud-Est – care, potrivit afirmațiilor reprezentanților săi, se dorește a fi o agenție

de prevenire a conflictelor, în a cărei ecuație intră deopotrivă promovarea drepturilor omului și democrației, prosperitatea economică și securitatea regională. Pactul dorește ca, prin susținerea financiară a unor proiecte comune, regionale, să ofere o alternativă tensiunilor și violențelor. Deși nu puține au fost criticile legate de “lentoarea” procesului de finanțare, și acest for încearcă să se impună din ce în ce mai curajos pe scena internațională și chiar să se implice în rezolvarea unor situații unde alte organizații au eșuat. Cum ar fi, de pildă, în Macedonia, unde atât NATO, cât și OSCE au fost acuzate de autoritățile de la Skopje că au încercat să dialogheze cu gherilele UCK, încalcându-și promisiunile privind izolarea din toate punctele de vedere a separatiștilor.

Acestea sunt doar câteva din dilemele care frământă astăzi scena politică internațională, iar discuția este departe de a fi încheiată. Cum poate, însă, contribui România la aceste dezbateri și ce poate aduce ea nou? O țară cu o economie în dificultate, cu o corupție ridicată, cu o clasă politică imatură și cu o populație frustrată de lipsuri economice și o tranziție prelungită și fără un contur programatic foarte clar. Sau, mai bine zis, în ce măsură participarea noastră la nivel înalt în organismele internaționale, cum ar fi OSCE, ne poate îmbunătăți curriculum nostru vitae pentru a deveni competitiv și interesanți, ca parteneri de dialog, pentru Europa?

Ce este și ce vrea OSCE

Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa, în formula de acum, a fost creată în 1994, la summit-ul de la Budapesta, pe structurile Conferinței pentru Securitate și Cooperare în Europa. Carta de la Paris pentru o Nouă Europă, semnată pe 21 noiembrie 1990, recunoscând sfârșitul Război-

ului Rece și începutul unei noi perioade în istoria relațiilor internaționale. Țările semnatare ale Cartei recunosc necesitatea demarării unui proces de instituționalizare a CSCE prin intermediul unui mecanism de consultări politice și crearea unor instituții permanente. Momentul marchează astfel încheierea unei etape începute prin “procesul de la Helsinki”, în 1975, la care au fost parte toate statele europene, cu excepția Albaniei, plus Statele Unite și Canada. Punctul șapte al Declarației finale de la Helsinki făcea referire în mod expres la angajamentul țărilor participante la proces de a respecta “drepturile omului și libertățile fundamentale, inclusiv libertatea de gândire și a credinței”. Dar, deși, cel puțin din punct de vedere teoretic, problema în sine putea acum să fie discutată în cadrul întâlnirilor oficiale, faptul că aceste drepturi și libertăți au continuat să fie încălcate în mod grosolan în fostul bloc sovietic ridică serioase semne de întrebare asupra rolului organizației din acest punct de vedere. Cu toate acestea, CSCE s-a implicat în soluționarea a numeroase cazuri privind căsătoriile mixte sau reîntregirea familiei.

Este adevărat că, din perspectiva situației din timpul Războiului Rece, prevederi ca “reținerea de la acțiuni de forță sau utilizarea forței”, respectarea “integrității teritoriale”, “neintervenția în treburile statului” sau “cooperarea între state” au contribuit în mod semnificativ la reducerea tensiunilor militare între Pactul de la Varșovia și NATO.

Acum, Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa și-a stabilit ca principale priorități: consolidarea valorilor comune ale statelor membre și sprijinirea construirii unor societăți democratice bazate pe statul de drept; prevenirea conflictelor locale; restabilirea stabilității și instaurarea păcii în zonele unde au loc războaie; depășirea deficitului de securitate și evitarea creării de noi divizări

politice, economice sau sociale prin promovarea unui sistem de securitate bazat pe cooperare. Organizația s-a adaptat din mers, în funcție de situațiile apărute pe teren. În 1997 a fost creat reprezentantul pentru libertatea presei și a fost întărită dimensiunea economică. În 1998 au început activitățile de monitorizare a forțelor de poliție. La summit-ul de la Istanbul din 1999 a fost semnată o Cartă pentru Securitate Europeană care întărește rolul OSCE în prevenirea conflictelor și contribuția la normalizarea situațiilor în țările devastate de război. Președintele în exercițiu al organizației este investit cu responsabilitate pentru activitățile desfășurate la nivel executiv și coordonarea activităților curente ale acesteia: coordonarea instituțiilor, reprezentarea OSCE, supravegherea activităților privind prevenirea conflictelor, administrarea crizelor și reconstrucția post-conflict. De troika OSCE depind Oficiul pentru Instituții Democratice și Drepturile Omului, Reprezentantul pentru Libertatea Presei, secretariatul general și Înaltul Comisar pentru Drepturile Minorităților.

Carta de la Paris pentru o Nouă Europă recunoaște rolul legislativului în procesul de la Helsinki, subliniind necesitatea creării unei Adunări Parlamentare a organizației reînnoite. Creat oficial la Madrid, în 1991, legislativul OSCE și-a ținut prima ședință la Budapesta, la începutul anului următor. În principal, acestui organism îi revine sarcina de a facilita dialogul interparlamentar, de a contribui la dezvoltarea structurilor instituționale ale organizației, de a sprijini consolidarea democrației în statele participante și de a dezvolta și promova mecanisme pentru prevenirea și rezolvarea conflictelor. Din 1993, AP-OSCE s-a implicat activ în acțiuni de monitorizare a procesului electoral, printre altele, în Bosnia-Herțegovina, Albania, Croația, Slovacia și Federația

Rusă. Președintele legislativului organizației este cel mai înalt reprezentant al acesteia și prezidează întâlnirile Adunării, fiind asistat de un secretar general. Hotărârile AP nu sunt obligatorii pentru organizație, însă președintele în exercițiu și celelalte foruri nu pot ignora punctul de vedere al acestui for.

Președintele în exercițiu și cel al Adunării Parlamentare au, cel puțin la nivel teoretic, atribuții diferite în baza principiului separației puterilor: executivul trebuie să acționeze prin consensul tuturor statelor participante, în timp ce legislativul ia decizii în baza unui vot majoritar. Raporturile dintre cele două foruri trebuie să fie de cooperare, linia de comandă a organizației fiind, însă, stabilită de președintele în exercițiu. Președintele AP-OSCE participă în mod regulat la reuniunile troicii și prezintă declarații ale Adunării în cadrul reuniunilor la nivel înalt și ministerial ale organizației.

România și dosarele organizației

România a preluat președinția în exercițiu al OSCE pe 1 ianuarie 2001. Cu puțin timp înainte de acest moment, în România au avut loc alegeri, cu rezultate și scoruri care au îngrijorat cancelariile occidentale în privința posibilei reorientări a viitoarei puteri. În aceste condiții, ministrul de Externe de atunci, Petre Roman, a trebuit să dea asigurări la Viena, omologilor din UE că scrutinul parlamentar s-a desfășurat într-o manieră democratică și a exprimat convingerea că România va reuși să se guverneze după opțiunile sale fundamentale de dezvoltare economică și socială, în concordanță cu standardele europene și că va avea o politică externă dinamică, conformă opțiunilor euro-atlantice.

La preluarea președinției, România și-a propus ca obiective principale: întărirea

rolului OSCE ca forum de dialog politic și de cooperare; întărirea capacităților operaționale ale organizației, protejarea și promovarea drepturilor omului (inclusiv ale minorităților naționale), întărirea instituțiilor democratice și a statului de drept și consolidarea reformei economice în țările aflate în tranziție. În mod special, România pledează pentru accentuarea diferitelor dimensiuni ale securității – politico-militară, economică și umană, prin crearea de grupuri de analiză și de acțiune pe teren care să se concentreze pe probleme specifice.

Prezența românească în fruntea celor două organisme ale OSCE reprezintă o ocazie foarte bună pentru București de a se impune pe traiectoria traseelor diplomatice internaționale. Pe teren, însă, în scurt timp au apărut fricțiuni între deținătorii acestei funcții, după ce Adrian Severin s-a plâns de lipsa de cooperare cu șeful diplomației românești. Neînțelegerile care durau de mai mult timp înainte de a izbucni în presă, au ridicat din nou semne de întrebare asupra seriozității demersurilor românești. Deși problemele de comunicare dintre cei doi par a fi pentru moment rezolvate, spectrul dezbinării care planează asupra multora dintre acțiunile noastre – și nu numai la nivelul politicii externe, cel mai elocvent exemplu fiind scandalurile care au marcat cei patru ani ai mandatului coaliției CDR-USD-UDMR – ne pot afecta pe termen lung imaginea în fața cancelariilor occidentale. Mai ales atunci când protagoniștii diverselor dispute sunt în egală măsură valoroși pentru diplomația românească și internațională.

Adrian Severin a fost ales în funcția de președinte al AP-OSCE la sesiunea ținută la București, fiind primul deținător al acestei funcții provenit din Europa Centrală și de Est. Dincolo de încărcătura simbolică a unei asemenea decizii, trebuie ținut cont și de prestația internațională a lui Severin, care a câștigat încrederea și simpatia forurilor euro-

pene, dincolo de problemele politice pe care acesta le-a avut la București. Inițiativele avute la Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei (APCE) și alte misiuni de succes la OSCE – cum ar fi rapoartele privind situația din Belarus pentru care, de altfel, a și fost felicitat la scenă deschisă la București, de fosta deținătoare a președinției AP-OSCE, Helle Degn, l-au făcut un candidat de succes pentru conducerea acestui for și activitatea intensă desfășurată în timpul primului an de mandat îl propun pentru o nouă candidatură la reuniunea Adunării din iulie a acestui an, de la Paris.

La rândul său, Ministrul de Externe, Mircea Geoană, are și el o carieră îndelungată în problemele de politică internațională. La puțin timp după ce a intrat în minister, în 1990, a ocupat funcția de șef al direcției pentru afaceri europene, iar în 1991 a condus delegația României la CSCE. În perioada 1993-1995 a fost purtător de cuvânt al ministerului. În 1996, la vârsta de 37 de ani a devenit cel mai tânăr ambasador al corpului diplomatic în Statele Unite, funcție pe care a ocupat-o până în 2000, când a fost desemnat de noul Guvern Năstase în funcția de ministru de Externe, fiind singurul membru al Executivului care nu este membru al PDSR, și care s-a păstrat departe de problemele politicii interne.

Într-un bilanț sumar, ambii reprezentanți ai României la OSCE au reușit să se dovedească parteneri de dialog ai forurilor internaționale. Mircea Geoană a făcut de la preluarea președinției veritabile tururi de forță în capitalele europene, în Statele Unite – unde a fost primul șef al diplomației care s-a întâlnit cu secretarul de stat Colin Powell, la puțin timp de la instaurarea noii administrații George W. Bush –, în Balcani, Rusia sau Caucaz. În timpul președinției României a fost redeschisă misiunea organizației în Cecenia, în parte, și ca urmare a eforturilor întreprinse de președinția austriacă. Scandalul reprezentantului personal al

președintelui în exercițiu pentru Macedonia, ambasadorul american Robert Frowick, acuzat de demararea de negocieri cu separatiștii albanezi, lucru dezavuat de autoritățile de la Skopje – care, de altfel, i-au și cerut acestuia să părăsească țara – dar și de misiunea organizației în această țară, este, până acum, singurul incident care a umbrit activitatea românească în acest for al OSCE. În ce-l privește, Adrian Severin a făcut și el eforturi pentru reforma legislativului pe care îl conduce, pentru creșterea importanței acestuia și a cooperării cu celelalte foruri similare ale altor organizații europene și internaționale.

Ofensiva diplomatică românească de la OSCE trebuie privită și în contextul regional din care facem parte. Ungaria este în drum drept spre Uniunea Europeană și membră a NATO, drumul său din punct de vedere al politicii externe fiind foarte clar orientat de agenda euro-atlantică. Bulgaria continuă să rămână în expectativă, iar pozițiile diplomației de la Sofia au devenit cunoscute mai ales în problema scoaterii acestei țări de pe așa-numita “listă neagră” a vizelor. Poziții care contravin, de multe ori flagrant, politicii de bună vecinătate promovată de mai toate organizațiile internaționale. Amenințarea cu ieșirea din Pactul de Stabilitate, în cazul în care va întârzia primirea țării în UE și acordarea “permisului” de liberă circulație, criticile violente aduse României sunt doar câteva din bilele negre ale vecinei noastre de la sud. Moldova este în pragul falimentului economic și, dezorientată, caută orice gură de aer pentru a scăpa de marasm, fie că ea vine de la Moscova, București sau Bruxelles. Iugoslavia încearcă să privească spre viitor, cu o economie distrusă de zece ani de război și embargo, și cu o situație politică internă ce rămâne în continuare problematică. Iar Ucraina are serioase probleme economice, cu un grad ridicat de corupție și cu aceeași poziție oscilantă în ce privește relațiile cu Bruxelles-ul și Moscova ca

și Moldova de altfel. În aceste condiții, România poate juca un rol foarte important, implicându-se atât în medierea conflictelor din regiune, în special în Balcanii de Vest, dar și ca un intermediar în relațiile dintre statele care ar putea fi incluse într-un nou val de extindere al UE – cum ar fi Ucraina și Moldova, care pentru prima dată de la căderea Uniunii Sovietice au fost invitate să participe la conferința interguvernamentală a Uniunii. Inițiativele noastre din cadrul OSCE, dar și cele ale Pactului de Stabilitate ne oferă șanse mari în ofensiva pentru integrarea europeană și euro-atlantică.

Dar, ce încredere poate avea cineva într-o țară care pledează pentru întărirea dimensiunii economice și pentru economia de piață, în timp ce la ea acasă, o privatizare câștigată în condiții pe care doar justiția le poate verifica și, eventual, pune sub semnul întrebării este anulată prin decizie guvernamentală? Ceea ce nu are nimic de-a face cu economia de piață sau libera concurență. Sau ce concluzie poți trage când afli că după aproape 12 ani de la schimbarea de regim restituirea proprietăților confiscate de statul comunist este un proces destul de încețoșat, iar investitorii străini nu pot avea nici o garanție că terenurile sau imobilele pe care le cumpără nu aparțin, de fapt, altor persoane decât cel care s-a declarat drept proprietar, și procesele în care ar fi implicați i-ar costa cu mult mai mult decât evaluaseră investiția la venirea în țară? Nu mai vorbim de cazurile de corupție prezentate de ani de zile în mass-media și care trenează, atunci când nu sunt pur și simplu ignorate de Justiție. Sau de situația copiilor instituționalizați, problemă pentru care s-au organizat zeci de seminarii internaționale sau naționale, la munte sau în hoteluri cu multe stele din București, dar care continuă să rămână nesoluționată. Și atunci, mai poți vorbi de medierea conflictelor, de gestionarea crizelor sau de diplomația preventivă tot atât de senin? Este adevărat că România a început tranziția după un regim dement, dar și

întârzierea în rezolvarea unor probleme – cum ar fi cea a proprietății sau lipsa unor reglementări stabilite odată pentru totdeauna în materie de privatizare sunt un balast din ce în ce mai greu de la un an la altul. În lipsa unor demersuri stabile pe plan intern, orice acțiuni de politică externă, fie ele strălucite și de natură să marcheze istoria relațiilor internaționale, nu vom putea reuși prea curând să depășim zona gri.

BIBLIOGRAFIE:

Pentru informațiile legate de modul de funcționare al OSCE și principalelor sale instituții, precum și pentru istoria organizației: OSCE – Handbook, third edition, June 2000; Romanian Chairmanship in Office. The First Four Months. Facts, Figures and Follow-up, Romanian Ministry of Foreign Affairs, Bucharest, april 2001; alte informații legate de activitatea României la acest for au fost obținute de pe site-urile: www.osce.org și www.mae.ro;

Christophe Bertram – Europa în balanță, ed. Clavis, București, 1996;

Zbigniew Brzezinski – Europa Centrală și de Est în tumultul tranziției, ed. Diogene, București, 1995;

James Schlesinger – “Quest for a Cold-War foreign policy”, Foreign Affairs, vol. 72, no. 1, 1992/1993, p. 17-28;

Henry A. Grunwald – “The post-Cold War press”, Foreign Affairs, vol. 72, no. 3, summer 1993, p. 12-16.

ANA DINESCU – Absolventă a Facultății de Științe Politice și Administrative a Universității din București, secția franceză. În prezent ziaristă la *Ziarul Financiar*.

Noua Europă

– între utopie și realitate –

CRISTINA MARIA PANȚÎRU

“Lărgirea va transforma Uniunea într-o putere continentală. Ea va însemna reunificarea Europei, ivirea unui focar major al vieții internaționale. Această Europă reunificată va fi puternică și se va distinge printr-un pronunțat simț al responsabilităților sale(...). Lărgirea va însemna sfârșitul a cincizeci de ani de divizare ideologică. Va fi, de asemenea, victoria finală a democrației asupra totalitarismului, care va urma firesc înfrângerii național-socialismului, fascismului și demolării Zidului Berlinului. Uniunea lărgită va fi puternică, dar nu va fi niciodată dominatoare...” (“Pentru o Europă puternică, cu o structură lărgită și eficientă, discursul lui Romano Prodi, Președintele Comisiei Europene, Institutul de Studii Politice, Paris, 29 mai, 2001)

Este realizabil acest proiect politic? Cum va fi pus el în aplicare? Cine sunt actorii politici care îl vor înfăptui? Care este rolul României în acest “scenariu”? Ce gândesc românii despre viitoarea lor “patrie”, Europa?

Proiectul politic al Uniunii Europene a fost inițiat în anii '50 și s-a dezvoltat treptat: la început erau 6 membri – Belgia, Germania, Franța, Italia, Luxemburg, Olanda; au fost incluși, treptat, încă 9 membri – Danemarca, Grecia, Spania, Irlanda, Austria, Portugalia, Finlanda, Suedia, Anglia. În 1997 Comisia

Europeană adoptă Agenda 2000 – programul de măsuri pentru aderarea noilor membri, din centrul și sud-estul Europei, zona Baltică și cea Mediteraneană.¹ În decembrie 1999 Consiliul European de la Helsinki confirma caracterul global al procesului de extindere (perspectivă diferită de politica anterioară, favorabilă extinderii graduale, în trei viteze). Drept urmare au fost invitate la negocierile pentru aderare, pe lângă țările din primul val (Cipru, Republica Cehă, Ungaria, Polonia și Slovenia), și Letonia, Lituania, Slovacia, România, Bulgaria și Malta (al doilea val). Negocierile propriu-zise cu acestea au fost lansate în februarie 2000. Iar obiectul lor este adoptarea aceluia *acquis communautaire*, alcătuit din 31 de capitole. Un puternic impuls dat aderării îl constituie ajutorul de pre-aderare acordat țărilor candidate în perioada 2000-2006 prin programele PHARE, ISPA și SAPARD.²

Au existat anumite faze (nu neapărat consecutive) ale construcției Uniunii Europene: 1. Zona liberului schimb; 2. Uniunea vamală; 3. Piața comună și integrarea economică; 4. Uniunea economică și monetară; 5. Uniunea/integrarea politică; 6. Comunitatea culturală, respectând principiul unității în diversitate.³ Prin crearea spațiului economic european (piața comună) s-a păstrat suvera-

nitatea statelor naționale care pot participa la zona de liber schimb. Adoptarea tratatului de la Amsterdam, a Tratatului de la Maastricht și a Strategiei de pre-aderare pentru țările din Europa centrală și de est au fost pași hotărâtori pentru a ajunge la etapa cea mai controversată, crearea *Noii Europe, constituirea Europei Federale* sau a *Statelor Unite ale Europei*, ceea ce presupune limitări benevole ale suveranității naționale în favoarea apartenenței la supraputerea economică, militară și politică amintită.⁴

Pasul necesar spre această ultimă fază este aplicarea Tratatului de la Nisa. El va determina configurația politico-economică a Europei, rolul Noii Uniuni Europene și raporturile ei cu statele membre (care vor fi, în următorii 10 ani, în număr de 27). Prin urmare, întrebarea *Cum va fi Noua Europă în următorii 10 ani și după aceea?* devine *Ce instituie Tratatul de la Nisa și care sunt consecințele lui previzibile?*

Tratatului de la Nisa (2000) a fost pregătit de Conferința Interguvernamentală (deschisă la 14 februarie 2000), ce a avut ca obiectiv principal modificarea Tratatelor Uniunii. Tratatul adoptat la Consiliul European de la Nisa (11-14 decembrie 2000) și semnat de șefii de stat și de guvern ai țărilor membre pe 26 februarie 2001 va intra în vigoare după ce va fi ratificat de toate statele membre prin vot parlamentar sau prin referendum.

El conține reglementări care înlesnesc adaptarea instituțiilor comunitare la procesul de extindere/lărgire, în condițiile în care 12 țări negociază în prezent aderarea la Uniunea Europeană (Bulgaria, Cipru, Republica Cehă, Estonia, Ungaria, Letonia, Lituania, Malta, Polonia, România, Slovacia și Slovenia; a fost acceptată și Turcia drept țară candidată la aderare). Astfel, acest tratat consolidează și extinde proiectul politic al UE oferind soluții (formale) pentru anumite dificultăți deter-

minate de includerea, în viitor, a noi membri (modificări în procesul de luare a deciziilor, în repartizarea voturilor sau cu privire la structura instituțiilor europene).

Având în vedere că va fi foarte greu să se obțină acordul unanim, în cadrul Consiliului Europei, atunci când Uniunea va avea 27 de state membre și pentru a evita o posibilă “paralizare” a funcționării Instituțiilor Europene, s-a hotărât, prin Tratatul de la Nisa să se introducă votul prin majoritate calificată în cazul a aproximativ 30 de articole care, anterior, ar fi trebuit votate în unanimitate. Schimbarea ponderii voturilor va intra în vigoare începând cu 1 ianuarie 2005. Conform Tratatului va fi obținută majoritate calificată dacă decizia va întruni condițiile: 1) minimum 258 din cele 345 de voturi exprimabile (cca. 74%); 2) minimum 2/3 din numărul total de membri; 3) minimum 62% din populația totală a UE (dacă unul din statele membre cere verificarea acestui aspect).

Această schimbare va intra în vigoare odată cu ratificarea Tratatului. Domeniile vizate de votul majorității calificate sunt: facilitățile legate de libertatea de mișcare a cetățenilor, cooperarea în probleme civile, acordurile internaționale cu privire la proprietatea intelectuală, politicile industriale, cooperarea economică, financiară și tehnică, statutele partidelor politice la nivel european, aprobarea procedurilor Curții Europene de Justiție, numirea membrilor anumitor instituții (Curtea de Conturi, Comitetul Economic și Social, etc.), taxe, politicile sociale, politicile privind imigrația, politicile comerciale comune, etc.⁵

Tratatul de la Nisa prevede repartizarea voturilor în instituțiile europene în funcție de ponderea demografică a fiecărei țări (membră sau candidată la aderare), după cum urmează:

Parlamentul European va avea 732

de membri. Ponderea cea mai mare o vor avea Germania (99), Marea Britanie și Italia (câte 72 de locuri), Spania (50). Țărilor candidate li s-au repartizat locurile în modul următor: Polonia-50, România-33, Ungaria și Republica Cehă – câte 20, Bulgaria – 17, Slovacia – 13, Lituania – 12, Letonia – 8, Slovenia – 7, Cipru și Estonia – câte 6, Malta – 5.

În **Consiliul de Miniștri** voturile sunt distribuite astfel: pentru Germania, Franța, Italia și Marea Britanie – câte 29, Spania 27, Olanda 13, Belgia, Grecia, Portugalia – câte 12, Austria 10, etc. Țărilor candidate li s-au repartizat voturile astfel: Polonia 27, România 14, Republica Cehă și Ungaria – câte 12, Bulgaria 10, Lituania și Slovacia – câte 7, Cipru, Estonia, Letonia, Slovenia – câte 4, Malta 3. Pentru a intensifica gradul de cooperare dintre țările membre Tratatul de la Nisa elimină dreptul de veto pe care îl avea fiecare stat membru față de cooperare. Noul tratat prevede că este nevoie de minim 8 state pentru a iniția un proiect de cooperare intensă iar acest acord de cooperare este deschis și celorlalți membri ce nu aderă la el de la început.⁶

Comisia Europeană este elementul cheie în procesul legislativ, ea propunând măsurile asupra cărora Parlamentul și Consiliul trebuie să ia o decizie. Comisia este responsabilă de implementarea politicilor comune și de administrarea bugetului și a programelor comunitare. Membrii comisiei sunt aleși câte 2 din țările cu cea mai numeroasă populație și câte unul din celelalte țări. Dacă ar fi fost menținut actualul sistem ar fi însemnat că s-ar fi ajuns la un număr de 33 de membri în Comisie.

Tratatul de la Nisa limitează numărul membrilor la câte unul din fiecare stat membru, începând din 2005. Atunci când Uniunea va avea 27 de membri Consiliul va trebui să stabilească un plafon al numărului

de membri (ce trebuie să fie mai mic de 27). Tratatul de la Nisa determină o creștere a puterilor Președintelui Comisiei, fapt care va asigura coerența acestui corp legislativ. Președintele are dreptul de a aloca responsabilitățile membrilor Comisiei și are dreptul de a cere demisia unui membru, cu acordul Comisiei.

Curtea Europeană de Justiție va fi alcătuită din câte un judecător din fiecare stat membru dar nu este necesară întrunirea în plenară, ci este suficient să participe 13 judecători.

Curtea de Conturi va fi alcătuită din câte un membru din fiecare stat al Uniunii, ales de Consiliu cu vot majoritar pentru un mandat de 6 ani.

Comitetul Economic și Social trebuie să fie alcătuit din reprezentanți ai diverselor grupuri de interese din plan economic, social, dar trebuie să includă și reprezentanți ai societății civile. În prezent Comitetul are 222 de membri (având 6-24 de reprezentanți din fiecare stat membru). În urma procesului de extindere a Uniunii comitetul nu trebuie să aibă mai mult de 350 de membri, lucru ce permite actualilor membri să-și păstreze locurile în Comitet. Astfel, Franța, Germania, Italia, Marea Britanie vor avea câte 24 de locuri, Polonia și Spania câte 21, România 15, urmată de Austria, Belgia, Bulgaria, Republica Cehă, Grecia, Ungaria, Olanda, Portugalia și Suedia cu câte 12 membri, Danemarca, Finlanda, Irlanda, Lituania, Slovacia cu câte 9 locuri, Estonia, Letonia, Slovenia cu câte 7 locuri, Cipru, Luxemburg cu câte 6 locuri și Malta, 5 locuri. În total sunt 344 de locuri.

Comitetul Regiunilor este un corp consultativ format din reprezentanți ai regiunilor și guvernelor locale și are același număr de membri și aceeași distribuție a locurilor ca și în Comitetul Economic și Social.

România este avantajată de distribuția voturilor în Parlamentul European (33 voturi – locul 6), în Consiliul Miniștrilor (14 voturi – locul 7), în Comisia Europeană (1 vot, asemeni tuturor statelor membre sau candidate).

Singura țară candidată pentru care Tratatul de la Nisa nu a stabilit ponderea decizională este Turcia deoarece aceasta, datorită populației (67,2 milioane), s-ar plasa pe locul 2, după Germania, în Parlamentul European (cu 99 de locuri), în Consiliul Miniștrilor, cu 29 locuri, în Comitetul Economic și Social cu 24 de locuri. Acest fapt ar dezechilibra puternic raportul de forțe din Uniunea Europeană.

Tratatul de la Nisa prevede schimbările instituționale ce trebuie făcute pentru lărgirea Uniunii, menținând o bună funcționare a acesteia, însă *este nevoie de o dezbatere mai largă asupra viitorului Uniunii Europene*. Țările care vor deține Președinția Uniunii și-au luat angajamentul de a promova dialogul permanent cu Parlamentul European, Comisia, parlamentele naționale, între politicieni, reprezentanți ai mediului de afaceri, ai mediului academic, membri ai societății civile, etc.

“Declarația cu privire la viitorul Uniunii” inclusă în actul final al Conferinței de la Nisa menționează viitoarele linii de dezbatere:

- 1) Cum ar putea fi simplificate tratatele Uniunii astfel încât să fie “strânse” într-unul singur, prezentat cât mai clar?
- 2) Cum ar putea fi împărțite competențele între Instituțiile Uniunii și instituțiile din statele membre astfel încât Uniunea să funcționeze cât mai bine?
- 3) Care va fi rolul parlamentelor naționale în “arhitectura” puterii în *Noua Europă*?
- 4) Cum poate fi îmbunătățită transparența instituțiilor Uniunii și cum poate fi implicată societatea civilă (europeană) în procesul de

lărgire a UE?

Consiliul european de la Göteborg (15-16 iunie 2001) reafirmă *caracterul ireversibil al procesului de integrare* și interesul oficialilor Uniunii pentru o dezbatere deschisă cu privire la viitorul Europei. Dezbaterea, lansată pe 7 martie 2001, trebuie să implice toate părțile societății din țările membre sau candidate. Ea poate contribui la crearea unor instituții europene transparente, “moderne, deschise și orientate către cetățean”⁷ prin menținerea unei *interacțiuni permanente între guvernământul european, instituțiile politice ale statelor membre sau în curs de aderare și societatea civilă*.

Publicul (cetățenii) se află în centrul atenției oficialilor europeni. Cum percep cetățenii statelor membre instituțiile europene? Care este reacția lor cu privire la taxele prevăzute pentru susținerea Uniunii? Acestea sunt probleme ce nu pot fi trecute cu vederea.

Circulă ideea că instituțiile europene suferă de un deficit de democrație (deși Consiliul e format din membrii guvernelor naționale, legislația europeană este dezbătută fie de Parlamentele naționale, fie de Parlamentul European, fie de ambele, etc.). Persistența acestei idei indică faptul că *publicul (occidental) vrea să fie sigur că nu încredințează puterea unor instituții mai puțin credibile decât instituțiile cunoscute la nivel local sau național*.⁸ Este sugestivă, în acest sens, respingerea în Irlanda, în iunie 2001, a ratificării Tratatului de la Nisa. Unii politicieni subliniază faptul că rezerva sau refuzul manifestate de public (față de Tratatul sau instituțiile Uniunii) atrag atenția nu doar asupra lipsei de transparență a instituțiilor/a procesului de luare a deciziilor, ci și asupra altei probleme: cum poate fi implicat cetățeanul în managementul politicilor comunitare în cadrul unei organizații mai descentralizată decât cea prezentă?⁹ Pentru Romano

Prodi *dezbaterea publică* (în toate statele, comunitățile din Europa) reprezintă “o nouă metodă comunitară” prin care pot fi explicate și demistificate probleme complicate sau neînțelegeri legate de UE¹⁰, o metodă prin care publicul e implicat în problemele Uniunii.

Cum va fi afectat cetățeanul unui stat membru de procesul de lărgire a Uniunii? Ce va însemna a fi “cetățean european”? Cum se raportează obiectivele Uniunii la nevoile publicului?

Conceptul de “cetățean european” este neclar, problematic¹¹. Se pot distinge două accepțiuni ale termenului:

1) Statutul juridic și politic (drepturi, libertăți și responsabilități) stabilit prin Tratatul de la Maastricht: a) libertatea de a se deplasa și de a se stabili în orice țară din Europa; b) dreptul de a vota și de a participa la alegeri; c) dreptul la protecție diplomatică din partea serviciilor consulare ale oricărui stat membru al Uniunii Europene; d) dreptul de a se adresa unui avocat al poporului (ombudsman); e) dreptul la petiție la Parlamentul European.

2) Reprezentarea mentală sau rolul social pe care orice individ și-l asumă. Acest rol nu e reductibil la ceea ce ține de un stat ci reprezintă un fel de “cetățenie globală/supra-națională”.¹²

Obiectivele Uniunii Europene sunt “în slujba cetățeanului” (obiective interne: asigurarea prosperității și a coeziunii sociale, “fraternitatea” între bogați și săraci; obiective externe: asigurarea securității și a stabilității politice în Europa, etc.).¹³ Ele perpetuează “modelul european” caracterizat, în opinia lui Romano Prodi, de un echilibru între bunăstare, bună-viețuire, pe de o parte, și căutarea unei societăți protectoare și deschise, pe de altă parte.¹⁴

Această societate europeană idilică, aflată între utopie și realitate, este foarte atră-

gătoare și pentru cetățenii români. Examinarea comparativă¹⁵ a Barometrelor de Opinie Publică (BOP) (realizate de Fundația pentru o Societate Deschisă în perioada 1995-2000) și a Barometrelor Central-Est Europene (CEEB) (organizate de Comisia Europeană în 1997 și 1998) evidențiază motivele suportului public pentru integrarea europeană în România: 1) pace, securitate, stabilitate politică (5-12%); 2) avantaje și progres economic (40-70%); 3) libera circulație (5-10%); 4) apartenența culturală (10-15%); 5) altele (0-5%) (oscilațiile sunt înregistrate între 1997-2000).¹⁶

Cele trei idealuri origine ale UE se regăsesc dominant în structura motivațiilor românilor. Considerațiile economice reprezintă (predictibil) cel mai important factor. Analiza comparativă a POB 2000 și CEEB 1997, 1998 sugerează următoarele tendințe: “factorul economic se dovedește cel mai volatil, înregistrând în doi ani un declin abrupt de aproximativ 20 de procente (...); în al doilea rând, instabilitatea politică internă și criza din Kosovo corespund unei creșteri de aproximativ 10 procente a importanței factorului de securitate regională și internă; în al treilea rând, considerațiile de apartenență culturală păstrează un nivel ridicat, în timp ce preocupările legate de libera circulație devin foarte pronunțate; în fine, proporția indecișilor se dublează de la an la an (...) scăzând cu 12% în trei ani, de la 88,9% în 1997 la 77% în 2000.”¹⁷

Într-un studiu realizat în 2001, Georgeta Lăcrămioara Loghin încearcă să surprindă “De ce doresc românii (și mai precis bucuștenii – n.a.) să se integreze în UE?”¹⁸. Conform acestei cercetări (care are anumite limite, asumate încă de la început¹⁹) “cetățenii consideră că principalul beneficiar va fi țara, în general (52,5%), aceasta fiind urmată de partidele politice (14,5%) și de autoritățile române (9,5%). Pe ultimul loc, din acest

punct de vedere, se situează respondentul, în calitate de simplu cetățean al României”²⁰. Rezultatele sondajului arată că “cetățenii sunt în general nemulțumiți de eforturile pe care statul le depune în vederea realizării obiectivului integrării (73%)”. La întrebarea “Cum considerați că ați putea să ajutați autoritățile, România în general, să realizeze integrarea?” variantele de răspuns care cereau din partea subiectului o implicare socială din proprie inițiativă înregistrează cele mai mici procente (e.g. “participând la activitatea unei organizații non-guvernamentale” – 13%).

Coroborând datele acestor studii se poate observa că românii, deși manifestă un puternic atașament față de obiectivele cheie ale Uniunii Europene (prosperitate, securitate, stabilitate politică, etc.), nu percep un progres semnificativ în acțiunile (individuale sau ale oficialităților/reprezentanților poporului) care ar putea să “conducă” România spre prospera, protectoarea, idilica Uniune. În acest sens, pentru români, *Noua Europă* rămâne încă o utopie.

Am încercat să subliniez astfel discrepanța dintre cele două “fețe” ale Uniunii Europene, văzută din interior, de continuatorii “părinților fondatori” ai UE (Romano Prodi, alți oficiali ai Uniunii, implicați în crearea Tratatului de la Nisa) și privită din exterior (încă), din perspectiva sondajelor de opinie făcute în România, o țară candidată la aderare (însă printre “codășe”). Diferențele sunt mari, ca și “distanța” dintre realitate și utopie.

NOTE

¹ *Who's who in the European Union? – A Guide for European citizens*, European Commission, Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg, 2001, p.5

² cf. Cezar Bîrzea, *Politicile și instituțiile Uniunii Europene*, Corint, 2001, pp. 117-118

³ Cezar Bîrzea, op. cit. p.119

⁴ ibidem.

⁵ *Summary of the Treaty of Nice*, Bruxelles, 18 ianuarie, 2001, pp.9-10

⁶ *Who's Who in European Union?*, p12

⁷ *Presidency Conclusions: Göteborg European Council* 15 and 16 June 2001, <http://europa.eu.int>

⁸ *For a strong Europe, with a grand design and the means of action*, discursul lui Romano Prodi, Președintele Comisiei Europene, Institutul de Studii Politice, Paris, 29 mai 2001, <http://europa.eu.int>

⁹ idem.

¹⁰ idem.

¹¹ Daniel Archibugi, David Held, Martin Köhler, *Re-imagining political community. Studies in Cosmopolitan Democracy*, Polity Press, 1998, pp.140-145

¹² Cezar Bîrzea, op.cit. p.121

¹³ Romano Prodi, loc. cit.

¹⁴ Ibidem.

¹⁵ Corneliu Bjola, “Înapoi în viitor: revitalizarea idealurilor Uniunii Europene prin extinderea către Europa centrală și de Est”, în *Un concept românesc privind viitorul Uniunii Europene*, Polirom. 2001, volum apărut cu sprijinul Fundației pentru o Societate Deschisă.

¹⁶ Idem. p.327

¹⁷ Idem. pp.327-328.

¹⁸ Georgeta Lăcrămioara Loghin, “Cetățeanul român – un sprijin sau un obstacol în calea integrării României în Uniunea Europeană?” în *Un concept românesc privind viitorul Uniunii Europene*, Polirom. 2001, volum apărut cu sprijinul Fundației pentru o Societate Deschisă.

¹⁹ Idem. pp.173-175

²⁰ idem. p.180.

ERATĂ

În articolul “Anatomia unui asasinat”, semnat Stelian Tănase și apărut în numărul trecut al revistei, la pagina 50, rândul 3, a se citi *bombardiere B 25* în loc de *bombardiere B 52*.

CRISTINA MARIA PANȚÎRU – Absolventă a Facultății de Filosofie București; urmează Master-ul de Politici Publice în cadrul aceleiași facultăți din Universitatea București. În prezent Coordonator Programe în cadrul Institutului de Cercetări Politice și Economice (IPER).

Suveranitate și Governare în România și în țările Uniunii Europene

OANA ALEXANDRA TUDOR

S-a scris mult în România ultimilor ani despre posibilitatea integrării în Uniunea Europeană, la fel cum s-a scris mult în Uniunea Europeană despre lărgirea acesteia și implicațiile acestui proces¹. Au fost abordate cele mai diferite aspecte și s-au făcut auzite cele mai diferite opinii cu privire la integrare, dinspre partea română, respectiv lărgire, dinspre partea comunitară. În aceste condiții apare ca fiind naturala întrebarea: care este logica ce se află în spatele acestui proces de integrare/lărgire? Dincolo de evidentele interese economice, atât de o parte, cât și de cealaltă, observăm că există caracteristici pe care România și Uniunea Europeană le au în comun și care, în termenii cei mai generali sunt identificate de articolul O al tratatului de la Maastricht: calitatea de țări europene și de țări democratice. Acestea nu sunt însă decât variabilele generale ale ecuației integrare/lărgire – căci, dacă ar fi și suficiente, atunci România ar fi astăzi membră în Uniune. Dar ea nu este – și chiar în ceea ce privește negocierile nu s-a numărat printre țările favorite –, ceea ce sugerează că, în ciuda aspectelor comune, există și incompatibilități între România și Uniunea Europeană. Și aceste incompatibilități trebuie căutate atât la nivelul formal al legislațiilor și al instituțiilor, cât și la nivelul mai profund al practicilor politice, al modului

concret de guvernare, al mentalităților.

Din această perspectivă este interesant studiul compatibilităților și al incompatibilităților între modul în care sunt guvernate țările Uniunii Europene și felul în care este guvernată România. Și fiindcă modul concret în care se exercită guvernarea depinde de concepția asupra suveranității în respectiva comunitate politică, o analiză a ideii de suveranitate în România comparativ cu țările Uniunii Europene, ar putea explica – și releva, în același timp –, multe dintre compatibilitățile și incompatibilitățile dintre modul lor de guvernare. Această lucrare va încerca, astfel, să urmărească într-o manieră comparativă ideile despre suveranitate și implicațiile lor concrete în procesul de guvernare, plecând de la ipoteza că o anumită înțelegere a ideii de suveranitate influențează modul concret în care este guvernată o entitate politică.

Dacă prin suveranitate înțelegem, într-un sens larg, autonomia în urmărirea propriilor decizii de politică internă, atunci trebuie să acceptăm faptul că percepția asupra acestei idei nu este defel unitară și invariabilă nici în țările Uniunii, nici în România. Vom pleca de la premisa că în lume, așa cum este structurată ea astăzi, suveranitatea a încetat să mai fie un obiectiv în sine și că, în fond, în urma transformărilor în structura sistemului

internațional, ideea însăși de suveranitate a fost mult nuanțată și chiar modificată în raport cu accepțiunea inițială. Vom încerca astfel să atingem aceste noi nuanțe ale ideii de suveranitate, precum și varietatea modalităților concrete de a se raporta la ele. Urmărind modul în care sunt guvernate țările Uniunii și modul în care este guvernată România, vom analiza relația între cele două variabile – suveranitate și guvernare –, precum și felul acestei relații.

Analiza compatibilităților și a incompatibilităților între accepțiunile ideii de suveranitate și modul de guvernare comunitar și românesc este extrem de actuală în acest moment, când deschiderea Uniunii înspre noi membri o așează în fața dilemei dintre lărgirea cadrului comunitar și aprofundarea acestuia². Aflată în pericolul dezintegrării structurilor sale în fața primirii unui atât de mare număr de noi membri, Uniunea este foarte atentă și încearcă prin toate mijloacele ca țările candidate să fie cât mai aproape de spiritul și de cadrul comunitar în momentul aderării.

Dar să vedem ce este suveranitatea, care a fost evoluția acestui concept, cum este ea privită astăzi în țările Uniunii Europene și în România și cum influențează practicile concrete de guvernare în aceste țări. Într-o accepțiune inițială, conceptul de suveranitate este poate cel mai bine ilustrat de teoria asupra suveranității a lui J. Bodin. Bodin este preocupat de suveranitatea organizației politice în termenii politicii interne: astfel, fiecare entitate politică are o autoritate centrală care este și sursă a dreptului dar care nu este legată de normele juridice. Suveranitatea statului este dată de suveranitatea monarhului. Această concepție a fost oarecum relativizată în momentul Revoluției Franceze: astfel, P. Manent arată că în acel moment obiectul suveranității a fost înlocuit, iar locul monarhului a fost luat de popor. Statul este suveran

pentru că poporul este suveran. În momentul apariției statului de drept, suveranitatea a încetat să mai aparțină unui individ sau unui grup și a îmbrăcat forma mult mai abstractă a domniei legii. Legea este suverană în interiorul statului modern. Dar cum s-a reflectat această evoluție a conceptului de suveranitate în planul relațiilor externe? Inițial, dată fiind suveranitatea internă a organizațiilor politice, fiecare stat era egal cu celelalte. De la acest principiu de bază s-a format mai apoi ideea că nici o forță exterioară nu poate interveni în afacerile interne ale unei țări. Acest principiu al non-intervenției în afacerile interne ale unui stat a devenit o regulă absolută în relațiile internaționale. Or tocmai această regulă este provocată astăzi de cele mai noi și mai dinamice transformări ale sistemului internațional. Odată cu acestea, suveranitatea statului a încetat să mai fie apreciată în termeni absoluți. Conceptul s-a relativizat, atât în textele juridice, cât și în practica relațiilor internaționale. Astfel, dacă documentul fondator al Națiunilor Unite, Carta ONU, subliniază necesitatea respectului principiului non-intervenției în afacerile interne, fără să existe norme care să descrie circumstanțele în care acest principiu poate fi încălcat, în 1990, odată cu adoptarea Cartei de la Paris, relativizarea principiului suveranității a devenit normă. Astfel, se poate interveni împotriva unui stat și în interiorul acestuia în cazul încălcării drepturilor omului. În practică, relativizarea conceptului de suveranitate a fost ilustrată cel mai concret în timpul crizei din Bosnia și a celei din Kosovo.

Relativizarea principiului suveranității este, de asemenea, foarte bine ilustrată de evoluția Uniunii Europene. Această organizație regională a atins un grad al integrării statelor membre extrem de profund și unic până în prezent. Toate aceste state au acceptat să cedeze o parte a suveranității lor și să

devină coerente unele cu celelalte, nu numai în plan economic, ci și în plan politic. Se urmărește astfel crearea unei crescânde interdependențe între statele membre, care este cel mai bine ilustrată de existența unei monede unice europene și de impactul pe care Curtea de Justiție comunitară îl are asupra dreptului și indivizilor din fiecare țară membră în parte.

Astfel, se poate spune fără teamă de a greși că uniunea monetară europeană este un eveniment istoric. Așa cum arată Jonathan G. Clarke în lucrarea sa “The EU in the 21st century: friend of foe?”, pentru prima oară de la Imperiul Roman, Europa are din nou o monedă unică. Zona pe care o acoperă această monedă este comparabilă cu suprafața Statelor Unite și are aproximativ aceeași putere economică. Populația Euroland-ului³ este de aproximativ 300 de milioane de oameni iar comerțul zonei Euro reprezintă 20% din comerțul mondial⁴. Mai mult, existența zonei Euro dovedește faptul că ideea de suveranitate s-a relativizat: în momentul în care statul național a acceptat să-și cedeze unul dintre atributele esențiale ale suveranității sale – și anume puterea de a bate monedă –, suveranitatea a încetat să mai fie percepută ca absolută, de neatins.

Este, astfel, evident faptul că Uniunea Europeană depășește o simplă formă tradițională a colaborării internaționale, desfășurată pe baze interguvernative, bazată pe încheierea unor acorduri internaționale între state care își păstrau integră suveranitatea. Introducerea monedei comune, pe de o parte, producția autonomă de acte normative, prevalența lor asupra normelor dreptului intern și directă lor aplicabilitate și eficacitate în raport cu indivizii, pe de altă parte, reprezintă tot atâtea atribute ale provocării pe care Uniunea Europeană o reprezintă pentru suveranitatea statului-națiune. Existența Uniunii Europene dovedește faptul că monopolul statal asupra afacerilor interne poate fi, în fond, atacat pe mai multe fronturi. Astfel, dreptul comunitar

se aplică în interiorul statelor membre de multe ori chiar în defavoarea dreptului intern, ale cărui norme trebuie să nu contravină celor comunitare. Justa aplicare a dreptului comunitar, asigurată prin activitatea Curții de Justiție, este un argument solid în favoarea tezei că dreptul comunitar a făcut să cadă granița dintre dreptul intern și cel internațional. Cu atât mai mult cu cât normele dreptului comunitar pot fi direct aplicate indivizilor și că unele dintre aceste norme, deși destinate formal statelor, pot fi direct invocate de cetățenii acestor state.

Conceptul de suveranitate a fost mult relativizat în statele Uniunii Europene. Acest fapt se reflectă în modul concret în care sunt guvernate aceste țări, care au o monedă comună, ale căror tribunale trebuie să aplice în mod direct norme comunitare și să nu aplice norme interne contrare celor comunitare, ale căror Parlamente trebuie să adopte legi interne conforme celor comunitare. Este pregătită România pentru o astfel de accepțiune a conceptului de suveranitate? Este, oare, conștientă România de faptul că integrarea europeană presupune, în același timp, o profundă relativizare a conceptului de suveranitate?

Încă din articolul 1 al Constituției se arată că “România este stat național, suveran și independent, unitar și indivizibil”. Se încearcă, astfel, o cât mai clară separare a domeniului intern, a caracteristicilor statului. Încă din această frază ne putem da seama de faptul că, în România, suveranitatea tinde, mai degrabă, să fie percepută în termenii absoluți ai neimplicării în afacerile interne ale țării. Într-adevăr, se pare că, deși dorința integrării în Uniunea Europeană este mare, nu este pe deplin conștientizat faptul că acest lucru presupune, în același timp, o renunțare la unele dintre prerogativele suveranității naționale. Astfel, nu de puține ori, criticile cancelariilor europene cu privire la insuficiența progreselor României pe drumul inte-

grării au fost percepute cu reticență, atât de guvernanți cât și de opinia publică⁵. Și acesta este un fapt general, îndemnându-ne să concluzionăm că principiul neamestecului în treburile interne ale statului este, în continuare, o regulă de bază a relațiilor externe ale României. Astfel, numeroase și repetate au fost raporturile Comisiei Europene în care România era criticată fie pentru lipsa stabilității economice, fie pentru nerezolvarea situației copiilor instituționalizați. De fiecare dată, atât politicienii, cât și numeroși ziariști au apreciat că accentul pus de Uniune pe astfel de probleme este exagerat. În același sens, reacțiile au fost negative în 1999, în momentul prezentării de către Comisia Europeană a celebrului său raport și a propunerii formării grupului de lucru care să se ocupe de elaborarea unei strategii economice pe termen mediu pentru România. Răspunsul Guvernului la această propunere a fost acela că se ia în considerare proiectul de formare a unui nucleu de experți români, rolul Uniunii Europene fiind de a ajuta prin asistență financiară și tehnică desfășurarea activității acestuia⁶. Prin urmare, se pare că relațiile României cu Uniunea Europeană sunt mai mult percepute în termenii ajutorului financiar, decât al încercării unei creșteri a compatibilității între modul în care este guvernată România și modelul comunitar.

În ceea ce privește sugestiile pentru adaptarea normelor românești la normele comunitare, trebuie subliniat faptul că nici acest lucru nu pare a fi realizat cu multă ușurință de România, deși este vorba de una dintre condițiile ce trebuie îndeplinite înainte ca ea să devină o țară membră a Uniunii. Putem sublinia în acest sens exemplul adoptării legii funcționarului public: aflată pe agenda normativă de multă vreme, această lege nu a fost adoptată decât prin asumarea răspunderii Guvernului în fața Parlamentului,

cu puțin timp înainte de Consiliul European de la Helsinki. Dificultățile României de a lua în vedere diferitele raporturi ale Comisiei se observă în frecvența cu care aceleași observații revin și în raporturile succesive: astfel, problemele fundamentale par a fi la nivelul drepturilor omului, unde există lacune în special în ceea ce privește drepturile minorității Roma și la nivelul protecției copiilor aflați în orfelinate⁷. Un alt aspect delicat este cel al slabei capacități administrative de a aplica legile. Judecând după toate aceste aspecte, ca și după dificultatea cu care se desfășoară negocierile cu Uniunea, România pare mai degrabă înclinată înspre concepția absolută a ideii de suveranitate.

Există, desigur, și excepții, atât dinspre partea europeană, cât și dinspre partea română. Astfel, dacă este adevărat faptul că percepția asupra suveranității naționale ca și principiu mult relativizat influențează modul concret în care o entitate politică precum Uniunea Europeană este guvernată, este tot atât de adevărat faptul că răbufniri de suveranitate în termenii ei absoluți au încă o influență concretă în organizarea și funcționarea cadrului comunitar.

De aceea, se vorbește deseori în Uniunea Europeană despre “deficit democratic”, în sensul unei participări reduse a popoarelor la procesul de luare a deciziilor la nivel european – deseori criticat pentru că este prea tehnocrat și foarte puțin transparent. Pentru ca acest deficit democratic să fie compensat, trebuie ca legitimitatea și suportul democratic al sistemului instituțional european să fie întărite. Într-o Europă care, în urma lărgirii sale, va avea un număr crescând de cetățeni pe care deciziile luate la nivel comunitar îi afectează direct, creșterea competențelor comunitare în detrimentul statelor membre se impune. Și singurul mijloc pentru a îndeplini acest imperativ îl reprezintă întărirea rolului

Parlamentului European și extinderea cazurilor de codecizie⁸ cu Consiliul.

În urma analizei textului tratatului de la Amsterdam – conceput în mod special pentru a pregăti Uniunea în vederea primirii de noi membri –, ne putem întreba dacă actualul rol pe care îl deține Parlamentul în cadrul procesului decizional european ajunge pentru a descrie deciziile ca fiind democratice, sau ponderea acestuia este încă slabă iar rolul său trebuie întărit. Parlamentul European a fost principalul câștigător în urma adoptării tratatului de la Amsterdam: astfel, procedurile de decizie sunt limitate la trei – consultare, aviz conform și codecizie, procedura dominantă devenind cea de codecizie, care, pentru a i se întări eficacitatea, este mult simplificată. Astfel, dispoziții mai vechi: libertatea de circulație și de sejur, regimul profesiunilor, sănătatea publică, mediul, ca și noi dispoziții: lupta împotriva fraudei, politica socială, sunt încredințate procedurii de codecizie. Parlamentul primește, de asemenea, un nou rol în raport cu Comisia Europeană: președintele Comisiei, desemnat de statele membre, trebuie de acum să fie aprobat de Parlament. Acest fapt contribuie la întărirea legitimității democratice a Comisiei.

Însă, dincolo de toate aceste transformări, trebuie analizate raporturile concrete dintre Parlament și Consiliu. Dacă, în urma prevederilor tratatului de la Amsterdam, s-a produs o implicare incontestabil mai mare a Parlamentului în procesul decizional, este tot atât de incontestabil faptul că domenii esențiale precum securitatea internă și cooperarea judiciară, fiscalitatea, taxarea întreprinderilor și politica industrială sunt încă supuse regulii unanimității din partea Consiliului. În același sens, reformarea modului de a pondera voturile în cadrul Consiliului a fost amânată.

În consecință, chiar dacă rolul Parlamentului – reprezentantul popoarelor – a crescut considerabil prin tratatul de la Amsterdam,

Consiliul – reprezentantul statelor membre –, continuă să exercite ponderea majoră în procesul instituțional european. Se pare, astfel, că Uniunea, în ciuda caracterului ei supranațional, nu a depășit încă pragul decisiv ce separă o construcție a statelor de o uniune a popoarelor.

Dinspre partea ei, în același timp, România nu este complet legată de perceperea suveranității naționale în termeni absoluți. Încercările de a face modul în care este guvernată România compatibil cu modelul european, deși lente, sunt totuși evidente. Astfel, în momentul Consiliului European de la Helsinki, România a fost lăudată pentru eforturile sale susținute pe calea reformei. Însă, în același timp, ea a fost criticată pentru încercările ineficiente de a reforma instituțiile de îngrijire a copiilor abandonati și pentru instabilitatea economiei de piață⁹. Comisia Europeană a subliniat, de asemenea, faptul că îngrijirea copiilor abandonati ține de respectul drepturilor omului și că nerezolvarea acestei situații va împiedica începerea efectivă a negocierilor. Guvernul României a apreciat la justă valoare gravitatea situației. Astfel, s-au luat măsuri pentru înființarea Agenției Naționale pentru protecția drepturilor copiilor și, de asemenea, Guvernul a lansat diferite programe concepute pentru a ameliora situația copiilor din instituții. Prin urmare, observațiile Consiliului și ale Comisiei Europene nu au mai stârnit în România acuzații de amestec în treburile interne ale țării. Dimpotrivă, s-au făcut încercări concrete pentru a ajusta o chestiune internă țării în sensul sugerat din exterior. Tot fără critici dinspre partea română au fost întâmpinate și presiunile europene în vederea întăririi economiei de piață – privatizarea, în special cea a sectorului bancar, a agriculturii și a industriei; legea impozitelor, la care se adaugă presiunile pentru reforma sistemului legal, reforma militară și cea ambientală. Dimpotrivă, o serie de măsuri concrete se urmăresc în unele dintre

aceste domenii.

În consecință, asistăm la relativizarea conceptului de suveranitate atât în țările Uniunii Europene cât, deși într-un ritm mult mai lent, și în România. Acest proces influențează modul în care deciziile sunt luate. Pe de o parte, realizările Comunității Europene și apoi cele ale Uniunii Europene sunt remarcabile și reflectă faptul că Uniunea nu mai poate fi descrisă în termenii utilizați în mod curent pentru a prezenta organizațiile internaționale. Uniunea Europeană are o natură supranațională care influențează relațiile dintre ea și statele membre. Fără îndoială, în anumite domenii, supranaționalitatea este mai profund resimțită, de unii membri, ca o diminuare a suveranității naționale. În același timp, însă, în alte domenii, Uniunea Europeană seamănă tot mai puternic cu o confederație. În această direcție se merge prin introducerea monedei unice și prin largile efecte interne ale dreptului comunitar. Pe de altă parte, această tendință poate fi încă negată în mod formal, căci deciziile majore ale procesului instituțional continuă să fie luate de Consiliu – unde hotărăsc șefii de stat și de guvern din țările membre. Prin urmare, statele membre încă decid asupra problemelor decisive. Din contră, în favoarea unei confederații vorbesc activitățile Băncii Centrale Europene și cele ale Curții de Justiție. Toate acestea dovedesc că experimentul european este unul îndrăzneț. Ceea ce Uniunea Europeană încearcă să facă acum este un fenomen de o importanță istorică, căci ea încearcă să depășească statul național, să ducă la înlocuirea lui ca actor principal în deciziile politice și economice. Întreaga logică a existenței Uniunii Europene se bazează pe împărțirea suveranității, sau, mai bine spus, “pe transferul comun și conștient al suveranității de la statele naționale către instituțiile centrale europene”¹⁰.

Pe de altă parte, România, deși nu are încă o astfel de viziune asupra suveranității – fapt ce se reflectă în modul concret în care

incompatibilități continuă să existe între felul în care este guvernată România și modelul comunitar –, arată deschidere în fața sugestiilor venite dinspre Europa. Este evident, însă, faptul că ajustarea situației României la nivelul comunitar este un proces de lungă durată. Și acest fapt este dovedit de întârzierea cu care România a fost invitată să înceapă negocierile pentru aderare sau de menținere a politicii vizelor. Căci, în primul rând, România trebuie să facă față unei probleme interne pentru a putea deveni membră a Uniunii. Trebuie să ținem cont de faptul că Uniunea a mai primit până acum țări în dezvoltare din punct de vedere economic – exemplul Portugaliei, Irlandei, Greciei. Acest lucru ar trebui să încurajeze România, cu atât mai mult cu cât Uniunea și-a dovedit disponibilitatea de a sprijini financiar țara. De asemenea, trebuie să ținem seama și de faptul că, mai devreme sau mai târziu, România va adopta acele norme necesare pentru realizarea armonizării cu cadrul legislativ european. Însă, dacă norme bune pot fi preluate din țările unde ele funcționează, ceea ce nu poate fi preluat este folosirea efectivă a acestor norme, adică practica lor. Și aceasta este adevărata problema în fața aderării României la Uniune, căci rezolvarea ei presupune o modificare largă a întregii societăți, de la nivelul de bază, pe care îl constituie fiecare individ și relațiile lui cu ceilalți indivizi în societate, până la funcționarea efectivă a aparatului administrativ, a celui judecătoresc sau politic, adică a Statului.

NOTE

¹ Charles Lequesne, “Quelle perspective pour une Union élargie? – Le futur traité d’Amsterdam” – *Mouvement Européen, Les lettres des Européens*, hors série, no. 4, juillet, 1997 sau “Romania versus Romania”, ediție îngrijită de Gabriel Andreescu, Clavis, București, 1996.

² Sub direcția lui François de la Serre, Charles Lequesne, “Quelle Union pour quelle Europe –

L'après traité d'Amsterdam", Editions Complexes, 1999, p. 80-112.

³ La 1 Ianuarie 1999 a fost lansată moneda unică europeană. Țările care au îndeplinit criteriile necesare pentru a face parte au fost 11: Austria, Belgia, Finlanda, Franța, Germania, Irlanda, Italia, Luxemburg, Olanda, Spania și Portugalia. Numele dat acestui grup este acela de Euroland.

⁴ Jonathan G. StA. Clarke în "The European Union in the 21st century: friend or foe?", lucrare prezentată la *ICAS Winter Symposium – Asia's Challenges Ahead* –, University of Pennsylvania, February 26, 1999.

⁵ Andrei Cornea, "Prețul integrării", în "România versus România", sub direcția lui Gabriel Andreescu, Clavis, București, 1996, p. 162-164.

⁶ Sunt relevante, în acest sens, articolele publicate în ziarele CURENTUL, ROMÂNIA LIBERĂ și ADEVĂRUL, în perioada 1 Noiembrie 1999 – 5 Noiembrie 1999.

⁷ Raporturile anuale ale Comisiei Europene: raportul din 4 noiembrie 1998, raportul din 13 octombrie 1999.

⁸ Procedura de codeciziune acordă Parlamentului European un veritabil drept de respingere a propunerii normative. Inițial această procedură cuprindea trei nivele de lectură și se caracteriza prin următorii pași majori: în caz de neînțelegere între Parlament și Consiliu, se convoca un Comitet de Conciliere, având rolul de a ajunge la un acord. Dacă acesta nu era obținut, Consiliul nu poate adopta propunerea legislativă și Parlamentul dispune, în definitiv, de un veritabil drept de veto. Dacă, însă, acordul este ajuns, actul este adoptat în comun de Consiliu și de Parlament și semnat de cei doi Președinți ai acestor instituții. Tratatul de la Amsterdam a simplificat mult această procedură, pentru a reduce timpul de adoptare: a fost suprimată cea de-a treia lectură și se favorizează încheierea unui acord cât mai curând posibil între Parlament și Consiliu, atunci când intervin amendamente la textul inițial.

⁹ Catherine Lovatt, "Romania's Road to Reform", *Central European Review*, Vol 2, No 18, 9 May 2000.

¹⁰ Jonathan G. StA. Clarke, în lucrarea mai sus menționată.

CORNEA, Andrei – "Prețul integrării", în "România versus România", sub direcția lui Gabriel Andreescu, Clavis, București, 1996

DRAETTA, Ugo – "Elementi di diritto comunitario", Giuffrè editore, Milano, 1995

DUNAY, Pal – "How Will the European Union Meet the 21st Century" sau "In What Shape Will the 21st Century Find the European Union", *1st Conference of the PfP Consortium of Defense Academies and Security Studies Institutes*, 19–21 October 1998, Kongresshaus Zurich, Switzerland

LEQUESNE, Charles – "Quelle perspective pour une Union élargie? – Le futur traité d'Amsterdam" – *Mouvement Européen, Les lettres des Européens*, hors série, no. 4, juillet, 1997

LOVATT, Catherine – "Romania's Road to Reform", *Central European Review*, Vol 2, No 18, 9 May 2000

QUERMONNE, J.L – "Les ambitions et les résultats de la conférence intergouvernementale" – *Mouvement Européen, Les lettres des Européens*, hors série, no. 4, juillet, 1997

SERRE, François de la, LEQUESNE, Charles – sub direcția – "Quelle Union pour quelle Europe – L'après traité d'Amsterdam", Editions Complexes, 1999

TELO, Mario, MAGNETTE, Paul – sub direcția – "De Maastricht a Amsterdam – L'Europe et son traité", Editions Complexes, 1998

BIBLIOGRAFIE

BLUMANN, Claude – "Aspects institutionnels", în *Revue trimestrielle de droit européen*, no. 4/1997

CLARKE, Jonathan G. StA. – "The European Union in the 21st century: friend or foe?", *ICAS Winter Symposium Asia's Challenges Ahead*, University of Pennsylvania, February 26, 1999

Adrese Internet

<http://www.icasuic.org/w1999/jgcw1999.html>

<http://www.ce-review.org/00/18/lovatt18.html>

OANA ALEXANDRA TUDOR – absolvent al Facultății de Științe Politice, Master în Relații Internaționale, Universitatea București.

Politica externă americană pe înțelesul tuturor¹

MARIAN ZULEAN

Este aproape un truism să spui că, după sfârșitul războiului rece, SUA este unica superputere militară și politică iar cunoașterea politicii externe americane este deosebit de utilă pentru decidenții politici și experții români. Un studiu sumar al modului în care s-a luat decizia de extindere a NATO în 1997 și campania românească pentru NATO (în special miza pe “cartea” franceză) precum și a modului de gestionare a Parteneriatului Strategic cu SUA denotă o lipsă de înțelegere a politicii externe americane și a rolului SUA în procesul globalizării.

De altfel, jurnaliști deveniți peste noapte “analști politici” explică situația internațională a României fie prin sintagme esoterice, gen “zona gri”, fie prin explicații conspiraționiste de genul eternului “complot universal” împotriva României. De aceea, **scopul acestui studiu este de a descrie la modul simplu, dar nu simplist, ideologia, instituțiile și mecanismul politicii externe americane precum și unele aspecte ale relațiilor româno-americane.** Deși încearcă o explicație simplă, acest studiu este adresat unei audiențe care posedă noțiunile de bază de geopolitică sau relații internaționale și este interesat de politica externă americană.

În prima parte a studiului este analizat rolul ideologiei în explicarea și aplicarea

politicii externe americane, în partea a doua explicându-se pe scurt mecanismul de funcționare al acesteia, cu exemplificarea funcționării acestui mecanism în luarea deciziei de extindere a NATO de la Madrid. Partea a treia prezintă politica externă a Administrației Bush, așa cum a fost ea cristalizată până acum, iar ultima parte oferă o succintă analiză a relațiilor româno-americane cu accent pe analiza ratării unei oportunități de îmbunătățire a acestor relații prin intermediul unei comisii speciale.

I. Rolul ideologiei în politica externă americană

Deși trendul general în politică este acela de scientizare a deciziilor se poate afirma că rolul ideologiei este, încă, esențial. În acest sens, profesorul Michael H. Hunt de la University of North Carolina a elaborat un studiu despre rolul ideologiei în politica externă americană (Hunt, 1987). Definind ideologia ca un set de convingeri și presupoziii care reduc complexitatea realității și care sugerează modalități de acțiune, se poate afirma că ideologia joacă un rol esențial în explicarea politicii externe pentru grupurile tot mai influente de lobby sau pentru opinia publică și, totodată, reprezintă un ajutor atât

pentru decidenții politici cât și pentru consilierii lor.

În opinia lui Hunt există trei aspecte ideologice constante în politica americană, stabilite încă de “părinții fondatori”. Unul este acela al măreției poporului american, altul este reprezentat de o viziune rasială a națiunilor cu care americanii intră în contact și al treilea este acela al ostilității pentru revoluțiile sociale. Nu este scopul acestui eseu de a analiza, pe larg, cele trei aspecte ci de a urmări dezvoltarea lor în politica externă actuală. Cu toate că aceste aspecte se regăsesc și în politica externă de azi, există nuanțări și evoluții ale acestei ideologii. Dacă, la începutul secolului al douăzecilea, SUA se autodefinea ca o “națiune mică neutră”, după al doilea război mondial termenul cheie ce explică politică externă americană devine “realismul”².

Cea mai influentă personalitate în politica externă din timpul războiului rece a fost de departe George Kennan, un promotor al realismului, părinte al doctrinei “containment” față de URSS și a cărui carte “American Diplomacy 1900-1950” a devenit un fel de Biblie pentru generațiile de diplomați americani. Realismul promovat de el pleca de la prezumția că sistemul internațional este anarhic iar relațiile dintre state sunt reglementate în funcție de puterea lor. De aceea, propune pentru SUA o politică rațională, de definire a intereselor naționale și de mobilizare a resurselor pentru a îndeplini acele interese. Dar moralismul și legalismul, ce caracterizau democrația americană, erau niște piedici în relațiile internaționale și propuneau izolarea politicii externe de procesul democratic, deciziile zilnice trebuind să fie luate de experți versați și informați, fără contribuția emotivă a opiniei publice. În anii 1970, Henry Kissinger, discipol al lui Morgenthau, nu face decât să continue aplicarea normelor stabilite de Kennan.

Ce se întâmplă azi? După ce politica externă a lui Clinton a fost criticată ca inconsecventă și “idealistă”, se pare că realismul revine. Prin vocea consilierului pentru securitate națională, Condolezza Rice, și prin aceea a secretarului de stat Colin Powell a fost lansată ideologia “neo-realistă” a Administrației Bush. Deși această ideologie este în curs de definire, se poate aprecia că sintagme de genul “interes național”, “amenințări globale”, “supremație americană” vor domina discursul și acțiunile politicii externe americane.

II. Mecanismul politicii externe americane: actori și decizii

Aria politicii externe americane nu a fost întotdeauna de implicare globală, ci a oscilat între *izolaționism* (paradigma Munchen) și *globalism* (paradigma Vietnam). Secolul al nouăsprezecelea a fost caracterizat de doctrina Monroe, de neimplicare în afacerile Occidentului. După primul război mondial, deși președintele Woodrow Wilson contribuise la realizarea păcii și la crearea Ligii Națiunilor, Senatul american nu a votat Tratatul de la Versailles ceea ce, mai apoi, a dus la neimplicarea în treburile Europei și la momentul Munchen, când Chamberlain a făcut concesii fundamentale lui Hitler. La polul opus este implicarea în războiul din Vietnam. Pierderea războiului din Vietnam a provocat transformări profunde, inițiind un proces de reflecție și de schimbare a instituțiilor politicii externe și de securitate, inclusiv trecerea la o armată profesionistă și restrângerea implicării SUA peste hotare.

Să vedem acum care este rolul principalelor instituții ale politicii externe și de securitate americane. După al doilea război mondial, sferele politicii externe și de securitate aproape se suprapun, datorită proiectării globale a puterii americane. Politica externă și

cea de securitate sunt politici care acționează paralel, după principiul “carrot and stick”, pentru realizarea intereselor naționale americane, interese definite foarte clar și re-definite periodic³. În realizarea acestor politici, un rol esențial îl joacă președintele, Congresul, Departamentul de Stat, Pentagonul dar și grupurile de lobby, opinia publică sau think-tank-urile.

Prin Constituție, Președintele este comandantul suprem al forțelor armate, inițiază acțiuni de politică externă, dar nu poate folosi aceste puteri fără sprijinul Congresului. Președintele și-a asigurat un rol primordial, cu toate că în timpul războiului din Vietnam i-au fost limitate puterile de a deplasa trupe în afara SUA, prin legea War Powers Resolution. Rolul secundar al Congresului în politica externă este explicat și prin accesul limitat la informație, fragmentarea puterii din Congres, lipsa de expertiză a multor kongresmani și factorul timp care impune decizii oportune. Președintele este secondat în misiunea sa de Departamentul de Stat și de Departamentul Apărării (Pentagonul). Pentru o mai clară înțelegere a modului de funcționare a instituțiilor și mecanismului politicii externe voi descrie modul în care s-a luat decizia de lărgire a NATO.

Descrierea **modului de luare a deciziei și pozițiile actorilor principali**, unii aflați în poziții cheie și azi, reprezintă un prim pas pentru elaborarea unei politici coerente românești de integrare în NATO (obiectiv fundamental al politicii externe românești). Așa cum am arătat, președintele american are rolul principal și activ în elaborarea politicii externe dar Senatul trebuie să ratifice deciziile prezidențiale de politică externă.

Trebuie remarcat faptul că, inițial, Bill Clinton și Partidul Democrat nu se numărau printre promotorii lărgirii NATO, ci mai degrabă republicanii, care prin “Contractul cu

America” din 1994, inițiat de Newt Gingrich, propuneau reducerea ajutorului către Rusia și extinderea rapidă a NATO. James Goldgeier de la Brookings Institution remarcă faptul că Havel și Walesa l-au convins pe Clinton, într-o discuție personală cu ocazia recepției de la Muzeul Holocaustului din aprilie 1993 despre necesitatea de a admite țările lor în NATO. Dacă Anthony Lake, secretarul de stat, s-a numărat printre inițiatorii extinderii NATO un rol cheie în implementarea ideii l-a avut Richard Holbrooke, numit asistent al secretarului de stat pentru Europa în 1994. Din zona academică, Zbigniew Brzezinski și Henry Kissinger de la CSIS și grupul Asmus-Kugler-Larrabee de la RAND au fost printre cei mai înfocați susținători iar George Kennan (părintele politicii de “containment”) și senatorul Sam Nunn au fost oponenți fermi considerând că Rusia nu trebuie provocată. Din Europa, fostul ministru german al apărării, Volker Ruhe și secretarul general NATO, Manfred Woerner au susținut călduros politica de lărgire a NATO.

Prima etapă a dezbaterii despre lărgirea NATO s-a încheiat în 1994 cu crearea Parteneriatului pentru Pace, considerată mai mult o creație a “birocrației” americane cu scop de a amâna decizia de extindere dar care a devenit apoi o instituție solidă și coerentă în procesul de extindere. În al doilea mandat politica Administrației Clinton față de extindere a devenit mai clară, iar actorii implicați ferm acum sunt Samuel Berger, consilier pentru securitate, secretarul de stat de origine cehă, Madeleine Albright și William Perry, secretarul apărării. Două personaje cheie la nivel de experți au fost Ronald Asmus (de la RAND), care a fost numit asistent al secretarului de stat pentru afaceri europene și Jeremy Rosner, șef al biroului de extindere a NATO din Departamentul de Stat.

Congresul a stabilit în 1996 inițiativa

“NATO Enlargement Facilitation Act” care identifica Cehia, Ungaria și Polonia ca țările cele mai avansate în reformă și propunea sprijin pentru cele 3 țări. În 1997 a fost înființat, de asemenea, un Grup de Observare NATO.

Deși decizia de extindere NATO a fost luată după controverse, odată devenită politică oficială urmau să aibă loc dezbateri pe cel puțin 3 subiecte importante: **care va fi reacția Rusiei, care va fi costul extinderii și care să fie țările incluse.**

Relația cu Rusia a fost foarte importantă dar a fost rezolvată prin înțelegerea din 27 mai 1997, numită Actul fondator al relațiilor mutuale, de cooperare și securitate dintre NATO și Federația Rusă. Dezbaterile din Senat au fost ample dar politica Executivului a prevalat și datorită grupurilor de presiune, în special cele de etnie poloneză și maghiară.

Costul extinderii a fost un subiect foarte dezbătut. În septembrie 1996, atât Congresul cât și RAND, au elaborat studii despre costul extinderii, ambele pornind de la prezumția că țările de la Vișegrad vor deveni membre, dar studiul Congresului considera costul în contextual apărării lor de pericolul rusesc în timp ce studiul RAND considera un context mai larg al stabilității în Europa. Costul estimat de Congres se cifra între 60-127 miliarde USD iar cel estimat de RAND între 14-110 miliarde USD. Ulterior, un studiu al Pentagonului, bazat pe admiterea unor țări nespecificate, estima costul final la 27-35 miliarde USD, pe durata de 13 ani. În decembrie 1997, NATO a elaborat propriul studiu care estima la 1,5 miliarde USD costul extinderii în 10 ani, Un al doilea studiu, al Pentagonului, din 1998 a confirmat estimările NATO. Cifrele au fost așa de diferite pentru că plecau de la prezumții diferite dar se pare că ultimele studii au fost concepute minimal pentru a face extinderea mai tolerabilă. Modul cum au fost întocmite aceste studii demonstrează influența

ideologiei asupra studiilor, de altfel foarte riguroase. Dezbaterile critice din Congres nu au putut influența decizia de admitere a Cehiei, Poloniei și Ungariei de la Madrid.

Problema țărilor ce urmau a fi admise a provocat ample dezbateri în interiorul NATO, dar punctul de vedere american a fost aproape unanim să fie admise doar Cehia, Ungaria și Polonia. Argumentele prezentate de către Departamentul de Stat pentru admiterea celor 3 țări pot fi sintetizate astfel:

1. Dacă erau incluse România și Slovenia, aproape automat se va cere și admiterea țărilor baltice cu reacții dure din partea Rusiei, ceea ce ar îngreuna procesul;
2. Dacă ar fi fost incluse 5 țări aproape sigur nu va mai avea loc o nouă politică de extindere și va fi compromisă politica “ușilor deschise” (Goldgeier, 2000).

În luarea acestei decizii politice Congresul american și Președintele au avut un rol esențial, dar o putere importantă în dezbateri au avut-o și opinia publică și think-tank-urile (institute de cercetare cu o abordare pragmatică), burocrația guvernamentală și mass-media. Cât privește think-tank-urile și grupurile de presiune, marea lor majoritate au fost de acord și au promovat lărgirea NATO, printre cele mai importante fiind grupurile etnice, gen Polish American Congress, cele reprezentând industria de apărare și grupuri precum New Atlantic Initiative de la American Enterprise Institute sau Center for Strategic and International Studies.

III. Politica externă a Administrației George W. Bush

Politica externă și de securitate actuală este încă în curs de cristalizare dar se prevede o schimbare destul de profundă a instituțiilor și metodelor de promovare a intereselor americane. Din punct de vedere teo-

retic există, deja, cel puțin două proiecte importante de re-definire a politicii externe și de securitate. Unul a fost elaborat la Rand Corporation (numit "Taking Charge") de către un colectiv bipartizan condus de Frank Carlucci, Robert Hunter și Zalmay Khalilzad iar celălalt, intitulat "Road Map for the National Security" este un studiu extensiv, elaborat între 1998-2001 de către o comisie prezidată de către foștii senatori Gary Hart (democrat) și Warren Rudman (republican).

Până în acest moment este clar că programul **scutului antirachetă (N)MD constituie o prioritate a guvernării Bush**. El apare, în diverse forme, în toate proiectele. În aceeași ordine de idei, secretarul apărării, Donald Rumsfeld, a nominalizat pe Andrew Marshall să elaboreze o evaluare a Pentagonului, atât din punct de vedere organizațional cât și al misiunilor viitoare ale armatei americane. Atât programul MD cât și evaluarea lui Marshall vor produce schimbări radicale ale misiunilor armatei, reducerea armamentelor convenționale, vor pune un mai mare accent pe tehnologia informațională și vor transforma politica de securitate în general.

Politica față de extinderea NATO este în curs de definire și se poate afirma că speech-ul președintelui Bush de la Varșovia este un reper în acțiunile pentru o extindere masivă, în varianta Big Bang. Cel mai apreciat studiu despre extinderea NATO, până în acest moment, este cel al lui Jeffrey Simon de la National Defense University. Acesta prezintă⁴ opțiuni pe care NATO le-ar avea în legătură cu extinderea sa, care variază între opțiunea 0 și opțiunea Big Bang, cu admiterea a 7 state aplicante. Pe de altă parte, există o propunere de rezolvare a ambelor probleme, aceea a scutului antirachetă și a extinderii NATO printr-un plan de extindere a protecției electronice și în estul Europei, unde țări ca România și Lituania ar putea juca un rol

important prin plasarea unor sisteme radar pe teritoriul lor. Această propunere a fost făcută de către kongresmenul republican Curt Weldon în februarie 2001.

În ceea ce privește ariile de interes strategic, vizita recentă a lui George W. Bush în Europa este crucială pentru definirea noului context geopolitic mondial, **scopul principal al vizitei fiind elaborarea unei viziuni strategice a parteneriatului global dintre SUA și Europa**.

Temele oficiale de dezbateră au fost: NATO ca ancoră a angajamentului SUA în securitatea trans-atlantică, parteneriatul SUA-UE pentru prosperitate și securitate și lărgirea sferei de libertate, securitate și democrație. Turneul a cuprins vizite în Spania, Belgia, Suedia, Polonia și Slovenia, fiecare cu importanța sa simbolică.

De remarcat că Spania nu este pentru SUA doar un important partener comercial și o influentă țară europeană, dar și un partener pentru cooperarea cu zona mediteraneană și cu America Latină. De asemenea, guvernul Aznar, alături de guvernul Berlusconi, sunt singurele guverne conservatoare din Europa, din aceeași familie ideologică cu guvernarea republicană.

La NATO, Bush a discutat adaptarea Alianței pentru a face față noilor provocări de securitate, capabilitățile de apărare, extinderea NATO, un nou concept strategic pentru armele nucleare, politica europeană de securitate și apărare (ESDP), misiunile din Balcani și relațiile cu Ucraina și Rusia.

Pentru Administrația Bush, summit-ul SUA-UE a fost o oportunitate de a stabili agenda comună de cooperare, incluzând lansarea unei noi runde despre comerț, combaterea SIDA, încălzirea globală precum și cooperarea regională în sud-estul Europei. În Polonia, Bush a lansat oficial campania de extindere a NATO, anunțând o extindere masivă.

Problemele sensibile ale acestui turneu au fost, însă, cele ale încălzirii globale (Protocolul de la Kyoto), scutul antirachetă și relațiile ruso-americane. În privința **Protocolului de la Kyoto**, punctul de vedere american este că încălzirea globală este o problemă importantă, dar acest protocol nu reprezintă rezolvarea cea mai fericită și, de aceea, Bush a constituit un grup de lucru la nivel de Cabinet (ce cuprinde, printre alții, pe vice-președintele Cheney și secretarul de stat Powell) care va face curând recomandări. **Proiectul scutului antirachetă** este prioritatea numărul unu a Administrației Bush și se așteaptă extinderea lui către Aliați, care nu sunt prea entuziași de acceptarea lui (în plus, noua configurație a Senatului SUA se pare că va complica punerea în aplicare a proiectului). **Întâlnirea Bush-Putin**, de la Ljubliana a fost de o importanță crucială pentru noua arhitectură de securitate în Europa prin aceea că a deschis calea unor consultări îndelungate pe această temă. După ce am descris mecanismele de funcționare și actorii implicați în decizia politică să vedem modul în care România va gestiona relațiile cu SUA.

IV. Relațiile româno-americane

Relațiile româno-americane au fost stabilite încă din 1880 și au cunoscut o consolidare continuă, cu excepția perioadei celui de-al doilea război mondial și cu specificul de confruntare din timpul războiului rece. Însă cadrul instituțional al unor relații privilegiate a fost oferit de lansarea Parteneriatului Strategic, inițiat la 11 iulie 1997, cu ocazia vizitei la București a președintelui american Bill Clinton. Obiectivele strategice vizate de acest parteneriat au fost: dezvoltarea cooperării economice și politice bilaterale, sprijinirea eforturilor de pregătire a României pentru integrarea euro-atlantică, sporirea con-

tribuției României la asigurarea securității Europei centrale și de sud-est și acordarea de sprijin american pentru consolidarea democrației. Aceste obiective generale sunt operaționalizate pe patru dimensiuni, în conformitate cu documentele MAE român:

1. Reforma economică și politică;
2. Relațiile militare;
3. Probleme de securitate regională;
4. Riscuri neconvenționale și de securitate.

Deși cadrul oferit pare generos, se pare că nu s-a reușit exploatarea la maxim a potențialului acestui parteneriat. În privința sprijinirii reformei și a investițiilor americane nu se vede o implicare serioasă în România, relațiile militare sunt mai dezvoltate mai ales în contextul multilateral de cooperare din cadrul Parteneriatului pentru Pace iar în problemele de securitate, de-abia odată cu deținerea președinției OSCE se observă o intensificare a cooperării.

Prezentăm, însă, una din încercările ratate de realizare a unor acțiuni coordonate în cadrul acestui parteneriat, și anume, Comisia de Acțiune România-SUA, comisie care ar fi putut coordona sinergic eforturile instituțiilor guvernamentale și non-guvernamentale pentru dezvoltarea relațiilor româno-americane.

Comisia de Acțiune România-SUA a fost înființată în februarie 1998 în cadrul Centrului de Studii Strategice și Internaționale (CSIS)⁴ cu scopul de a dezvolta și recomanda politici de îmbunătățire a domeniilor economic, de politică externă și de securitate în România. Comisia a fost coprezidată de către fostul Secretar al Apărării al SUA, William Perry, și fostul ministru de externe român, Adrian Severin, care ulterior a fost înlocuit de către doamna Zoe Petre. Comisia a operat la două nivele, unul al "Commissioners" și, altul, al grupurilor de lucru. Cei 60 de "commissioners" de ambele părți erau președinți de corporații americane,

membrii ai Congresului, experți, iar din partea română parlamentari, oameni de afaceri și academicieni. Grupurile de lucru s-au ocupat de problemele curente, oferind recomandări de acțiune. Cele 7 grupuri de lucru au acționat în domeniile: afaceri și competitivitate economică, telecomunicații și tehnologie informațională, energie, agricultură, transporturi, politică de securitate și politică externă.

Din estimările CSIS, Comisia a elaborat 24 de recomandări către guvernul român, dintre care 13 au avut consecințe practice. Cu toate rezultatele acestea și în ciuda nevoii părții române pentru o tribună de lobby și expertiză, Comisia a intrat într-o stare latentă după sesiunea plenară din vara anului 1999, spre deosebire de comisia similară US-Polonia care înregistrează progrese continue. Cauzele sunt mai profunde și pot fi scoase la iveală printr-un studiu aprofundat și în urma unor sesiuni de analiză în ambele părți. Cu toate acestea se pot evidenția: lipsa de suport financiar, coordonare și de management performant din partea română; politizarea comisiei de către partea română prin includerea doar a reprezentanților coaliției de guvernământ (1996-2000); organizarea sub așteptări a ședinței plenare din 1999; suprapunerii de portofoliu cu alte organisme guvernamentale și neguvernamentale, cum ar fi ambasadere, Camera de Comerț România-SUA etc.; lipsuri în înțelegerea situației de către partea americană implicată în acțiunile comisiei. Cu toate eforturile târzii ale fostului ministru de externe, Petre Roman, și ale actualului ministru, Mircea Geoană, resuscitarea Comisiei nu a mai fost realizată.

V. Concluzii

Am prezentat pe scurt ideologia, instituțiile și actorii, mecanismul de elaborare a unor decizii de politică externă americană,

problemele actuale ale Administrației Bush și stadiul relațiilor româno americane. Se poate afirma că neorealismul este ideologia dominantă a Administrației Bush și că politicienii americani încearcă să se bucure de poziția de superputere militară, ceea ce va aduce, în plan acțional, negocieri mai dure pentru probleme globale specifice. De altfel, modul în care Bush a pus problema scutului antirachetă și a Protocolului de la Kyoto arată această nouă abordare neo-realistă, de “republică imperială”, cum o denumea Raymond Aron.

Problema extinderii NATO este în curs de definiție, iar un mesaj esențial este cel adresat de Bush la Varșovia, prin care enunța dreptul oricărei țări dintre Marea Neagră și Marea Baltică de a se alătura liber acestei Alianțe. Problema scutului antirachetă și declarația de la Varșovia arată o schimbare radicală a tonului Washingtonului în relația cu Moscova. Scutul antirachetă este considerat mai important decât extinderea NATO și am putea asista la compromisuri și cedări americane în privința extinderii NATO pentru a obține avantaje în privința scutului antirachetă. Deci contextul extinderii NATO s-a schimbat, au apărut între timp criterii tehnice de evaluare a candidaților (Membership Action Plan), iar faptul că nu va mai fi creat un birou special pentru extindere, ci întreg procesul va fi gestionat de Departamentul de Stat arată un altfel de abordare a procesului, abordare din care trebuie avute în vedere două aspecte:

1. Elementul politic rămâne determinant în extinderea NATO, deci trebuie avute în vedere elementele ideologice în relația cu Administrația, Congresul, dar nu trebuie neglijate nici relațiile informale cu think-tank-urile sau organizațiile non-guvernamentale;
2. Extinderea NATO nu trebuie privită ca un proces independent, ci ca parte a unei

politici coerente de realizare a unei **securități “startificate”**, ce cuprinde, printre altele, realizarea unor trupe de apărare teritorială, război informațional și scutul antirachetă.

Pe de altă parte, din punct de vedere tehnic (reforma armatei) și al îndeplinirii condițiilor economice și politice, România este în coada celor 7 state candidate pentru admiterea în NATO în 2002. De aceea, o analiză serioasă a noii arhitecturi de securitate ce va fi definită de americani până în toamna acestui an, o propunere pro-activă de contribuție la această arhitectură, de genul celei făcute de ministrul apărării Pașcu la Washington (participarea la programul MD) ar surclasa neajunsurile criteriilor tehnice. Partea de lobby nu este deloc de neglijat, mai ales având în vedere aspectul politic al deciziei, dar problema nu este numai de imagine, relații publice și lobby, ci și de coerență și substanță a politicii românești, de opțiune clară pro-americană, de asumare a riscurilor inerente apartenenței la NATO.

BIBLIOGRAFIE:

- Goldgeier, J. M. 1999. *Not Wether But When. The US Decision to Enlarge NATO*, Brookings Institution Press.
- Haass, R.N. 2000. *Foreign Policy in the Age of Primacy*, in *Brookings Review*, Fall, Vol. 18, No. 4, pag.2-7.
- Hunt, M. H. 1987. *Ideology and US Foreign Policy*, Yale University Press.
- Kissinger, H. 2001. *Does America Need a Foreign Policy?*, Simon and Schuster.
- Vasquez, J. A. 1996. *Classics of International Relations*, Prentice Hall.

NOTE

¹ Opiniile exprimate în acest studiu sunt pur personale și nu implică cu nimic instituțiile cu care autorul este asociat.

² Termenul de realism a fost consacrat în disciplina relațiilor internaționale de către Hans Morgenthau în studiul “Politics Among Nations” și reprezintă, încă, cea mai importantă paradigmă științifică de explicare a relațiilor internaționale contemporane. Această paradigmă a fost transformată în ideologie de practicieni de genul lui George Kennan și al lui Henry Kissinger.

³ Pentru analiza definirii intereselor americane se pot consulta “O strategie de securitate națională pentru secolul următor”, White House, 1997, sau “Interesele americane în Eurasia” de Marian Zulean, **Sfera Politicii** 63-1998, p.16-20.

⁴ Centrul de Studii Strategice și Internaționale (CSIS) este unul dintre cele mai vechi și influente think-tank-uri americane, care are experți pentru toate regiunile geografice. Forța și influența sa politică stă în faptul că are o reprezentare bipartizană, având între consilierii săi personalități reprezentative atât pentru republicani cât și pentru democrați, precum H. Kissinger, S. Nunn, Z. Brzezinski, H. Brown, J. Schlesinger sau B. Scowcroft.

MARIAN ZULEAN – a absolvit Facultatea de Sociologie a Universității București și un master în Relații Internaționale la University of Pittsburgh ca Ron Brown Fellow. Între 1999-2000 a fost intern la Center for Strategic and International Studies (CSIS) și la Woodrow Wilson Center în Washington, D.C. și este, actualmente, bursier NATO.

Sub semnul contratimpului istoric

o încercare de evaluare a relațiilor dintre România - URSS/Rusia

COSMIN POPA

Circumstanțele și nu strategia sunt cele care au modelat constant, pe parcursul ultimilor cincizeci de ani, politica externă a Rusiei. Acest lucru este mai mult decât evident în ceea ce privește politica Rusiei față de Europa Orientală.

De-a lungul istoriei comune, relațiile dintre Rusia și România se prezintă ca o sumă a paradoxurilor. Uneori aliați dar niciodată prieteni, fără a fi legați prin afinități culturale sau rasiale, cu excepția religiei comune, românii și rușii, mai exact liderii celor două țări, indiferent de coloratura lor politică sau calitate, au încercat să exploateze relațiile bilaterale cu maximă eficiență.

La sfârșitul secolului al XIX-lea Rusia vedea alianța cu România drept un bun preludeu pentru a-și instaura dominația absolută asupra Balcanilor sub stindardul eliberării fraților slavi ortodocși iar principatele dunărene încercau să profite de vitalitatea imperială a Petersburgului pentru a se desprinde de Poartă. Odată îndeplinite primele obiective, și anume îndepărtarea Turciei din cea mai mare parte a Peninsulei Balcanice, după războiul ruso-româno-turc din 1877-1878, aspirațiile politice ale Rusiei și României au intrat în contradicție ireconciliabilă, diputa soldându-se cu anexarea Basarabiei la Rusia și cu răcirea iremediabilă a relațiilor dintre cele

două capitale.

Acesta este momentul de hiatus din relațiile dintre cele două popoare, relații care până atunci nu păreau că aveau să se deosebească prea mult de cele ale popoarelor slave balcanice cu Rusia.

Privit din perspectivă istorică, cu excepția unor perioade scurte de entuziasm extrem, comunismul nu a modificat substanțial relația dintre cele două state.

În fond un compromis fragil între constrângere și consens, “lagărul sovietic” a reușit pentru câteva zeci de ani să uniformizeze o regiune extrem de diversă. Statelor în cauză li s-a impus o serie de norme comune prin care s-a urmărit cimentarea unui sistem internațional articulat pentru a subzista exclusiv în situații de confruntare. Cu toate acestea, contrar aparenței, societățile zonei și-au continuat în subsidiar evoluția lor istorică, vechile tendințe și angoase specifice zonei continuând să subziste și să ia forme noi rezultate din simbioza cu realitățile politice și mentale ale comunismului. Astfel se face că, odată înlăturat pilonul de susținere al “comunității socialiste”, constrângerea, vechile linii de forță ce caracterizau politica statelor zonei încă de la formarea lor au fost restaurate în timp record. A existat însă și o excepție de la dinamica istorică generală a zonei: România.

După instaurarea comunismului, în România a urmat binecunoscuta perioadă de standardizare prin care țările zonei au fost transformate în sateliții Uniunii Sovietice, rolul particular al fiecărui stat fiind dictat de interesele geostrategice și politice ale Moscovei. Alături de Ungaria, exclusă din “uniunea popoarelor slave” ce înaintau spre socialism și marcată de complexul războiului antisovietic, România comunistă a încercat în primii ani postbelici să-și câștige predispoziția sovieticilor manifestând o docilitate exemplară. Drept urmare, la momentul izbucnirii conflictului sovieto-iugoslav, România a fost transformată în studiu de caz al ortodoxiei staliniste iar sediul Biroului Informativ al partidelor comuniste a fost mutat de la Belgrad la București.

La puțin timp după moartea lui Stalin, sub presiunea curentului reformativ inițiat de Hrușciov, comuniștii români în frunte cu Gheorghe Gheorghiu-Dej au instrumentat o variantă locală a socialismului, cu accente antisovietice. Dictată nu de convingeri democratice sau de rusofobie, bascularea comuniștilor români urmând păstrarea și întărirea puterii grupului din jurul lui Dej. Căderea în desuetudine a instituțiilor și manifestărilor de pură sorginte sovietică, retragerea trupelor sovietice din România, torpilarea planurilor economice sovietice și “Declarația de independență” au fost momentele care au făcut din Dej un dictator absolut, acesta construindu-și în paralel reputația unui lider național.

Prețul plătit pentru aproximativa desprindere a României de sub tutela sovietică a fost izolarea țării de “lagărul socialist” fără ca ea să fie acceptată cu adevărat de cealaltă tabără. În plan intern, prin politicile aplicate, perioada națională a lui Dej a asigurat toate condițiile perpetuării stalinismului. Intermezzo-ul “democratic” început de Dej și continuat de tânărul Nicolae Ceaușescu

nu a fost decât etapa preliminară a întăririi regimului comunist, până atunci dependent de sovietici, și apoi transformarea sa într-un stalinism modernizat. Din perspectivă istorică, desprinderea României de “lagărul socialist” a însemnat nu numai “naționalizarea” comunismului de aici ci și încetarea oricărui control asupra elitelor politice locale și rupearea țării de curentele reformatoare estice.

Prin “distanțarea pașnică” de Uniunea Sovietică, liderii români nu au propus un nou tip de socialism ci doar și-au asumat în totalitate moștenirea stalinistă. Rezultatul simbiozei dintre stalinism și naționalism reprezintă fondul României contemporane. Prin oficializarea frondei față de Uniunea Sovietică, politica PCR a calmat o parte din angoasele “intelligenției” naționale represând prompt și dur orice încercare de articulare a opoziției democratice interne.

Anii '80 au adus schimbări ce s-au repercutat dramatic asupra regimului din România. Dacă până atunci SUA erau gata să sprijine orice regim care se opunea sub o formă sau alta Uniunii Sovietice, începând cu această perioadă atitudinea față de drepturile omului a regimurilor de aici a devenit definitivă pentru politica Washingtonului.

Marcată de extravagantele economice și de megalomania crescândă a cuplului dictatorial, într-un timp record, izolată de “comunitatea socialistă” și respinsă de Occident, România lui Ceaușescu a devenit o replică “soft” a regimului lui Enver Hodja.

Răspunsul lui Ceaușescu a fost adoptarea unei atitudini conservatoare, de tip brejnevist față de evenimentele din Polonia de la începutul anilor '80. Îngrijorat de efectele pe care le putea avea pentru regimul său personal și controlul partidului asupra societății, Ceaușescu a luat inițiativa convocării unei conferințe a partidelor comuniste din Europa Orientală cu scopul exercitării unor presiuni

asupra Varșoviei pentru a-i forța pe comuniștii de acolo să reintroducă ordinea prin violență. În cazul contrar, Ceaușescu propunea intervenția armatelor reunite ale Tratatului de la Varșovia în Polonia.

De altfel crizele sistemului comunist au fost abil exploatare de către conducătorii României. Revolta maghiarilor din toamna anului 1956 a fost folosită de către Dej pentru a se reabilita în fața lui Hrușciov, convingându-i pe sovietici că socialismul este bine apărât în România. “Primăvara de la Praga” l-a transformat pe Ceaușescu în eroul “lagărului”, opoziția față de intervenția sovietică estompând în ochii opiniei publice atât din Vest cât și din Est tendințele sale dictatoriale evidente. Evenimentele din Polonia anilor ‘80-’81 l-au reapropiat pe Ceaușescu de Moscova, atitudinea sa fiind mult mai dură decât cea a triumviratului de la Kremlin. În ceea ce privește regimul din România, cele trei crize, la care putem adăuga și ruptura sovieto-iugoslavă, au în comun modalitatea prin care liderii de la București au căutat să le instrumenteze în folosul propriu vizând întărirea puterii personale. **Paradoxal, pentru regimul din România, crizele sistemului socialist au avut un efect benefic consolidându-i fundamentele staliniste.** Aflată într-o quasi-izolare, România comunistă nu se putea opune Uniunii Sovietice decât dacă o copia în reflexele sale fundamentale. Mimetismul funcțional nu avea la bază opțiuni doctrinare sau politice ci conștientizarea faptului că nu se putea opune unui astfel de adversar decât dacă lupta cu armele sale.

Construit astfel încât să permită desfășurarea unei singure personalități dominante, sistemul comunist a reprezentat cadrul ideal pentru izbucnirea unor conflicte între țările guvernate de regimuri comuniste paternaliste. Evoluția relațiilor dintre URSS și Iugoslavia, China, Albania și România a demonstrat cu

prisosință acest lucru. La baza acestor conflicte nu au stat niciodată considerente strategice, economice sau politice iar percepțiile personale și dorința de consolidare a puterii a fost determinantă. În aceste condiții conservarea perfectă a regimului comunist, fie chiar și aseasonat cu ingrediente locale, în țările menționate mai sus a fost un rezultat logic al premiselor inițiale.

Perioada amintită mai sus a însemnat pentru regimul comunist din România izolarea totală. Dur criticat de politicienii occidentali și privit cu neîncredere de către liderii comuniști din Europa Orientală, Ceaușescu și-a îndreptat privirea către liderul nord-coreean, un alt adept fervent al stalinismului.

Schimbările survenite în Uniunea Sovietică începând cu anul 1985 au adâncit prăpastia dintre București și Moscova. Din nou România se afla în contratimp. Pe fondul climatului politic din Est și odată cu schimbarea priorităților din politica externă a URSS, neostalinismul lui Ceaușescu a devenit nu numai desuet ci și periculos pentru dinamica generală a zonei. Sfârșitul comunismului găsea URSS și România dacă nu pe baricade adverse cel puțin în raporturi extrem de reci.

După 1989, situându-se în contra curentului european, Bucureștiul a mizat pe cartea sovietică în plină dezintegrare a imperiului.

Semnarea Tratatului de Asistență Mutuală și Ajutor Reciproc dintre muribunda URSS și România a fost o nouă etapă din procesul de reconectare la “comunitatea socialistă”. În acest mod, în timp ce țările Europei Centrale căutau să-și limiteze cât mai mult legăturile politice cu Moscova, România semna cu aceasta un tratat prin care reitera aderența la politica de securitate comună. Pe scurt, România anilor ‘90 reprezenta pentru Europa Orientală ceea ce Belarusia reprezintă astăzi pentru Comunitatea Statelor Indepen-

dente.

În plin proces de demantelare a statului sovietic, “noua” Românie a continuat să sprijine reforma intrasistemică inițiată de Gorbaciov, fiind singura țară care s-a pronunțat public împotriva desființării Tratatului de la Varșovia pe motiv că astfel ar fi afectat echilibrul strategic mondial.

Inapte să contabilizeze într-un mod inteligent atuurile psihologice, elitele postcomuniste românești au rămas cantonate la stadiul declarațiilor de intenție.

Astfel, România este singura țară care nu a profitat de “vremurile tulburi” din Rusia anilor 1991-1993. Însușind cele de mai sus, perioada 1990-1991, politica externă a României se poate spune că s-a situat în prelungirea intereselor strategice ale Uniunii Sovietice, autoritățile de la București declarându-se în favoarea “democratizării relațiilor internaționale” și “multipolarității”, sintagme caracterizate de către liderii sovietici ca fiind ideile – pilon ale noii politici externe sovietice.

Această “defazare” a autorităților române în materie de politică externă și relații internaționale poate fi pusă pe seama obiectivelor stabilite inițial de către noii conducători ai României care își datorau venirea la putere, în mare parte, politiciii de liberalizare promovată de Moscova. În acest fel, noile autorități române înțelegeau să mențină trei dintre pilonii “comunității socialiste”: o politică externă comună, o politică militară comună (în cadrul Organizației Tratatului de la Varșovia) și o economie planificată, chiar dacă aceasta urma să treacă printr-un proces de optimizare.

Destrămarea Uniunii Sovietice a schimbat radical datele problemei pentru România. Axată exclusiv pe relația cu Occidentul, Moscova nu a înțeles să facă concesii inutile Bucureștiului într-o perioadă în care reverențele înspre Polonia, Ungaria și Cehoslovacia

însemnau de fapt puncte albe pentru noua conducere a Rusiei.

Aflat în contratimp cu evoluțiile politice din Europa Orientală, discreditat în fața Occidentului și neinteresant pentru noii lideri ai Rusiei, ca niciodată în istoria contemporană, regimul de la București a reușit contra-performața de a avea relații reci cu quasi-totalitatea centrelor mondiale de putere.

În acest fel, cele două țări nu au semnat acordul-cadru care să reglementeze relațiile bilaterale iar problema tezaurului României a rămas nerezolvată. La acest dosar dificil se adaugă dese scandaluri de la București prin care se acredita teza apartenenței președintelui Iliescu la serviciile de securitate sovietice, în consecință acesta evitând să se implice personal în contactele româno-ruse.

După schimbarea echipei politice de la București, în virtutea dorinței de a accelera intrarea României în comunitatea internațională democratică, relațiile dintre București și Moscova au continuat să treneze, fără ca una dintre părți să manifeste un interes deosebit față de cealaltă.

Realitatea este aceea că România nu mai prezintă pentru Rusia același interes pe care îl prezenta la începutul “războiului rece”.

Mai întâi de toate, în ultimii ani, Rusia se află în plin proces de restructurare politică internă pe fondul căreia urmărește să câștige o poziție de supremație în cadrul CSI. Pe plan mondial, chiar și pentru liderii de la Kremlin este clar faptul că “bătălia capetelor de pod” a fost pierdută, singura alternativă de politică externă a Rusiei constituind-o sprijinirea vechii doctrine a multipolarității în alianță cu China, Irak, Iran și alte puteri regionale extra-europene.

Într-o primă fază, România era importantă pentru Rusia din perspectiva controlului asupra Dunării de Jos, a legăturii terestre pe care o realiza cu Bulgaria și Iugoslavia, pre-

cum și din cea a faptului că aceasta reprezenta o țară de tranzit pentru exporturile de materii prime către Europa de Sud – Est. Schimbările politice care au intervenit în ultimii ani au făcut ca interesul pe care România îl reprezenta pentru Moscova să se diminueze foarte mult. Este limpede că Rusia nu își mai permite să exercite presiuni politice și militare asupra Turciei, mai exact a Strâmtorilor, Bulgaria și Serbia nu mai sunt aliații fideli ai Moscovei. În ceea ce privește miza energetică, se poate spune că și aici au intervenit schimbări majore. Astfel, decisă să nu mai permită șantajul economic ucrainian la care se adaugă și furtul de gaze naturale din conductele rusești, una dintre sursele de venit ale Kievului, “baronii resurselor naturale” din Moscova au decis să schimbe traseul conductelor de petrol și gaze naturale, noile trasee trecând prin Marea Neagră și Europa Centrală.

Revenirea la putere a președintelui Iliescu nu este de natură să ne facă să credem că relațiile politice dintre cele două țări vor fi relansate. Politica de “recucerire” a piețelor estice are acum un nou susținător, pe premierul Adrian Năstase. Pragmatic și decis să nu afecteze echilibrul dintre diversele grupuri de presiune interne, Năstase încearcă să compenseze slaba prestație a economiei românești prin “atacarea” unor piețe mai puțin selective. Una dintre acestea este și Rusia. În consecință, la puțin timp după instalarea sa ca prim-ministru, Camera de Comerț Româno-Rusă a realizat o strategie de dezvoltare a exporturilor românești în Federația Rusă. Unele dintre măsurile preconizate sunt introducerea clearingului ca formă de plată în relațiile comerciale cu firmele rusești, înființarea unui fond deschis de investiții care să finanțeze dezvoltarea capacităților de producție destinate exportului în Rusia, precum și dezvoltarea unei piețe organizate de tip bursier și a unor rețele de distribuție

proprii. Rămâne de văzut cât din strategia elaborată de Camera de Comerț va fi realizat.

În plan politic, marcate încă de precedentele istorice, raporturile dintre Moscova și București dau impresia că sunt statice. În fond, criza de idei nu este decât o aparență binecunoscută celor ce au studiat, fie și ocazional, politica externă a Rusiei, indiferent de filosofia politică ce a stat la baza regimului de acolo. Concentrată asupra problemelor interne și conștientă că nu va mai putea juca un rol politic major fără o susținere economică solidă, Rusia lui Putin se mulțumește doar să profite de breșele ivite în sistemul internațional. Recâștigarea influenței totale asupra Moldovei și în parte asupra Ucrainei a fost mai degrabă rezultatul unui joc de circumstanțe și nu al unei tactici solide.

Acest lucru este valabil și în cazul României. Aflat la periferia sistemului internațional, fără perspective certe în ceea ce privește aderarea la Uniunea Europeană și NATO, Bucureștiul nu se înscrie în lista de priorități a Moscovei. În cazul unui eșec structural, România va trebui să-și recunoască incompatibilitatea cu sistemul occidental și să încerce noi variante de supraviețuire.

COSMIN POPA – Cercetător la Institutul de Istorie “Nicolae Iorga”, doctorand al Universității București, Facultatea de Istorie, cu tema “Politica externă sovietică în perioada postbelică”. Colaborator la Mediafax Data Base.

Aderarea Moldovei la Pactul de Stabilitate în Europa de Sud-Est

MARIUS TEJA

Lansat la 10 iunie 1999, imediat după încheierea operațiunilor aeriene ale NATO împotriva Iugoslaviei, Pactul de Stabilitate în Europa de Sud-Est reprezintă o inițiativă a Uniunii Europene. Pactul este o formulă de cooperare complexă, partenerii fiind țările din zonă, structurile de cooperare regională ale acestora (SECI, Royauumont), organizațiile europene și mondiale (OSCE, Consiliul Europei, ONU), marile puteri (SUA, Rusia, Japonia, Canada) și instituțiile financiare internaționale (FMI, BM, BEI). Activitatea sa vizează constituirea unui cadru de stabilitate regional, în vederea asigurării unei dezvoltări a regiunii europene în care tranziția de la comunism se realizează cu cele mai mari costuri.

Încă înainte de semnarea la Köln a documentului Pactului, Republica Moldova a solicitat să devină parte a acestuia, cerând României sprijin în acest sens. Membră a Comunității Statelor Independente, o structură politică euro-asiatică, Republica Moldova se află practic la limitele zonei sud-est europene din punct de vedere geografic. Ea a fost admisă să participe cu statut de observator la lucrările reuniunilor pregătitoare și ale sesiunilor meselor de lucru ale Pactului cu statut de observator, deși Ungaria, o țară central-europeană, aflată într-o situație geografică asemănătoare, a fost acceptată partener fondator. La un an de la

lansarea PSESE, secretarul de stat în MAE. Mihai Ungureanu, a reiterat sprijinul României pentru aderarea la Pact a vecinilor de peste Prut.

În demersurile de aderare, Moldova a fost susținută și de Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei. Într-o rezoluție din aprilie 2000, structura parlamentară a forului european se pronunța în favoarea includerii Moldovei în Pactul de Stabilitate.

Pe de altă parte, nu puteau fi excluse existența unor rezerve față de intențiile autorităților moldovenești. Președintele Petru Lucinschi a efectuat în iulie 2000 o vizită la Bruxelles unde a discutat cu comisarii europeni și această problemă. În acest sens, agenția Basa-press informa în iulie 2000 că Parisul și Bonnul s-ar opune apartenenței Chișinăului la Pact, pornind de la declarația unui oficial al Comisiei. Acesta avertiza că deși Comisia este de acord cu aderarea Moldovei la PSESE, este necesar acordul tuturor statelor membre ale UE. Știre dezmințită însă ulterior de președinția moldovenească, care aprecia că nu există obstacole în calea includerii țării în această formulă de cooperare regională.

La puțin timp după vizita prezidențială, un reprezentant al guvernului de la Chișinău a fost invitat să participe la reuniunea coordonatorilor naționali ai Pactului de la București, din 20 iulie 2000. Ședința a fost consacrată problemelor Mesei de lucru 1, referitoare la

democrație și drepturile omului, discutându-se desfășurarea la Chișinău a unor activități din domeniul educației, mass-media, drepturile omului și ale minorităților.

Următorul pas l-a reprezentat invitarea Republicii Moldova să participe la reuniunile tuturor celor trei mese de lucru care s-au desfășurat în luna octombrie. A doua masă de lucru, cea pentru reconstrucție și dezvoltare, la care a participat și adjunctul ministrului moldovean de Externe, Stela Corobceanu, a avut loc la Istanbul. Republica Moldova a participat la o singură inițiativă din cadrul acestei mese, cu sprijinul financiar al Canadei, vizând elaborarea unui studiu privind “posibilitățile infrastructurii energetice ale arealului sud-est european”. Oleg Ungureanu, oficial al MAE de la Chișinău, sugera că la Masa de lucru I de la București reprezentanții autorităților de la Chișinău ar putea avea o întrevvedere cu coordonatorul Pactului de Stabilitate, Bodo Hombach, încercând să solicite creșterea nivelului de participare a Republicii Moldova la Pact, privit ca o “anticameră a integrării europene”. Ungureanu anticipa atunci că, deși participarea la aceste mese de lucru înseamnă o includere “de facto” a Republicii Moldova în PSESE, primirea ei în calitate de membru cu drepturi depline ar putea avea loc, cel mai devreme, în primăvara anului viitor, la ședința mesei regionale a Pactului, care va cuprinde toate cele trei mese de lucru. O altă variantă, în opinia sa, ar fi fost constituită de asimilarea de către Pact a organizației regionale SECI, sprijinită în Europa de Sud-Est de Statele Unite, și din care Republica Moldova face parte, asimilare care ar fi putut avea loc la începutul anului 2001.

Relativ surprinzător, schimbarea de putere care a avut loc la Chișinău, în februarie 2001, nu a influențat demersurile Moldovei în ceea ce privește includerea în Pactul de Stabilitate. La două luni după ce comuniștii au preluat controlul celor trei structuri de putere din

Moldova, respectiv președinție, guvern, parlament, o misiune a PSESE a sosit la Chișinău. Scopului emisarului special al coordonatorului Pactului de Stabilitate în Balcani, Mihai Răzvan Ungureanu, și coordonatorul special adjunct al Pactului, Donald Kursch, era evaluarea de detaliu a situației politice interne din această țară. Discuțiile cu premierul Tarlev au relevat că Republica Moldova este interesată de participarea la proiectele economice din Pactul de Stabilitate pentru Europa de Sud-Est. Din lista de proiecte pe care le pregătește Chișinăul face parte electrificarea căii ferate Ungheni-Chișinău-Tighina-Cuciurgan, construirea unui tronson cu ecartament european pe traseul Ungheni-Chișinău, reconstruirea șoselei Leușeni-Chișinău și Chișinău-Cimișlia-Giurgiulești, precum și construirea unui pod modern în zona Ungheni-Iași. După aderare guvernul de la Chișinău urma să creeze o grupă de lucru abilitată să elaboreze proiecte economice care vor fi finanțate de Pact. Cu această ocazie, Mihai Răzvan Ungureanu, a sugerat că aderarea la Pact ar fi un prilej bun pentru Chișinău de a avansa proiectele energetice inițiate cu România

La sfârșitul vizitei, emisarul special se arăta optimist față de șansele de aderare ale Moldovei. El preciza că “România a insistat cu multă consecvență ca Moldova, vecinul cel mai apropiat și totodată partenerul nostru strategic, să devină membru al Pactului de Stabilitate”. La rândul său președintele moldovean Vladimir Voronin recunoștea că “prin aderarea la Pactul de Stabilitate, Moldovei i se deschid multe uși în organisme internaționale, chiar și în cele financiare, uși care pînă acum erau închise”. Voronin aprecia chiar această aderare ca pe “un examen politic”, care presupunea ca “țara să aibă principii democratice”.

În cele din urmă, aderarea Moldovei la PSESE a avut loc la 28 iunie, când însuși președintele Voronin a participat la reuniunea Mesei Regionale a Pactului. Dorința unei implicări

angajate în activitatea Pactului a fost confirmată la aderare de scrisoarea de intenție semnată de guvernul de la Chișinău cu cele șapte state participante la Memorandumul pentru crearea unei zone de liber schimb în sud-estul Europei, Memorandum adoptat chiar în preziua aderării Moldovei. Problema participării efective la activitățile Pactului de Stabilitate rămâne în continuare și în atenția guvernului de la București, fiind unul din subiectele unei recente discuții a ministrului de externe, Mircea Geonană, cu ambasadorii României din statele sud-est europene.

Includerea Moldovei între partenerii Pactului de Stabilitate reprezintă o extindere a acestui program occidental de ajutor financiar sectorial la una din cele mai sărace țări ale Europei, care face parte însă dintr-o structură politică în care Kremlinul joacă un rol important. Pe de altă parte, dată fiind însă orientarea net pro-rusă a actualei administrații de la Chișinău, aderarea acestei țări la această formulă de cooperare regională poate fi în viitor și un instrument mai mult sau mai puțin modest prin care Kremlinul să încerce să influențeze evoluțiile din sud-estul Europei.

BIBLIOGRAFIE

1. Mediafax mai 1999 – iulie 2001
2. Ministerial Meeting, Brussels, 27 June, 2001
3. Stability Pact has become solid platform for regional co-operation in Southeastern Europe – Moldova joins Pact, Brussels, 28 Jun 2001
4. Statement of Intent by Moldova
5. Working Group on Trade Liberalization and Facilitation, Statement Delivered by Mr. Cristian COLTEANU, Secretary of State, National coordinator for the Stability Pact, Ministerial Meeting, Brussels, June 27, 2001
6. Intervention by Mr. Bodo Hombach, Special Co-ordinator, Brussels, 27 June 2001
7. CHAIRMAN'S CONCLUSIONS, Ambassador Kim Traavik, Third Meeting of the Working Table on Security Issues, Sofia, October 4 - 5, 2000
8. DISASTER PREPAREDNESS AND PREVENTION INITIATIVE (DPPI), Regional Report of the DPPI Operational Team "The Gorizia Document", May, 2001
9. About the Stability Pact
10. Statement by Samuel R. Berger, Assistant to the U.S. President for National Security Affairs, Stability Pact Summit Anniversary Event, July 26, 2000
11. Third Regional Table Meeting Report, Brussels, 28 June 2001
12. Brussels, 18 Jun 2001, Press Advisory: Stability Pact charts way forward on Southeast Europe strategy; makes breakthroughs on regional trade and refugee return, Media Opportunities 27 & 28 June at Council Building Justus Lipsius
13. Stability Pact Seminar on Small Arms and Light Weapons, Collection and Destruction, Sofia, 17-19 October 2000, List of Participants
14. PROJECT "LINK DIVERSITY", Awareness-raising Campaign To promote multi-ethnic society and democratic citizenship for all, Strasbourg, June 2001
15. WASSENAAR ARRANGEMENT, John Feeney WA Secretariat, Vienna
16. 2 Years Stability Pact - Its Major Achievements
17. Regional Private Sector Initiatives, Stability Pact for South Eastern Europe, Working Table II, Rome 16 January 2001, European Bank for Reconstruction and Development
18. Report, Trafficking in Women, Montenegro, Podgorica, October 2000.

MARIUS TEJA – absolvent al Facultății de Istorie, Universitatea București. În prezent redactor la MediaFax.

Experimentul Simeon al II-lea

DANIEL CAIN

Bulgaria nu mai este aceeași, declara fostul rege bulgar Simeon al II-lea, imediat după ce coaliția sa a câștigat, la scor, alegerile parlamentare din Bulgaria, desfășurate la 17 iunie. Victoria electorală a lui Simeon este un eveniment unic în Europa. El este primul monarh din Europa de Est care revine victorios pe scena politică a țării de unde a fost alungat când era copil. După numai două luni de la intrarea sa în viața politică, Simeon a reușit să obțină aproape jumătate din voturile exprimate și să distrugă sistemul bipartinic care a guvernat Bulgaria după căderea regimului comunist.

Marea necunoscută a acestor alegeri legislative a reprezentat-o apariția pe scena politică a fostului monarh. Deși a părut o decizie surprinzătoare, intrarea lui Simeon în viața politică este rezultatul unui plan minuțios și îndelung elaborat. În ciuda aparențelor și a faptului că a locuit, pînă de curînd, la Madrid, Simeon este un foarte bun cunoscător al realităților din Bulgaria. Alungat din țară, în 1946, de comuniști, la vîrsta de doar 9 ani, Simeon a revenit, pentru prima dată, în locurile natale abia după 50 de ani. După venirea la putere, în 1997, a Forțelor Democratice Unite, Simeon a revenit, regulat, în Bulgaria și a străbătut țara în lung și în lat. Normalizarea relațiilor dintre autoritățile de la

Sofia și fostul monarh a făcut posibilă retrocedarea fostelor proprietăți ale Casei Regale, confiscate de regimul comunist. Mai mult, unul din fiii lui Simeon a devenit consilier pe probleme economice al președintelui Petăr Stoianov iar noii guvernanți de la Sofia s-au consultat, nu de puține ori, cu fostul monarh. Ideea intrării lui Simeon pe scena politică bulgară a apărut, pentru prima dată, în primăvara lui 2000, în cadrul unor discuții cu autoritățile de la Sofia. Inițial s-a dorit implicarea fostului rege în viața politică din Bulgaria pentru a fi transformat într-un partener comod de coaliție pentru foștii guvernanți, aflați într-o evidentă scădere de popularitate. Fostul premier Ivan Kostov a încercat să-l folosească pe Simeon și ca o armă în conflictul său mascat cu președintele Stoianov. Nu întâmplător în presă au apărut speculații legate de posibilitatea ca fostul rege să candideze pentru alegerile prezidențiale din toamna lui 2001, precum și rezultatele unor sondaje de opinie care și-au propus să testeze reacția electoratului în cazul implicării lui Simeon în viața politică din Bulgaria.

După ce Curtea Constituțională s-a pronunțat în defavoarea unei eventuale candidaturi a lui Simeon de Saxa Coburg-Gotha pentru funcția de președinte al Bulgariei, suspansul a mai continuat cîteva

luni. Pînă la 8 aprilie 2001, cînd fostul rege a anunțat constituirea “Mișcării Naționale Simeon al II-lea”, care și-a fixat ca obiective lupta împotriva corupției și îmbunătățirea nivelului de trai în țară. Mesajul transmis de Simeon a avut un caracter social și a insistat asupra sărăciei în care trăiește majoritatea populației din Bulgaria și asupra lipsei de perspectivă pentru cei tineri. Simeon al II-lea a anunțat că are un pachet de măsuri economice care, dacă va fi aplicat, va îmbunătăți vizibil nivelul de trai al bulgarilor, într-un interval de 800 de zile.

Simeon a mai declarat că dorește să obțină sprijinul politic al tinerilor și să-i motiveze pe alegătorii care nu doreau să voteze la alegerile parlamentare din luna iunie. Fostul rege s-a pronunțat pentru o schimbare a sistemului politic din Bulgaria, care a fost dominat în ultimii ani de socialiști și Uniunea Forțelor Democratice și a mizat pe o mișcare națională alcătuită din personalități publice, bulgari care au reușit să aibă cariere impresionante peste hotare și politicieni cu experiență. Tribunalul din Sofia a refuzat să înregistreze această mișcare, constatînd “nouă încălcări importante ale legii privind partidele politice”. Simeon al II-lea a anunțat, ulterior, că va participa la alegerile legislative pe listele a două partide mici. Noua coaliție, numită tot “Mișcarea Națională Simeon al II-lea”, are în componență două formațiuni necunoscute, “Partidul Femeilor din Bulgaria” și “Mișcarea de Renaștere Națională Oboriște” și a fost înregistrată de Comisia Electorală, abia în ceasul al doisprezecelea. Peripețiile legate de participarea fostului rege în campania electorală nu au făcut decît să-i sporească popularitatea lui Simeon al II-lea. Majoritatea bulgarilor a considerat că guvernanții de la Sofia au încercat să pună tot felul de piedici juridice pentru a-l obliga pe fostul monarh să nu se implice în campania electorală. Astfel, în doar două săptămîni,

“Mișcarea Națională Simeon al II-lea” a devansat în opțiunile electoratului principalele două formațiuni politice din țară, Partidul Socialist și Uniunea Forțelor Democratice.

Fostul rege a evitat, pe durata campaniei electorale, să ofere mai multe amănunte despre programul său electoral, precum și despre intențiile sale după ce va ajunge la guvernare. Simeon a evitat și să apară în cadrul unei confruntări electorale televizate. “Aveți încredere în mine”, declara fostul monarh de fiecare dată cînd era rugat să ofere mai multe amănunte. Simeon a cîștigat încrederea nehotărîților și a reușit să “fure” atît din electoratul socialiștilor, cît și din cel al guvernanților. Simeon a fost perceput ca un mesia, învăluit în mister, ca o persoană erudită, cu un vocabular și o limbă bulgară de secol XIX, din perioada renașterii naționale bulgare. “Vreau să fie la fel de bine ca pe vremea comunismului și de aceea am să-l votez pe rege”, declara în timpul campaniei electorale o bătrînă, care este un reprezentant tipic al electoratului bulgar, decepționat de reformele dureroase inițiate în ultimii ani în Bulgaria.

Intrarea pe scena politică a lui Simeon al II-lea a survenit într-un moment de aparentă apatie. Cu o opoziție incapabilă să-și revină după pierderea puterii în 1997, guvernanții bulgari păreau siguri într-o victorie electorală, e drept, la limită. Cabinetul Ivan Kostov este singurul Guvern bulgar de după 1989 care și-a dus la bun sfîrșit mandatul de patru ani. Ivan Kostov este considerat cel mai bun premier din Bulgaria, după căderea regimului comunist, însă a devenit extrem de nepopular prin modalitatea sa autoritară de a governa. Coaliția de guvernămînt, Forțele Democratice Unite (FDU), constituită în jurul Uniunii Forțelor Democratice, a obținut rezultate remarcabile în ultimii patru ani – stabilitate economică, reorientarea politicii externe a Bulgariei și accentuarea procesului de integrare în structurile europene și NATO, precum și ridicarea obligativității vizelor pentru

cetățenii bulgari care circulă în țările Uniunii Europene – însă au transformat corupția într-un stil de viață. Este binecunoscută aroganța unor lideri ai FDU care se laudau cu ceasuri în valoare de 40.000 de DM în timp ce un milion de bulgari trăiesc cu pensii lunare de 50 de mărci germane. Bulgarii au fost dispuși la sacrificii de dragul reformei, însă au observat bogăția opulentă a guvernanților și a celor din anturajul lor. Guvernanții și prietenii lor au administrat, în ultimii patru ani, Bulgaria ca pe o moșie proprie și au acumulat averi fabuloase, într-un termen foarte scurt.

Succesul Mișcării Naționale Simeon al II-lea este explicabil pe acest fond de nemulțumire socială. Guvernanții de la Sofia au decis să mizeze pe o campanie negativă și l-au atacat dur pe fostul rege, acuzându-l de aventurierism și de lipsa unui program coerent. În această campanie negativă au fost incluse și unele persoane și publicații din Occident, care au susținut că venirea la putere a lui Simeon amenință procesul de integrare al Bulgariei în structurile europene. S-a încercat, de asemenea, să se obțină dividende politice și de pe urma caracterului cosmopolit al celor din anturajul fostului monarh. Printre parlamentarii “Mișcării Naționale Simeon al II-lea” se găsesc tineri economiști care în ultimii ani au lucrat în străinătate, actori, ziariști, fotomodele și persoane care sînt acuzate că au legături cu structurile mafioate din Bulgaria. Listele electorale ale acestei coaliții au suferit modificări pînă în ultimul moment. Programul electoral al coaliției lui Simeon al II-lea a fost anunțat cu mare întîrziere pentru că oamenii săi nu au avut timp să facă cunoștință, cam așa suna un banc apărut pe piață în timpul campaniei electorale din Bulgaria. Nucleul din jurul lui Simeon este constituit din tineri economiști, avocați și politologi care nu au nici un fel de experiență politică și care vor avea nevoie de timp pentru a dobîndi, cît de cît, experiență la guvernare.

În ciuda acestor aparente inconveniente, “Mișcarea Națională Simeon al II-lea” (MNS II) a cîștigat, detașat, alegerile parlamentare desfășurate la 17 iunie. Potrivit datelor oficiale, coaliția fostului monarh bulgar a obținut 42,74% din totalul voturilor exprimate, urmată, la mare distanță, de Forțele Democratice Unite (18,18%), “Coaliția pentru Bulgaria”, constituită în jurul Partidului Socialist – 17,15% și Mișcarea pentru Drepturi și Libertăți, a etnicilor turci, cu 7,45% din numărul total al voturilor. Prin redistribuirea voturilor obținute de formațiunile care nu au reușit să intre în noul Parlament, “Mișcarea Națională Simeon al II-lea” a obținut 120 de mandate, cu unul mai puțin pentru a obține majoritatea absolută.

Confuzia provocată de apariția în viața politică a lui Simeon al II-lea a atins punctul maxim în momentul anunțării primelor rezultate ale alegerilor parlamentare. Ziariștii prezenți în sala unde fostul monarh a susținut prima conferință de presă în calitate de lider al partidului de guvernămînt au avut mari probleme în a se adresa acestuia. Formulele de adresare au variat de la “Majestatea Sa”, “Domnul de Saxa-Coburg” pînă la “patronul Mișcării Naționale Simeon al II-lea” și au demonstrat nedumerirea opiniei publice din Bulgaria, căreia îi era foarte greu să definească rolul pe care îl va juca fostul monarh.

Suspansul legat de intrarea lui Simeon al II-lea pe scena politică bulgară a fost urmat de cel apărut în privința intențiilor fostului monarh. În prima sa conferință de presă susținută după cîștigarea alegerilor, Simeon de Saxa-Coburg a anunțat că dorește ca noul cabinet să fie unul de coaliție și să includă “toate forțele parlamentare care împărtășesc ideile MNS II” – o creștere economică trainică, aderarea Bulgariei în structurile NATO și UE, lupta împotriva corupției, o responsabilitate ministerială sporită și o legislație stabilă, care să țină cont de standardele europene. Simeon a avut convorbiri cu

liderii celorlalte trei formațiuni parlamentare pentru formarea unei largi coaliții de guvernare. Necunoscuta acestor negocieri a reprezentat-o eventuala rămânere la guvernare a Forțelor Democratice Unite (FDU). Înfrișgerea severă pe care FDU a suferit-o în alegerile parlamentare și scorul foarte bun obținut de "Mișcarea Națională Simeon al II-lea" a lipsit de sens scenariile anterioare, care indicau o coaliție între aceste două formațiuni politice. Rezultatul slab obținut la 17 iunie a dus, așa cum era de anticipat, la ascuțirea conflictelor de interese din cadrul FDU. Cele două curente, cel dur, din jurul liderului Ivan Kostov și cel moderat, pragmatic, al cărui exponent este primarul Sofiei, Stefan Sofianski, pun la grea încercare existența acestei coaliții a forțelor democratice. Kostov a demisionat, la câteva zile după pierderea alegerilor, din fruntea principalului partid guvernamental, Uniunea Forțelor Democratice (UFD) și de cea de lider al FDU. El a fost înlocuit în această funcție de mîna sa dreaptă, Ekaterina Mihailova, liderul grupului UFD din fostul Parlament și membru al comitetului director al partidului, Consiliul Executiv Național. Mihailova, un avocat lipsit de charismă, va fi președinte interimar pînă la organizarea unei conferințe naționale în toamnă, cînd este posibil ca Ivan Kostov să revină în fruntea UFD. Evoluția evenimentelor din cadrul UFD și al FDU va depinde de mai mulți factori, precum rezultatul alegerilor prezidențiale din luna noiembrie, succesul primelor 100 de zile ale guvernării lui Simeon de Saxa-Coburg. Atitudinea față de o posibilă implicare la guvernare a produs deja primele fisuri în structura FDU și UFD. Unul dintre micii parteneri ai UFD, Partidul Democratic, este pe cale să se scindeze iar același lucru se poate întîmpla și cu Uniunea Forțelor Democratice. În presa de la Sofia au apărut speculații legate de intenția lui Stefan Sofianski de a rupe partidul, în cazul în care nucleul UFD nu renunță la linia sa dură. Sofianski este cel mai

popular personaj politic din cadrul UFD și a dovedit calități remarcabile de administrator și guvernant. Primarul Sofiei a devenit premier interimar la începutul lui 1997 și s-a achitat cu brio de sarcina de a scoate Bulgaria din grava criză economică, socială și politică în care se afla. De aceea, nu întîmplător, numele său a fost mult vehiculat în timpul negocierilor pentru formarea unui guvern de coaliție între MDS II și FDU. Eșecul acestor tratative a dus la scoaterea din cărți a candidaturii lui Sofianski și l-a determinat pe Simeon să accepte să formeze noul Guvern.

Componenta cabinetului Simeon de Saxa Coburg-Gotha a surprins pe toată lumea, jumătate dintre noii miniștri fiind niște necunoscuți. Alegerea noului premier a schimbat modelul de carieră politică din Bulgaria. Înainte de apariția fostului rege, pentru a deveni ministru era de dorit ca opinia publică să te cunoască. Acum, pentru a deveni ministru este de dorit ca opinia publică să nu te cunoască, susținea un cunoscut politolog bulgar. Deși, formal, din punct de vedere politic, cabinetul Saxa Coburg este unul de coaliție, format din Mișcarea Națională Simeon al II-lea și Mișcarea pentru Drepturi și Libertăți, în realitate acesta este constituit dintr-un prim ministru și 16 experți. Ministerele de Interne și cel al Apărării au fost încredințate unor juriști (la fel ca și conducerea Adunării Naționale). Ministerul de Externe a devenit președintele Clubului Atlantic, o importantă organizație non-guvernamentală din Bulgaria. Ministerul Transporturilor și Comunicațiilor este condus de un reprezentant al unei mari firme de telecomunicații. Ministerul Muncii și Politicii Sociale are în frunte pe liderul uneia dintre organizațiile patronatului din Bulgaria. Vicepreședinte este președintele Asociației Naționale a Primăriilor din Bulgaria iar ministru al Administrației de stat - fostul președinte al aceleiași organizații (ambii miniștri sînt membri ai Partidului Socialist). În total, în structura noului Guvern au intrat patru

primari. Reprezentanții cercurilor financiare din City of London dețin portofoliile economice în cabinetul Saxa Coburg.

Astfel se face că, în realitate, guvernul este constituit nu pe criterii politice, ci pe principiul corporatist. În structura sa au intrat reprezentanți ai unor grupuri de presiune, care reflectă interese corporatiste și nu politice. Mai mult, miniștrii au fost invitați în calitate personală, nu în aceea de membri ai unor formațiuni politice. Aceștia sînt experți în domeniul lor, cei mai mulți au o minimă experiență administrativă, nu au apartenență politică și pot fi schimbați cu alți experți, fără a produce tensiuni în cadrul coaliției. Pe de altă parte, includerea unor reprezentanți a trei din cele patru formațiuni parlamentare subliniază caracterul național al Guvernului care, combinat cu calitățile de experți a miniștrilor, impune ideea unei guvernări a elitelor, ca o antiteză la guvernarea partidelor. Prin alegerea miniștrilor săi, Simeon a arătat că nu are intenția de a concentra întreaga putere în propriile mâini, așa cum a făcut predecesorul său, Ivan Kostov. El preferă să traseze responsabilități și sarcini și să controleze rezultatul final al activității ministeriale.

“Această alegere reprezintă un moment de cotitură în viața mea și voi face tot posibilul pentru ca ea să reprezinte același lucru și pentru țară, și pentru fiecare bulgar. Astăzi ne este dată o adevărată șansă pentru a introduce Bulgaria în secolul XXI și pentru a ocupa locul care ni se cuvine într-o Europă unită. Acesta este sensul vieții mele și cauza pentru care am acceptat această responsabilitate grea însă plină de speranțe”, declara noul premier bulgar în ziua investiturii sale. Simeon de Saxa Coburg-Gotha a sintetizat astfel scopul guvernării sale și a motivat decizia sa de a deveni șeful Executivului de la Sofia.

Modelul politic care a funcționat în Bulgaria după 1989 a fost schimbat, în mod radical, de venirea la putere a fostului monarh.

În locul rotației politice a puterii, dintre “roșii” (socialiști) și “albaștrii” (Uniunea Forțelor Democratice), se impune teza guvernării elitelor. În locul democrației parlamentare clasice s-a instaurat modelul reprezentării și guvernării corporatiste, deocamdată doar la cel mai înalt nivel. Au dispărut termenii tradiționali de stînga/dreapta, care au fost înlocuiți de personalități și calitatea de expert. Formarea unui nou model politic este însoțită și de introducerea unei noi simbolistici. Deși a jurat pe Constituția Republicii Bulgaria, Simeon de Saxa Coburg-Gotha a avut în fața ochilor o cruce, Evanghelia și o icoană, iar lângă el s-a aflat Patriarhul Bisericii Bulgare. După ce componența noului cabinet a fost votată cu 146 de voturi “pentru”, dintr-un total de 240, premierul a vizitat catedrala “Sf. Alexandr Nevski” unde, în sunetul clopotelor trase, a fost marcată intrarea sa în funcție. Prima ședință a cabinetului a început cu o rugăciune. Adică, alături de Constituție și parlament, se impune ca un element al noului sistem de stat și Biserica, care a fost întotdeauna un instrument politic în Bulgaria și o sursă a puterii – reală sau simbolică. Pe de altă parte, tragerea clopotelor în momentul investiturii lui Simeon în nici un caz nu a provocat asociații cu un nou prim ministru.

Experimentul Simeon este analizat cu mare curiozitate, atît de cercurile politice din Europa, cît și de cele financiare. Presa occidentală relatează că tinerii români, ucrainieni și moldoveni care lucrează în mediile financiare din City of London urmăresc cu foarte mare atenție evoluția politică din Bulgaria. Dacă experimentul Simeon de Saxa Coburg-Gotha va reuși, ei speră să-l extindă și în țările din jur.

DANIEL CAIN – Doctorand al Universității București. A publicat studii despre situația politică din Balcani în publicații din România, Bulgaria și Ungaria. În prezent, redactor la Agenția Mediafax.

Globalizarea și conflictul ideilor

CARMEN PAVEL

Globalizarea este în mod curent asociată astăzi cu câteva atitudini demne de consemnat. Fenomenul erodării granițelor și intensificării comerțului internațional produce șomaj, duce la exploatarea copiilor ca forță de muncă, creează distrugerii în mediul înconjurător, este principalul vinovat pentru imperialismul cultural al vestului, are ca efect exploatarea femeii, produce sărăcie, subminează democrația, slăbește biserica, distruge sistemul de învățământ și calitatea educației, duce la înrăutățirea condițiilor de viață, contribuie la creșterea inegalităților în venit... și lista ar putea continua. De fapt lista aceasta e nesfârșită. Căci globalizarea este vinovată pentru toate relele din lume.

În special în țările slab dezvoltate, cum este cazul României, atitudinea față de globalizare, atât a observatorului comun cât și la nivelul politicii economice, este vădit ostilă. Atitudinea pesimistă față de globalizare este motorul principal al reîntoarcerii la planificarea centralizată, chiar în țări care au experimentat-o cu plata unor costuri uriașe.

Datorită atitudinii ostile a multora dintre țările cu grave probleme economice, integrarea lor în piețele internaționale are loc cu o încetineală îngrijorătoare. Este evident că țările care au optat pentru o politică de deschidere la provocările pieței mondiale au avut de câștigat față de cele care au adoptat o poziție mai sceptică.

Deschiderea față de comerț și investiții a jucat un rol important în accelerarea creșterii economice și în reducerea sărăciei¹. Astfel rezultatele slabe ale țărilor în curs de dezvoltare nu sunt rezultatul globalizării, ci rezultatul opoziției la globalizare și al incapacității acestora de a se integra în piețele internaționale.

Globalizarea, în ciuda părerilor contrare, a ajutat mai multă lume să depășească nivelul sărăciei în secolul acesta decât poate în toate secolele de până acum. Rolul catalitic al pieței în globalizare, manifestat prin creșterea circulației bunurilor, serviciilor, capitalurilor și forței de muncă, a informațiilor și ideilor a devenit mult mai vizibil în ultimele decenii.

Sub presiunea globalizării, care devine un fenomen din ce în ce mai greu de controlat din biroul unui planificator al economiei, are loc dereglementarea comerțului și eliminarea barierelor care îi stau în cale. Un studiu al Băncii Mondiale² arată că deși populația a crescut de la 1,8 miliarde la 6 miliarde în acest interval, venitul mediu real pe persoană a crescut de cinci ori. Media de viață a crescut de asemenea iar țări cu populații de sute de milioane și chiar miliarde își pot dubla venitul pe cap de locuitor în zece ani. Ritmul în care țările în dezvoltare se pot deci rupe de un trecut de sărăcie poate fi surprinzător, dacă și numai dacă cei responsabili de politica economică a acestor țări recunosc beneficiile imense ale globalizării.

Globalizarea este un subiect deosebit de sensibil mai ales atunci când este corelată cu evenimentele din țările în tranziție. Deși planificarea centralizată a eșuat lamentabil în cei peste 70 de ani de experiment comunist, după '90 nu toată lumea a învățat lecția așa cum era de așteptat. Descentralizarea Europei Centrale și de Est în plan economic nu este mână de o teorie cauză-efect corectă a subdezvoltării, și prin urmare nu reprezintă subiectul unui consens. În acest context este susceptibil modul în care Banca Mondială și FMI-ul insistă și acum, în doze mai mici e drept dar nu mai puțin dăunătoare, ca tranziția să se facă planificat; dacă e un lucru pe care l-am învățat în toți acești ani de comunism, acesta e că piața nu poate fi planificată³. Piața liberă reprezintă o rețea foarte fină, compusă din numeroase părți care interacționează într-o rețea de producători și antreprenori care schimbă titluri de proprietate. Controlând acest proces și liberalizând numai segmente și părți, planificarea creează distorsiuni în piață și alimentează și mai mult neîncrederea oamenilor în sistemul de piață liberă⁴.

Viziunea larg răspândită despre ce reprezintă de fapt piața liberă nu e liberă deloc. În raportul Băncii Mondiale asupra sărăciei⁵ se subliniază faptul că guvernelor țărilor în tranziție li se atribuie un rol suficient de mare așa încât intervenția în piață e semnificativă; acest lucru duce la restricționarea dezvoltării pieței libere. Puțină privatizare aici, puțin management guvernamental acolo, și lucrurile vor merge bine. Mai mult, Banca Mondială și FMI susțin și faptul că sunt în posesia «formulei» câștigătoare, pe care țările cu probleme trebuie doar să o implementeze. Această formulă nu face decât să înlocuiască planificarea centralizată cu un alt tip de planificare centralizată, mascată sub diverse denumiri care se vând mai bine. Implicarea continuă și pe scară largă a guvernelor în tranziție în dezvoltarea piețelor a întârziat deja și va întârzia și mai mult dezvoltarea economică⁶.

Există totuși presiuni externe și soluții

impuse la astfel de probleme. Oamenii produc, vor să exporte și au nevoie de bunuri pe care piața internă nu le produce sau le produce în cantități prea mici și la niveluri de calitate discutabile. Guvernele sunt astfel nevoite să ridice barierele tarifare și netarifare și să facă loc competiției și abundenței. Faptul că unele țări nu reacționează la astfel de stimulente reduce posibilitatea țărilor respective de a recupera rămânerea în urmă. Raportul FMI⁷ cu privire la câteva din aspectele globalizării este foarte clar în această privință: pe măsură ce globalizarea este tot mai intensă, condițiile de viață se îmbunătățesc semnificativ în majoritatea țărilor lumii. Există încă un număr mare de oameni care trăiesc în condiții greu de imaginat. Ar fi însă greșit să concluzionăm că se află în această situație datorită liberalizării comerțului. Mai degrabă țările sărace sunt încă sărace pentru că nu au reușit să se integreze rapid, pentru că au practicat politici cu un puternic caracter protecționist și nu și-au deschis piețele. Nici o țară, oricât de săracă, nu-și permite să rămână în afara fenomenului globalizării, pentru că o face la costuri foarte mari.

Consecințele globalizării produc anxietate și în țările foarte dezvoltate⁸. Competiția cu muncitorii din țările cu niveluri salariale mai scăzute este văzută ca o amenințare pentru muncitorii mai puțin calificați din țările dezvoltate. Dar fenomenul de evoluție a economiilor către producția de servicii care înlocuiește producția de bunuri și care necesită forță de muncă foarte bine pregătită e o tendință normală, care are loc cu sau fără globalizare. Globalizarea face tranziția mai ușoară și mai puțin costisitoare și asigură oportunități pentru o mai mare mobilitate a forței de muncă, prin intermediul circulației capitalurilor, inovațiilor tehnologice și al prețurilor mai scăzute la import⁹.

Un rezultat direct al presiunii globalizării este reducerea barierelor în comerț și liberalizarea investițiilor la nivel global în decursul

ultimelor câteva decenii. Guvernele au relaxat controalele economice rigide și s-au îndepărtat parțial de modelul de economie comandată care a adus atât sărăcie cât și servitute și recunosc din ce în ce mai mult rolul sectorului privat în producția economică. Liberalizarea stimulează exportul și importul, producția de bunuri, conduce la reducerea șomajului și la îmbunătățirea condițiilor de trai pentru milioane de oameni.

La acest proces contribuie semnificativ companiile transnaționale. Atacate pentru preținsa exploatare a țărilor sărace, ele sunt cele care au purtat și poartă steagul globalizării. Plătind salarii mai mari și stabilind standarde profesionale înalte, acestea sunt cea mai eficientă sursă de creștere economică în țările slab dezvoltate. Companiile transnaționale investesc capital și sunt printre cele mai productive, deoarece aduc cu ele cea mai modernă tehnologie.

În special pentru omul de condiție medie, ele aduc beneficii și oportunități nemăsurate. Multitudinea de oportunități pe care le creează pentru forța de muncă calificată reduce presiunea pentru un număr mic de locuri de muncă prost plătite creând astfel posibilități pentru toate nivelurile de pregătire și specializare. Cu cât mai multe firme concurează pentru aceeași forță de muncă, cu atât salariile cresc mai mult. Cu cât mai multe firme sunt pe piață, cu atât crește competiția între produsele oferite, crește calitatea lor și gradul de diversificare, prețul lor se reduce, iar oamenii au acces astfel la produse mai bune și mai ieftine.

Atacul asupra companiilor transnaționale are în fundal doctrina marxistă a exploatării, potrivit căreia firmele capitaliste în căutare de profit exploatează muncitorii forțându-i să lucreze fără remunerații corespunzătoare în condiții ostile. Teoria aceasta este principalul ghid de politică economică pentru măsurile legislative care încurajează sindicalizarea, stabilirea salariilor minime pe economie și alte asemenea măsuri în toate țările lumii. Ca și în

trecutul nu prea îndepărtat, cei care susțin această teorie pledează pentru extinderea capacităților și jurisdicțiilor statului. Ei se pronunță pentru creșterea sectorului public și au de partea lor pe cine altcineva decât pe membrii sectorului public înșiși, care nu au interesul să restrângă birocrăția și să reducă astfel locurile proprii de muncă.

Globalizarea reprezintă o provocare la aceste atitudini pentru că înseamnă o încredere crescută în piața liberă care produce bunuri de care oamenii au nevoie. Globalizarea înseamnă încredere crescută în capacitatea fiecăruia de a alege, de a-și organiza viața după propriul plan și de a contribui la binele celorlalți. Înseamnă recunoașterea capacității raționale a fiecărui om și respectul pentru libertatea individuală.

Criticii globalizării arată deseori în direcția Băncii Mondiale, a Organizației Mondiale a Comerțului și a Fondului Monetar Internațional. "Bunele intenții" care sunt în spatele strategiilor lor sunt importante dar nesubstanțiale; mai mult, modul cum pun în practică ideile care le animă activitatea este foarte discutabil. Un exemplu elocvent este cel al Fondului Monetar Internațional. Prin politica sa monetară, FMI-ul acordă credite unor țări al căror risc de neplată este mult peste pragul acceptat pe piața internațională de credit. FMI poate suporta riscul pentru că fondurile sale sunt constituite din taxele plătite de cetățenii țărilor membre și sunt, bineînțeles, un sac fără fund; riscul de insolabilitate al FMI este practic zero, de aceea, ca în cazul tuturor fondurilor publice, FMI le poate pierde fără riscul de a fi tras la răspundere.

FMI precum și celelalte instituții împiedică prin însăși existența lor găsirea unor soluții eficiente la problemele economice ale timpurilor noastre. FMI-ul în particular vine în ajutorul guvernelor corupte care produc inflație și distrug prin politici economice nesănătoase economiile țărilor lor. Oficialii FMI încearcă să facă o infuzie de stabilitate prin intermediul ajutoarelor

masive. Dar acest sprijin nu numai că încurajează menținerea la putere a politicianilor corupți, ci le și dă acestora posibilitatea să coordoneze reforma în moduri care agravează problemele în loc să le rezolve. Miliarde și miliarde de dolari FMI sub formă de ajutor financiar sunt irosite în reforme dubioase făcute de funcționari incompetenți sau dispar direct în buzunarele lor. Pe o piață liberă, fără FMI, politicile prost direcționate ale unor astfel de guvernanți ar fi mai vizibile și ei și-ar pierde credibilitatea mai repede.

Poate unul din cele mai virulente atacuri asupra globalizării vine din partea celor care pretind că în cadrul acestui proces culturile locale sunt sufocate și hegemonia culturală vestică înghite expresii culturale diverse. Mario Vargas Llosa¹⁰, cunoscutul scriitor peruvian, analizează această atitudine ca fiind nefondată¹¹. În realitate, spune el, globalizarea eliberează culturile locale de alinierea ideologică la un naționalism distructiv.

Atacul valorilor culturii vestice care se răspândesc prin globalizare este asociat cu elementele etice și culturale negative care se diseminează din ce în ce mai mult peste frontiere în ceea ce erau culturi închise în trecut. Acest tip de atac tinde să fie chiar mai credibil decât cele legate de presupusele probleme economice pe care le-ar crea globalizarea. O dată cu dispariția granițelor naționale și stabilirea unor spații interconectate prin piețe, culturile naționale și regionale și tradițiile care determină identitatea națională și culturală a fiecărei țări suferă o lovitură mortală¹², se susține. De vreme ce majoritatea țărilor sunt incapabile să reziste invaziei produselor din America de Nord, cultura acestei părți a lumii se va impune în ultimă instanță iar restul lumii va deveni o imensă colonie culturală a fast-food-urilor și muzicii de proastă calitate.

Acest scenariu de coșmar e alimentat de politicieni de stânga, nostalgici după Marx, Mao

și Che Guevara, atât din țările slab dezvoltate cât și din cele mai dezvoltate (Franța fiind un exemplu notoriu în acest sens). Acest «deliriu al persecuției»¹³ ce e alimentat de ura față de Statele Unite poate ascunde un adevăr: secolul care vine va fi mai puțin pitoresc și cu mai puțină culoare locală decât cele precedente.¹⁴ Dar acest proces este normal; mai mult, este inevitabil. Modernizarea face ca diverse forme de viață să dispară. În același timp însă, creează condiții pentru deschiderea de noi modalități de expresie; de aceea, când sunt lăsați să aleagă liber, oamenii aleg lucruri pe care liderii intelectuali și politicienii nu le agreează. Realitatea este că oamenii optează pentru modernizare fără cea mai mică ambiguitate¹⁵.

În orice caz, Llosa afirmă că ceea ce stă în spatele respingerii valorilor occidentale este fetișul «identității culturale» și o concepție statică asupra culturii. Mai mult, termenul de «identitate culturală» care ne duce la «identitate colectivă» este foarte periculos. Este o ficțiune ideologică și este unul din fundamentele naționalismului. Este infirmată și de realitățile antropologice și etnologice: în comunități, practicile comune ocupă o parte importantă din activitatea unui grup, dar inițiativa și creativitatea membrilor și metodele de individualizare și diferențiere de grup sunt o componentă constantă a lumii în care trăim.¹⁶

«Globalizarea (spune Llosa, n.a.) extinde în mod radical către toți cetățenii acestei planete posibilitatea de a-și construi identitățile culturale individuale prin acțiuni voluntare, potrivit preferințelor individuale și motivațiilor interne.»¹⁷

Într-o altă lucrare care vine în apărarea globalizării culturii, Tyler Cowen¹⁸ prezintă o viziune nouă asupra relației dintre cultură și piață potrivit căreia piața promovează creația artistică de calitate, în ciuda multor păreri contrare. Argumentul său se bazează pe o estetică subiectivă, potrivit căreia cultura de calitate își are

originile într-o cultură populară¹⁹ sănătoasă și prosperă. De aceea forțele culturii populare pot servi drept catalizatori pentru apariția culturii de înaltă calitate.

Cowen pune în discuție distincția între cultura de masă și cultura de înaltă calitate argumentând cu exemple relevante: Shakespeare, Mozart și Beethoven au considerat munca lor ca făcând parte din cultura de masă a vremii respective, în timp ce mare parte din ceea ce consumăm azi drept cultură se adresează unei categorii restrânse de oameni.

Un rol important în promovarea culturii și în selectarea audienței de către artist o joacă stimulentele economice. Piața și factorii economici în special, inclusiv tehnologia, influențează cultura în mod direct. Departate de a afirma că forțele pieței sunt unicul factor care determină producția culturală, Cowen susține că forțele economice au o mai mare influență asupra producției culturale decât se acceptă în general.²⁰ Viziunea aceasta alimentează un «optimism cultural»²¹ care e menit să contracareze atacul asupra culturii contemporane și a influenței pieței și a globalizării asupra producției culturale de calitate.

Lupta împotriva globalizării este deci o luptă nouă cu arme vechi. Susținătorii unor anumite atitudini ideologice, și cei implicați în diferite controverse intelectuale au găsit un domeniu nou și prielnic pentru a face spectacol. Surprinzătoare este iluzia noutății acestui fenomen. Globalizarea este la fel de veche ca și barterul. Cu trei sute de ani în urmă, piețele erau, acceptând calificările particulare de rigoare, la fel de integrate. Diferită era doar intensitatea și volumul schimburilor care aveau loc între piețe situate geografic la distanță unele de altele.

Dar cei care atacă globalizarea vorbesc de victimele care sunt create în proces. Ei sunt oamenii care pentru a exista, au nevoie de victime. Și pentru că victimele sunt din ce în ce mai puține, le reinventează.

NOTE

¹ Studiul Băncii Mondiale, "Poverty in an Age of Globalization", Octombrie 2000

² Idem, p. 1

³ Murray Rothbard, "How and How Not to Desocialize", *The Review of Austrian Economics*, Vol. 6, No. 1, 1992

⁴ Idem p. 66

⁵ Studiul Băncii Mondiale, p. 6

⁶ Pentru un tratament extensiv al modului în care intervenția statului în mecanismul pieței produce distorsiuni și încetinește ritmul dezvoltării, vezi Ludvig von Mises, *Human Action: A Treatise on Economics* (Scholars Edition), Auburn, Alabama: The Mises Institute, 1998, și Murray Rothbard, *Man, Economy, and State: A Treatise on Economic Principles*, Princeton, New Jersey, D. Van Nostrand Company, 1962

⁷ Studiu FMI: Globalization Threat or Opportunity?, p. 2

⁸ Idem, p. 7

⁹ Studiile Băncii Mondiale și ale FMI-ului citate aici au meritul că recunosc și susțin globalizarea ca pe un fenomen pozitiv. Recomandările de politică economică pe care le fac sunt însă discutabile la nivelul principiilor economice utilizate în elaborarea lor și au fost caracterizate drept nocive la nivelul aplicării lor în practică.

¹⁰ Llosa, unul dintre cei mai cosmopolitani scriitori contemporani din America Latina, a subliniat încă de la începutul carierei literare că funcția scriitorului este aceea de a contribui la instituirea unei noi ordini sociale care să se ridice din cenușa vechilor nedreptăți. Inițial de orientare marxisto-comunistă, a trecut recent în cealaltă zonă a spectrului politic, devenind liberal (conservator în accepțiunea nord-americană).

¹¹ Mario Vargas Llosa, "The Culture of Liberty", *Foreign Policy*, Jan-Feb, 2001

¹² Idem, p. 1

¹³ Idem, p. 2

¹⁴ Ibid., p. 2

¹⁵ Îi mulțumesc lui Sorin Ioniță pentru a-mi fi adus la cunoștință argumentul lui Llosa.

¹⁶ Ibid., p. 2

¹⁷ Ibid., p. 2

¹⁸ Tyler Cowen, "In Praise of Commercial Culture", Harvard University Press, 1998

¹⁹ Termenul cultură populară este folosit în sensul de cultură de masă

²⁰ Idem, p. 90

²¹ Ibid., introd., p. 1

CARMEN PAVEL – absolvent al Academiei de Studii Economice, Facultatea de Relații Economice Internaționale, Master în Științe Politice la Brown University. În prezent Doctorand al aceleiași universități.

Origini corupte ale antiglobalizării

GABRIEL RADU

I. Se poate vorbi de un neocapitalism?

Se constată o presiune tot mai accentuată a unor forțe sociale structurate pe temeiul antiglobalist, forte greu de redus la un numitor comun tipologic. Presiunea acestor forțe este îndreptată mai ales împotriva structurilor instituționale generate de economia de piață (F.M.I., Banca Mondială etc.). Reacțiile de respingere ale realităților actuale poartă în genere denumirea de antiglobalism. Categoriile sociale eterogene din țări care au beneficiat din plin de avantajele globalizării revendică astăzi respingerea unei realități injuste, neecologice, propunând proiecte diverse ale unei noi (a câta oară?) ordini internaționale.

Impactul antiglobalismului asupra ordinii sociale guvernate de o economie reală de piață aduce semne de întrebare în spațiul Europei Centrale și de Est, unde tranziția a avut suportul legitim absolut al consolidării economiei de piață. Începând însă cu decembrie 1999 (Seattle) și continuând cu iulie 2001 (Genova), principiile economiei de piață (în cadrul democrației liberale teoretizate de Hayek) sunt zdruncinate de o neîncredere manifestă ce acționează violent, coalizând grupări divergente, ce nu și-ar fi imaginat cu

un deceniu în urmă existența vreunei platforme comune.

Contestarea efectelor globalizării, atât dinspre unele cercuri ale țărilor bogate, cât și dinspre zone mai largi ale societății civile din state aflate în tranziție, conține și unele elemente comune. Aceste elemente comune tind spre o oarecare raționalitate a discursurilor antiglobaliste. Au putut fi identificate și contradicții de tip nou în cadrul proceselor globalizante, critici pe care capitalismul neoliberal nu a reușit să le depășească încă în maniera în care a fost depășit marxismul. Astfel, în timp ce curentul globalismului neoliberal militează pentru libera circulație a bunurilor și persoanelor în întreaga lume, fără constrângeri protecționiste, guverne ce se pretind liberale nu judecă cu aceiași măsură libera circulație a forței de muncă, exacerbând astfel traficul ilegal de persoane, exploatarea “muncii la negru” sau chiar represiunea. În sarcina teoreticienilor globalizării revine astfel rezolvarea acestei contradicții a “capitalismului științific”.

II. Tranziția în procesul globalizării. Noi tipuri de crize

Este destul de evident că o racordare la reformă din partea țărilor postcomuniste

europene s-a făcut atât din perspectiva necesităților realității acceptate rațional, cât mai ales, la nivelul păturilor cu venituri reduse ale societății, dintr-un mimetism reflex ce găsea unele asemănări cu păturile corespundente ierarhic din țările occidentale, cu venituri indiscutabil mai mari. Atât în ipoteza raționalității, cât, mai ales în aceea a mimetismului, era practic imposibil ca tălăzuirea antiglobalistă să nu atingă și Estul. Elementele comune de tensiune socială și, în unele cazuri de conflict politic, ce se găsesc în raporturile săraci-bogați din țările dezvoltate și cele între state bogate – state sărace de astăzi, sunt aceleași care distorsionau sistemul mondial în anii '29-'30. Este vorba de o "supraîncălzire" a sistemului, generată în trecut de supraproducție, iar azi de supracomunicare. Judecând prin analogie istorică și analizând tendințele prezentului, ipoteza unei noi crize mondiale nu poate fi exclusă într-un mod categoric. Atât în timpul mării crize din 1929, cât și astăzi, virtuțile economiei de piață își prezintă limitele. Aceste limite nu sunt cele pe care le indicau apologeții marxști ai economiei de plan (ca o criză sistemică a capitalismului datorată antagonismelor existente între forțele și relațiile de producție), ci mai degrabă acestea se datorează unor "agenți patogeni", pe care nici economia de plan, nici cea de piață nu a reușit să-i suprimă: monopolul absolut al intereselor de grup în acumularea maximă a resurselor, în lipsa unor alternative viabile la valorile pecuniare în cadrul economiei de piață și prezența constantă a corupției.

Dacă agenții patogeni din prima categorie nu intră în conflict cu normele legale imaginate și promulgate de către societate prin guvernării ei, cei din a doua categorie zdruncină din temelii cultura respectului legii. De la instituirea ordinii sociale configurată de către dreptul român,

până la provocările globalizării, corupția a însoțit dezvoltarea istorică a societății cu diferite intensități. Globalizarea nu putea face abstracție de corupție, constituindu-se într-un teren fertil agregării nucleelor corupte transnaționale.

Revoluțiile tehnologice în comunicare măresc viteza de răspuns la noile oportunități ale economiei digitale ale conglomeratelor transnaționale corupte.

III. Antiglobalismul corupt

Nu se conștientizează însă suficient că și antiglobalismul "purificator" al promotorilor unor identități pure naționale, culturale, religioase etc. conține aceiași "agenți patogeni" ai corupției. Astfel, zgomotul de fond al repudierii spectaculoase a summitului de la Genova, ca simbol al globalismului imperialist, a trecut în penumbră mediatică adevăratele probleme de interes pentru "victimele" globalizării, și anume, problemele ștergerii datoriilor externe ale țărilor sărace. Iertarea de datorie nu putea fi primită cu bucurie de acele țări care sunt condiționate ca fondurile ce nu vor mai fi rambursate să fie canalizate spre învățământ, sănătate sau dezvoltare. Globalizarea poate aduce atingere independenței lor, atunci când aceste țări sunt atent monitorizate, ca fondurile salvate prin iertarea de plata datoriei externe să nu ia calea unor cheltuieli pentru înarmare sau, (s-au văzut cazuri!), calea altor speculații în interes oligarhic, ce nu au nici o legătură cu programele sociale reclamate în mod demagogic de guvernele beneficiare. Conflictul de interese poate apare între corupțiile locale din statele debitoare și corupția fondatoare a marilor corporații creditoare. Corporațiile multi-naționale, care prin structura lor monopolistă pe anumite zone economice, nu pot conserva o economie de piață în înțelesul ei clasic, sunt

susceptibile de practici corupte în condițiile unei competiții dezechilibrate.

Antiglobalismul conține și alte origini corupte *ab initio*, speculate însă cu o mare dexteritate. În țările postcomuniste, reforma a agregat într-o măsură mai mică sau mai mare competiția de piață, condiție imperativă pentru separarea statului de economie. Această competiție are, bineînțeles, câștigătorii ei, lucru perfect normal într-o economie de piață. Doar că separării statului de economie nu i-a urmat în mod firesc separarea domeniului public de cel privat, într-un mod corect, ambiguitatea fiind exploatată în mod fericit pentru faza acumulării primitive de capital. Dar cei care s-au îmbogățit folosind jocul liber al unei piețe în curs de constituire, sunt astăzi cei care exercită presiuni asupra statului pentru oprirea unei concurențe care nu le mai este favorabilă, acuzând în mod furibund globalizarea. Dublul discurs al profitorilor de conjunctură rezultă cu claritate în situația în care aceiași actori, pe de o parte acumulează în cadrele oferite de piața liberă în acapararea proprietății de stat, iar pe de altă parte, clamează răul pe care piața liberă îl produce. Corupția, prin care au obținut privilegiile într-o piață aflată într-un stadiu incipient, cu puțini competitori, se vede amenințată de o piață puternică, cu reguli precise.

Antiglobalizarea a cultivat o bază coruptă și prin parteneriatul pe care corupția l-a stabilit pe axa Nord-Sud. Anumite cercuri din cadrul organizațiilor financiare internaționale cunoșteau cu precizie destinația anumitor împrumuturi contractate în virtutea scopului nobil al revitalizării unor economii naționale ale unor țări postcomuniste aflate în tranziție, și, care, de fapt îmbogățeau pe cei care le contractau de comun acord cu cei care traficaau acordarea lor. Rămânea numai ca achitarea lor să se facă de către cei care

beneficiau cel mai puțin de binefacerile acestor fonduri: cetățeanul est-european dezorientat, dar îndatorat unor *patterne* culturale pe care începe să le înfiereze cu mânie antiglobalistă.

Dar până la lămurirea societății civile central și est europene dacă anticomunismul anilor '90 trebuie substituit cu antiglobalismul anilor 2000, inamicii popperieni ai societății civile vor continua, liniștit, să se îmbogățescă, speculând probabil ce alternative la logica dominantă a economiei de piață i-ar satisface.

Schimbările sociale care presează la momente fixate calendaristic până acum la Seattle, Davos sau Genova pot oferi baze ideologice viitorilor oligarhi antiglobaliști.

BIBLIOGRAFIE

1. Forumul mondial de la Porto Alegre, ianuarie 2001 "The 2001 World Social Forum Call to Mobilisation"
2. G8, Summit, Genoa, Italy, 15-22 July
3. World Economic Forum, Cancun, Mexico, 26 and 27 February 2001.

GABRIEL RADU – absolvent al Școlii Naționale de Științe Politice și Administrative, secția de Științe Politice, 1993; doctorand în Sociologie, 1996.

Pentru o geopolitică a ecologiei globale

MIREL BĂNICĂ

Perioada de sfârșit a secolului pe care tocmai l-am părăsit fără prea multe spaime “milenario”, s-a constituit într-o perioadă de timp în care omenirea și-a putut da seama că ciclul natural al climei este în evidentă schimbare, o schimbare care poate fi resimțită de fiecare dintre noi, indiferent în ce zonă geografică a planetei ne găsim în momentul de față. Nu mai este un secret pentru nimeni faptul că datorită acumulării a diferite gaze cu efect de seră (le vom numi mai departe G.E.S.), temperatura medie globală a Terrei a suferit un salt în acești ultimi 100 de ani egal în valoare absolută cu tot ciclul de încălzire din ultimii 2000 de ani.

Efectul de seră este pe mai departe un fenomen necesar vieții pe pământ, fără de care temperatura de la suprafața globului nu ar fi propice dezvoltării și menținerii vieții. Diferite gaze, cum ar fi dioxidul de carbon și metanul, în combinație cu vaporii de apă din atmosferă, formează un filtru permeabil numai pentru anumite radiații luminoase, capabil să mențină în același timp o parte din razele solare reflectate la suprafața scoarței terestre.

Omul este principalul responsabil în ceea ce privește această creștere anormală a temperaturii terestre. Consecința a ultimilor 100 de ani de dezvoltare industrială susținută,

bazată în principal pe consumul de combustibili fosili, temperatura Terrei va continua să crească în medie cu 1,5-3,5 grade celsius în viitorii 100 de ani. De notat faptul că în secolul trecut această variație a fost de numai 0,5 grade celsius, rata de creștere a temperaturii și a “îngrijorării” noastre fiind în acest caz evidentă.

Consecințele acestor schimbări climatice sunt încă dificil de imaginat, chiar dacă echipe întregi de cercetători lucrează încă din anii ‘70 la simulări complexe efectuate cu ajutorul calculatoarelor. Cel mai probabil vor avea loc schimbări și modificări teritoriale de anvergură, care, pentru prima oară în istoria societății umane, nu vor fi datorate unor conflicte sau confruntări “clasice” de putere, ci vor fi rezultatul unor forțe naturale mai puternice decât dorința de “stabilizare” a fenomenului în cauză, eforturi susținute de statele ce vor fi direct afectate. Insulele Maldive șterse de pe hartă, regiuni întregi de coastă ale Bangladesh-ului, superpopulate și fără mijloacele tehnice ale Olandei, de exemplu, inundate, Veneția, oraș simbol al civilizației europene, inundată periodic de creșteri ale nivelului mării imposibil de stăpânit!... Aceste scenarii-catastrofă care la ora actuală par a fi detașate dintr-un film S.F., sunt totuși foarte probabile într-un orizont de

timp nu prea îndepărtat. Ele se vor datora creșterii nivelului oceanului planetar, datorită topirii calotei polare, creștere care va fragiliza zonele litorale, va saliniza deltele naturale ale marilor fluvii și va inunda zonele de coastă și arhipelagurile.

Fără a insista prea mult asupra acestui aspect, chiar și în România primele semne ale acestor schimbări au început să se observe în ultimele decenii: variații haotice ale temperaturilor estivale, degradarea incredibilă a plajelor din zona stațiunii Mamaia, salinizarea Deltei Dunării și a lacurilor litorale.

Este clar că aceste schimbări climatice nu mai pot fi ignorate și că ecologia a intrat în preocupările curente ale factorilor decizionali, indiferent de culoarea lor politică, prin implicațiile sale majore de ordin economic, politic și strategic pe termen scurt și mediu. În jurul conceptului de *dezvoltare durabilă*² s-au structurat în intervalul de timp cuprins între august 1995 – noiembrie 2000, șase conferințe având ca temă schimbările de climat și reducerea GES-urilor. Dintre acestea, două conferințe au avut o importanță fundamentală: *Kyoto*, în 1997, care a dat naștere unui Protocol³ de primă importanță în domeniul protecției mediului și *Haga*, în noiembrie 2000, unde ar fi trebuit, repetăm, *ar fi trebuit* să fie definitivată punerea în aplicare a acestui document în vederea ratificării sale de către cele 183 de state prezente.

În semi-eșecul conferinței de la Haga se văd germenii a ceea ce am putea numi “*geopolitica schimbărilor climatice*” și a noului concept de “*ecologie globală*”, două concepte care credem că vor influența soarta planetei în deceniile viitoare. “Preocupările ecologice”, înțelese nu neapărat în accepțiunea general pozitivă a expresiei, au o influență din ce în ce mai puternică în cadrul comportamentului de politică externă a statelor, mai ales a celor puternic industrializate.

Ecuția geopolitică a schimbărilor climatice este de o incredibilă complexitate, având în vedere enormele interese economice, politice, strategice care sunt în joc. Fără a mai vorbi de aspectul moral al problemei: pot oare decide țările bogate, responsabile de emisia în atmosferă a circa 85% din GES, viitorul *celorlalți* locuitori ai planetei, cei care într-o accepțiune modernă a inocenței, nu cunosc decât în proporție de 60% ce este acela un telefon și pentru care, în proporție de 40%, lumina electrică este doar o speranță de viitor⁴?

Revenind la Conferința de la Haga și la lipsa de rezultate concrete ce a urmat-o, trebuie spus că aceasta este legată de intransigența cu care Statele Unite și aliații săi “tradiționali” de politică externă (Japonia, Canada, Australia) au receptat prevederile documentului final, fiind acceptate ca viabile doar așa-numitele *mecanisme de flexibilitate* pe care le vom detalia mai departe. De remarcat și faptul că delegația Uniunii Europene, prin vocea Ministrului francez al mediului (Franța deținea la acea dată președinția UE) a refuzat să subscrie la modificările impuse de grupul condus de Statele Unite care ar fi dat textului final o formă lipsită de orice aplicabilitate practică, concretă.

În cadrul *mecanismelor de flexibilitate*, care au bifat un nou capitol în lunga listă a dezacordurilor dintre Uniunea Europeană și Statele Unite, trebuie menționate în primul rând așa numitele *permise de emisie*, care facilitează țărilor bogate cumpărarea “drepturile de poluare” ale țărilor mai puțin dezvoltate din punct de vedere industrial⁵. Lucru care a dat naștere unui sector speculativ de o amploare nebănuită, în valoare de circa 50 miliarde de dolari, în care bănci și companii multinaționale de renume au în vedere investiții pentru deplasarea industriilor cele

mai poluante în țări care se găsesc potrivit prevederilor normelor de emisie sub *pragul roșu* al producției de GES. Tot în cadrul acestor mecanisme de flexibilitate, țările din emisfera nordică au sistat includerea *suprafețelor împădurite* ca factor de luat în calcul în cadrul permiselor de emisie, ceea ce ar permite o creștere a “cotelor” accesibile de GES alocate țărilor din Nord cu circa 10-12% față de anii precedenți.

Toate aceste subterfugii legale sunt în mare măsură opera lobby-urilor marilor companii transnaționale, omniprezente în culisele marilor conferințe internaționale, care nu ezită în a cheltui sume colosale în apărarea intereselor proprii, supuse logicii implacabile a pieței libere. Susținute în mare parte de grupuri de interese americane, dar și europene, acestea au un cuvânt decisiv în adoptarea deciziilor finale ale conferințelor dedicate climatului, în sensul că împiedică adoptarea unor texte clare, a unor măsuri precise, lăsând loc interpretărilor speculative de tot felul, de genul *mecanismelor de flexibilitate*, pe care am încercat să le prezentăm mai sus.

Dar adevăratul eveniment care a relansat dezbateră în jurul problemelor climatice nu a fost nici inundațiile catastrofale din Vestul continentului sau din Siberia, nici seceta care încearcă cu o intensitate nemai-întâlnită țările Africii sub-ecuatoriale, ci refuzul de a accepta prevederile Tratatului de la Kyoto de către noua Administrație americană, sub conducerea lui George W. Bush, gest care a stârnit dacă nu mânia, cel puțin iritarea a numeroase personalități politice, organizații și fundații non-guvernamentale implicate în lupta pentru protecția mediului.

«Mă împotrivesc Tratatului de la Kyoto. Este inefficient, inadecvat și injust în ceea ce privește Statele Unite, pentru că el nu impune nici o obligație la 80% din cetățenii

planetei, în particular marilor aglomerări de populație cum ar fi India sau China»⁶ declara actualul președinte al Statelor Unite în cadrul campaniei sale electorale din toamna anului trecut, o campanie electorală în care chestiunile legate de protecția mediului au avut o importanță cu mult mai mare față de campaniile din anii precedenți. Fără a comenta în detaliu această afirmație, legată fără îndoială și de retorica obișnuită asociată unor alegeri prezidențiale, trebuie precizat faptul că cifre statistice simple arată că având 4% din populația mondială, SUA emit mai mult de 25% din poluanții planetei. Numai că în virtutea leadership-ului mondial deținut în planul relațiilor internaționale după prăbușirea Zidului Berlinului de către Statele Unite, deciziile în domeniul mediului luate de către această țară pot influența de o manieră hotărâtoare politica mondială de mediu, de o manieră ambivalentă, pozitivă sau negativă.

Această atitudine oarecum “așteptată” a Washington-ului a fost receptată cu o profundă îngrijorare în Europa, dând naștere la o “culpabilizare” (ghilimelele se impun) în bloc a Statelor Unite, uitându-se prea ușor faptul că societatea americană, în ansamblu, funcționează după reguli sensibil diferite față de cele instituite pe Bătrânul Continent.

Pentru a face o analiză geopolitică cât mai completă a fenomenului, trebuie să încercăm să înțelegem acest comportament american. Pentru aceasta, am făcut referință la un text apărut în primăvara anului 2001 în revista franceză “Hérodote”, în care autorul, Francois Duban⁷, un bun cunoscător al societății americane, realizează un studiu detaliat asupra schimbărilor survenite în comportamentul față de mediul înconjurător al națiunii americane, o națiune pentru care ecologia și democrația sunt valori universale, pe care aceasta se angajează să le apere și să le răspândească în lume.

Această atitudine își găsește originea în “Discursul către națiune” al Președintelui Nixon din ianuarie 1971, care vorbește pentru prima oară în mod public de “cea mai mare amenințare a istoriei[...] distrugerea naturii prin poluarea acesteia”, America fiind chemată să îndeplinească iarăși rolul de pionier într-un domeniu nou, cel al protecției mediului.

După trei decenii de la pronunțarea aceluia discurs, protejarea mediului este reglementată de norme foarte stricte, judecate ca prea restrictive și opresive față de conceptul american de libertate individuală de către numeroși cetățeni ai țării. Pentru a înțelege mai bine această stare de lucruri, Duban reamintește faptul că USA este o țară în care miturile fondatoare ale națiunii se bucură de o prezență încă importantă: “frontiera”, depășirea propriei limite, este reprezentată prin cucerirea naturii sălbatice, ostile. În plus, americanii au încă încredere în dezvoltarea științifică, cea care a permis crearea unor minuni tehnologice, începând cu becul electric și sfârșind cu ordinatoarele, atitudine total diferită față de cea a europenilor, mult mai reticenți în ceea ce privește progresul tehnologic actual.

Dar ceea ce contează cel mai mult într-o țară cu o logică a pieței atât de pronunțată ca a SUA sunt eventualele pierderi de profit pe care le-ar antrena o reducere a producției industriale, care reprezintă cea mai mare îngrijorare a mediilor industriale americane.

Nu trebuie uitat că aceste medii industriale au finanțat campania prezidențială a Președintelui Bush și vicepreședintelui acestuia, Cheney, proveniți la rândul lor din mediul oamenilor de afaceri din Texas. Tot aceste medii industriale investesc sume uriașe de bani în cercetarea universitară, care reprezintă de altfel unul dintre vârfurile de lance din

cadrul programelor de studiu ale climatului. Astfel, diverși “experți universitari” sunt mereu în măsură să prezinte cifre care să contrazică sau să pună la îndoială rezultatele unor domenii clasate drept “sensibile”, nu numai din domeniul mediului, ci și din cadrul cercetării medicale, genetice, consumului de tutun⁸ etc.

Fără a fi partizani ai unei logici a “conspirației” mondiale americane, atitudine des întâlnită în unele publicații de prestigiu din Europa, nu ne putem abține să nu remarcăm faptul că aceste medii industriale finanțează printre altele grupuri de presiune foarte puternice, cum ar fi *Farmers Against the Climate Treaty (FACT)*, care, după cum și numele indică, se opun tuturor negocierilor asupra climatului, pe motivul că o aplicare a negocierilor Tratatului de la Kyoto ar antrena o reducere dramatică a profitului agricol, ținând cont de nevoile energetice actuale ale acestui sector. Este doar un exemplu, lista ar putea continua cu numeroase alte grupări care exercită o intensă activitate de lobby pe lângă Congresul și Senatul american, în sensul *relativizării* importanței chestiunilor de mediu, prezentând în special datele actuale referitoare la climat ca neconcludente, lipsite de temei științific etc.

Însă cel mai important efect al “sabordajului” Tratatului de la Kyoto de către SUA îl reprezintă diferența clară de atitudine care s-a creat între Washington și celelalte țări membre ale Uniunii Europene. Putem afirma chiar că asistăm la un început de “autonomizare” în probleme de mediu din partea europenilor, care s-au angajat să aplice prevederile tratatului de o manieră unilaterală, indiferent de calea pe care o vor adopta în viitor americanii.

Dacă la acest lucru mai adăugăm și criticile deschise exprimate de Canada, amenințată de planurile de exploatare petroliferă a

rezervelor din Extremul Nord-Alaska ale Administrației Bush, avem o imagine a faptului că America se găsește oarecum “izolată” în acest moment, beneficiind de o imagine negativă în domeniul protecției mediului.

Pentru viitorul apropiat rămân însă deschise numeroase semne de întrebare. Care va fi impactul unei campanii mediatice “emoționale” pe probleme de mediu, campanii la care publicul american este atât de sensibil? Analogia NATO – ecologie planetară va funcționa? – în sensul că America va impune restului lumii voința sa ecologică, ivită din evidenta superioritate economică și militară a acestei țări. Care va fi atitudinea Uniunii Europene față de chestiunile de mediu? Vor încerca europenii să găsească o cale de mijloc față de intransigența americană, sau vor continua să urmeze linia actuală care duce la o diferențiere netă de atitudine ecologică, văzută printre altele și ca o cale de emancipare de sub “umbrela protectoare” în domeniul politicii externe impuse după cel de al doilea război mondial?

Sunt tot atâtea întrebări la care deocamdată nu se poate da un răspuns clar, dar care arată formidabila interferență din ultima vreme a ecologiei și a principiilor de “realpolitik”, ceea ce ne îndreptățește să vorbim de prefigurarea unei viitoare geopolitici a schimbărilor climatice, de care statele vor trebui să țină seama în viitorul nu prea îndepărtat. Și nu trebuie uitat nici o clipă că viitoarele consecințe vor avea dimensiuni globale, lucru pe care societățile bogate, supuse legilor dure ale consumului și profitului imediat, par să-l fi uitat pentru moment.

NOTE

¹ A se vedea numărul special “*Soulager la planète*”, al revistei **Le Monde diplomatique** din noiembrie 1997, care face un inventar aproape complet al principalelor schimbări de mediu în ipoteza menținerii actualelor rate de poluare cu CO₂.

² Este vorba nu de a frâna dezvoltarea economiei generale, ci de a stabili și perfecționa tehnicile actuale de producție, de a renunța complet la cele mai poluante tehnologii.

³ Supranumit și *Protocolul de la Kyoto*, acest document adoptat în 1997 implică reducerea globală a GES cu până la 5% până în 2010. Până la ora de față, doar 15 țări au semnat acest document.

⁴ Cifre comunicate în cursul unei ediții din luna mai 2001 a emisiunii “*Les dossiers de l’histoire*” (ARTE-La Cinquieme) care, deși sunt greu de verificat și oarecum “emoționale”, arată enorma falie creată în procesul de decizie globală dintre țările sărace și cele cu economie precară.

⁵ Pentru detalii asupra acestui complex și ambiguu, în același timp, sistem de partaj, a se vedea numerele din perioada octombrie-noiembrie 2000 ale revistelor **The Economist** și **The Wall Street Journal Europe**, premergătoare Conferinței de la Haga.

⁶ **Le Point**, 06 aprilie 2001, p.54

⁷ DUBAN, Francois, *L’écologisme américain: des mythes fondateurs de la nation aux aspirations planétaires*, în **Hérodote**, no.100, aprilie 2001, pp. 55-64

⁸ Un exemplu ilustrativ, chiar dacă este vorba de o simplă ficțiune, este filmul “*The Insider*”, cu Russel Crowe și Al Pacino în rolurile principale, în care este prezentată extraordinara influență a mișcărilor de lobby din domenii sensibile din punct de vedere moral în Statele Unite.

MIREL BĂNICĂ – Absolvent al Institutului European al Universității din Geneva (1999). În prezent, funcționar public în aparatul administrativ central și doctorand al Universității din Geneva cu o teză referitoare la geopolitica spațiului ortodox.

Legea, autismul și litost-ul

*Receptarea în mass-media maghiară din România
a Legii Statutului Maghiarilor de peste Hotare*

PETHŐ ZOLTÁN

Ce este litost? E un cuvânt ceh intraducibil. Prima silabă, care se pronunță lung și accentuat, amintește plânsetul unui câine părăsit. Zadarnic caut pentru sensul acestui cuvânt echivalentul în alte limbi, deși cu greu îmi pot imagina că sufletul omenesc ar putea fi înțeles fără el.

Vă dau un exemplu: studentul se scâldea cu prietena sa, studentă și ea, în apa unui râu. Tânăra fată era sportivă, în schimb el înota foarte prost. Nu știa să respire sub apă, se mișca încet, scoțând capul la suprafață într-o agitație nervoasă. Studenta, îndrăgostită nebunește de el, era atât de delicată, încât înota în ritmul lui. Dar cum scâldatul era pe sfârșite, dori să dea o clipă frâu liber instinctului ei de sportivă și, într-un craul rapid, se îndreptă spre malul opus. Studentul se strădui să înoate și el mai repede, dar înghiți apă. Se simțea minimalizat, dat de gol în inferioritatea sa fizică și-l încearcă litost. Își reprezenta copilăria bolnăvicioasă, fără exerciții fizice și fără prieteni, sub privirea veșnic grijulie a mamei, și-l cuprinse deznădejdea pentru sine și pentru viața sa. Întorcându-se pe un drum de țară, tăceau amândoi. Rănit și umilit, studentul avea un chef nestăvil să-l bată. Ce-i cu tine? îl întrebă fata și el îi reproșă: știa bine că la malul celălalt erau vârtejuri și el îi interzisese să înoate într-acolo, fiindcă risca să se înece – și o lovi peste față. Tânăra începu să plângă; văzându-i lacrimile pe obraji, i se făcu

milă de ea, o prinse în brațe și litost se risipi.

Sau alt eveniment din copilăria studentului: părinții îl îndemnau să ia lecții de vioară. Nu era foarte înzestrat și profesorul, cu o voce rece și nesuferită, îl întrerupea mereu, reproșându-i greșelile. Se simțea umilit și-i venea să plângă. Dar, în loc să se străduiască să cânte mai corect și să evite greșelile, le făcea deliberat și vocea profesorului devenea mai aspră și mai nesuferită, iar el se cufunda tot mai adânc în litost.

Așadar ce este litost?

Litost e o stare chinuitoare, născută din spectacolul propriei noastre mizerii, descoperită pe neașteptate.

Milan Kundera – *Cartea râsului și a uitării*, Ed. Univers 1998, p. 114-115

Receptarea în mass-media românească de limbă maghiară a Legii Statutului nu este atât de complicată, nuanțată, în consecință nu ridică mari probleme precum presa de limbă română, unde ziaristii au avut ocazia să treacă prin toate stările de la agonie (anunțarea votului Parlamentului maghiar) la extaz (anunțarea boicotului de către premierul român).

Am urmărit câteva zile după adoptarea legii cotidienele centrale *Romániai Magyar Szó* (RMSZ), *Krónika*, precum și ziarele regionale cele mai importante, cum ar fi *Szabadság*, având sediul redacției în Cluj și care acoperă nord-

vestul României, *Hargita Népe* (județul Harghita), *Erdélyi Napló* (județul Bihor) și *Népújság* (județul Mureș).

Dezbaterile din spațiul public maghiar din România referitor la Legea Statutului se coagulează în jurul următoarelor relații:

1. Legea Statutului și maghiarii din afara granițelor Ungariei
2. Legea Statutului și Ungaria
3. Legea Statutului și Uniunea Europeană
4. Legea Statutului și România

1. Legea Statutului și maghiarii din afara granițelor Ungariei

Presa maghiară ia act de votarea legii cu satisfacție. Știrile sunt scurte, analitice. Poate tocmai datorită faptului că pe parcursul unui an de zile acest eveniment mult așteptat și-a erodat capitalul mediatic pentru minoritatea maghiară. Totuși, ici-colo apar articole polemizatoare, dar nicidecum cu un raport dezechilibrat, frânt între rațional și emoțional: textul legii este public de un an de zile și în consecință atât interesul cât și timpul pentru analizele legii s-a consumat.

În perioada Ungariei comuniste tot ce era legat de minoritățile maghiare sau de Transilvania, Vojvodina etc. constituiau un subiect tabu. După celebrele declarații ale premierului Antall József, primii pași spre o asemenea lege se fac în 1996, când cabinetul Horn organizează prima întâlnire la nivel înalt cu reprezentanții minorităților maghiare, care a provocat mari nemulțumiri internaționale. Începând din 1999 aceste întâlniri devin regulate și se instituționalizează: este înființată Adunarea Permanentă Maghiară. În iunie 2000 Guvernul redactează concepția Legii Statutului, ce declanșează o polemică națională. În martie 2001, Guvernul trimite legea în forma definitivată Parlamentului pentru dezbateră și vot.

Această lege este dezbătută de nu mai puțin de zece ani și în tot acest timp s-au

confruntat multe variante posibile (dubla cetățenie), printre care și unele care ar fi constituit precedente nemaiîntâlnite: cetățenia *extra terra Hungaria*.

Pentru minoritatea maghiară Legea are și o valoare simbolică. În perioada comunistă, datorită scopului național-politic de a slăbi/desființa așezările cu o populație preponderentă maghiară, guvernul României a încurajat migrația, în Transilvania, a populației din alte zone (în România anulului 1966, dintr-o populație totală de 19 milioane, 6 milioane de cetățeni trăiesc altundeva decât în locul în care s-au născut). Astfel, raportul minoritate/majoritate din țările vecine Ungariei s-a înrăutățit constant în ultimele decenii. Toate măsurile potrivnice ar fi culminat cu desființarea totală a învățământului în limba maghiară în 1992, dacă regimul ceaușist s-ar fi menținut.¹ Pe lângă acest proces de asimilare promovat de guvernele românești² trebuie menționată și calea naturală, asimilarea prin forța lucrurilor: căsătorii mixte, identificarea individului cu majoritatea datorită posibilităților mai mari de afirmare și de integrare socială. În asemenea condiții păstrarea identității culturale/etnice este condiționată de mai mulți factori³:

- dacă asumarea identității etnice nu atrage dezavantaje,
- dacă statul ar recunoaște pe deplin minoritarului rolul de constituent statal,
- dacă s-ar putea folosi și limba maghiară în cadrul instituțiilor statului (la locul de muncă, în carieră),
- dacă s-ar putea învăța la toate nivelele în limba maghiară,
- bază materială solidă.

Pentru toate acestea reprezentanții politici ai minorităților duc o luptă pașnică, exclusiv democratică, ceea ce ar merita toată aprecierea majorității.

În privința Legii statutului, minoritatea maghiară se află iarăși în situația neconvenabilă

de a fi în mijlocul disputei dintre două puteri⁴. Ziarele sesizează marea iluzie ce se leagă de amintita lege: acest act normativ, despre care s-a spus că nu face nimic altceva decât să legalizeze o realitate preexistentă⁵ (burse, acces la bibliotecă, muncă) modifică unele condiții în defavoarea populației maghiare din jurul Ungariei: până acum Guvernul Maghiar tolera munca la negru, în schimb Legea statuează o perioadă maximă de lucru în condiții legale doar de 3 luni. Prin urmare, deși este recunoscută valoarea pozitivă a legii, care e receptată ca o reintegrare națională fără o politică revizionistă, se întrevede un viitor destul de sumbru: această lege nu ne va ajuta, nu va schimba radical situația din România.⁶

2. Legea Statutului și Ungaria

Această relație invocă mai multe întrebări pertinente, ale căror răspunsuri pot influența în mod decisiv soarta legii.

Pentru siguranța și bunăstarea cetățenilor maghiari (din Ungaria) sunt necesare legături strânse cu maghiarii de peste hotare? Este o problemă importantă, pentru că toate cheltuielile ce derivă din această lege vor fi suportate de către contribuabilul maghiar.

a. raportarea afectivă

Raportarea publicului maghiar din Ungaria la problemele legate de conaționali din țările vecine este, înainte de toate, de natură afectivă. Este și firesc: după momentul Trianon, 1/3 din etnicii maghiari rămân în afara granițelor, fără voința lor, împreună cu multe dintre leagănele culturii maghiare. Astfel, orice școală închisă, orice statuie vopsită, dispariția oricărei insulițe lingvistice înseamnă o pierdere irecuperabilă și pentru națiunea maghiară.

b. raportarea rațională

Raportarea afectivă este susținută și de principii pragmatice. Nu e un secret că Ungaria a ajuns exportatoare de capital: firmele maghia-

re/străine având sediul în Ungaria investesc mult în zonele vecine. La nivelul Întreprinderilor mici și mijlocii se caută și se stabilesc relații mai ales în apropierea granițelor. Pentru realizarea scopurilor economico-financiare este foarte util dacă se poate lucra în medii culturale/lingvistice identice. Beneficiile reciproce ale acestor relații sunt evidente.

c. suportul populației și al forțelor politice

Unitatea relativă a forțelor politice ungare față de Legea statutului e un subiect ce nu necesită aprofundare: se știe, Legea Statutului a fost votată pe 19 iunie 2001 cu 306 voturi pentru, 17 împotriva și 8 abțineri. Interesante sunt rezultatele sondajului telefonic realizat de *Socio-Balance* între 2-4 aprilie 2001, publicate în *Pro Minoritate*⁷, numărul din această primăvară. Voi aminti doar un singur rezultat obținut, în funcție de simpatia politică a interviuatului:

La întrebarea *Sunteți de acord ca maghiarii de peste hotare, care vizitează Ungaria, să fie tratați în mod preferențial față de ceilalți cetățeni străini?* au răspuns în felul următor:

Total: 48% sunt de acord întru-totul, 6% sunt de acord, 10% nu sunt de acord, 19% nu sunt de acord deloc, 17% nu știu/nu răspund.

Simpatizanți FIDESZ: 58% sunt de acord întru-totul, 6% sunt de acord, 10% nu sunt de acord, 15% nu sunt de acord deloc, 11% nu știu/nu răspund

Simpatizanți SZDSZ: 34% sunt de acord întru-totul, 3% sunt de acord, 9% nu sunt de acord, 43% nu sunt de acord deloc, 11% nu știu/nu răspund

Simpatizanți MSZP: 41% sunt de acord întru-totul, 6% sunt de acord, 11% nu sunt de acord, 27% nu sunt de acord deloc, 15% nu știu/nu răspund

Simpatizanți MIÉP: 76% sunt de acord întru-totul, 0% sunt de acord, 5% nu sunt de acord, 5% nu sunt de acord deloc, 14% nu știu/nu răspund.

d. *tendința forței de muncă*

Tendința de pe piața forței de muncă din Ungaria, și anume lipsa în anumite zone/sectoare de activitate a forței de muncă, este un ultim factor important al relației Legea Statutului – Ungaria. Locuitorii din estul Ungariei nu fac față mobilității interne, adică estul Ungariei, mai puțin dezvoltat, nu poate acoperi cerințele pieței de muncă din vestul Ungariei. Prin urmare, și aici regulile pieței sunt mai importante decât simbolurile poeziilor național-romantice, Ungaria fiind nevoită să primească în mod continuu forță de muncă externă, ca și multe alte state europene. Avantajul societății maghiare ar fi că necesitățile vor fi acoperite cu alte necesități, adică prin atragerea conaționalilor cu un venit mult mai redus. Pe de altă parte, tensiunile sociale care s-au manifestat atât de pregnant în occident, s-ar reduce simțitor, dar s-ar reduce și exploatarea și insecuritatea muncitorilor.

3. *Legea Statutului și Uniunea Europeană*

Pentru cetățenii Ungariei scopul primordial este aderarea grabnică la UE. Prin aceasta se va ajunge la o integrare în sistemul economic occidental, care va ridica nivelul de trai și va consolida sistemul democratic în mod ireversibil. În consecință, Guvernului maghiar îi este interzisă orice acțiune care ar pune în pericol interesele cetățenilor. Cei trei piloni importanți ai politicii externe ungare, și anume *integrare în UE, relațiile de bună vecinătate cu țările vecine și cheștiunea maghiarilor de peste hotare*, sunt într-o relație de interdependență. Evoluția favorabilă din punct de vedere economic a Ungariei ar contribui la rezolvarea multor probleme ale comunităților maghiare de peste hotare. Dar și invers: o politică externă regională de succes, rezolvarea problemelor minorităților maghiare, ar accelera integrarea Ungariei.

Toate formațiunile politice maghiare din exteriorul Ungariei au contribuit la consolidarea democrațiilor țărilor unde acționează. În

Slovacia, Partidul Coaliției Maghiare face parte din frontul anti-Mečiar, iar voturile maghiarilor au contribuit la înlăturarea lui pe cale democratică. În Iugoslavia minoritatea maghiară a votat în bloc pentru coaliția democratică, contribuind astfel la căderea lui Milošević. În România, rolul voturilor maghiare din 1996 este evident. Răspunsul partidului de guvernământ, PDSR (PSD), a fost alegerea UDMR ca partener, în defavoarea PRM. Prin urmare, putem afirma că reprezentanții politici ai minorităților maghiare din afara Ungariei sunt susținători fideli ai schimbărilor democratice, ai economiei de piață și ai politicilor prin care se încearcă realizarea acestora. În consecință, ei își aduc aportul atât la stabilizarea politico-socială a țărilor în care acționează, cât și la stabilitatea regiunii și, prin extensie, a Europei.

Opinia publică maghiară, prin vocea presei scrise, atrage atenția că exemple asemănătoare Legii statutului există atât în UE cât și în țările vecine. Să nu uităm relațiile Portugaliei cu Brazilia, ale Spaniei cu America Latină, ale Irlandei cu irlandezii de pretutindeni, ale Germaniei și Austriei cu germanii de pretutindeni, în care sunt incluși și germanii din România (acces preferențial la vize), ale Greciei cu grecii din Albania etc. Asemenea legi funcționează și în țările vecine: Slovacia, Polonia sau Slovenia. România are o relație specială (pe criterii etnice) cu Republica Moldova, reflectată și de Legea 150/1998 (Lege privind acordarea de sprijin comunităților românești de pretutindeni).

4. *Legea Statutului și România*

Presa maghiară încearcă să țină pasul, să informeze, să descrie, să comenteze, să înțeleagă vacarmul isteric. Reacțiile însă nu ajung nici la oficialii români și nici în fața marelui public. Totul pare a fi o scenă în care sunt montate simultan două piese. Astfel, cunoscutul

publicist Fey László reacționează în paginile RMSZ la opiniile lui Dan Oprescu și Cristian Preda exprimate în 22 (05.29-06.04 2001). Deși în ultimii 10-11 ani foarte mulți socio-lingviști, politologi și chiar politicieni maghiari au atras atenția asupra diferenței semantice dintre uzul românesc al termenului *național* (de proveniență franceză, având ca referent *națiune politică*, adică *cetățenie*, care este o caracteristică a statelor centralizate) și uzul maghiar, de proveniență germană, care acoperă o arie semantică total diferită: *națiunea culturală*, care nu înseamnă nicidecum o etnicizare a cetățeniei, pe care o invocă – și nu înțeleg de ce – Cristian Preda în menționatul număr al revistei 22.

Presa scrisă maghiară din România încearcă să combată argumentațiile demagogice – de manual ale Guvernului Român, dar eficiența acțiunii duce cu gândul la mitul lui Sisif. Publiciștii maghiari amintesc atât de Legea 150/1998, privind acordarea de sprijin comunităților românești de pretutindeni, cât și de similitudinile legi din Slovacia, Slovenia, Polonia etc. Acuzația privind furtul de forță de muncă (prin Legea statutului), formulată de guvernul unei țări cu un șomaj enorm, care trimite zeci de mii de muncitori calificați peste hotare, nu numai că nu are o susținere reală, dar este inacceptabilă din punct de vedere moral: statul, răspunzător de starea economică a țării, opunându-se avantajelor Legii Statutului, nu numai că își condamnă cetățenii la foamete și sărăcie, dar le și interzice căutarea modalităților de salvare. Publiciștii maghiari acuză și suspecta unitate cu care mulți lideri de opinie români au făcut din condamnarea legii maghiare o componentă a românității.⁸ În primă instanță, mulți români s-au pronunțat înainte de a fi citit textul legii, înainte de a ști împotriva cărui articol protestau. Dar protestau! Publiciștii maghiari acuză și incapacitatea politicianilor, ziariștilor români de a înțelege că un drept, un avantaj etc. nu privează majoritatea de un drept al său, nu este în defavoarea acesteia. Se pare – spun

ziariștii maghiari – că modelul de manipulare mediatică (care constituie punctul forte al guvernului Năstase) a funcționat încă odată: dacă ai întreba un cetățean român de ce refuză această lege, habar nu are! Dar este profund nemulțumit și jignit de adoptarea amintitei legi.

Ieșirile furioase ale unui stat falimentar – care pare că se folosește de o populație împovărată, pentru existența sa gratuită – împotriva unor avantaje acordate propriilor cetățeni este de un ridicol macabru. Ridicolă este și invocarea acțiunii de etnicizare a conceptului de cetățenie prin Legea statutului, când chiar articolul 1 al Constituției României realizează acest lucru. Ipocrizia se manifestă și în gestul de a explica cu minuțiozitate ce tensiuni va naște în Transilvania o astfel de lege, ce diferențe se vor face între cetățenii acestei țări. Cei care acuză de discriminare Legea statutului trec cu vederea faptul că însuși statul român discriminează, pe criterii nedeclarate, atunci când, de exemplu, păgubiții FNI sunt tratați diferențiat de restul înșelaților (e.g. “victimele” Caritas-ului), sau când moșii beneficiază de împrumuturi preferențiale, sau când unele întreprinderi sunt susținute financiar și altele nu etc.

Atât opiniile ziariștilor maghiari cât și ale intelectualității maghiare din România nu ajung în sfera publică românească. Nu există poduri între noi, nu ne cunoaștem. (Excepțiile, ca de exemplu revista *Provincia*, sunt puține și ajung exclusiv în sferele academice lașe, mereu în căutare de finanțatori și care se ocupă cu situația minorităților pentru că acum e de *bone ton*...). Astfel, ne scufundăm într-un **autism** mioritic, testat, garantat și promovat.

Un caz:

Am căutat cu foarte mare interes receptarea articolului cu un titlu fulminant al lui Octavian Paler, *Diktatul de la Budapesta* (Cotidianul, 22 iunie 2001).⁹ Nu am găsit nimic. Care este “focarul” articolului amintit? Domnul Paler folosește acel cuvânt mistic, *Trianon*. Într-

adevăr, este un moment dureros pentru Ungaria și pentru etnicii maghiari. Eu o recunosc deschis, maghiarii o recunosc deschis. Domnul Paler nu poate accepta acest fapt. Dânsul nu poate înțelege că recunoașterea de către maghiari a traumei produse la Trianon și aspirația către *unitatea națiunii maghiare* pot fi separate de orice tendințe “revizioniste”, “iredentiste”. Am discutat mai sus problema diferenței de referent pentru termenul “națiune”, în accepțiunea română și maghiară.

În continuare, am citit niște fraze “memorabile”. Dincolo de ipocrizie, demagogie, sau rea-voință, voi accentua fenomenul de **autism social**. Domnul Paler enunță foarte senin (atât de senin încât sunt șocat), că Guvernul Român depune *eforturi sincere de a asigura pacea etnică*, și a *acționat decent și corect în problema națională*. *A luat în serios dreptul la diferență al minorităților și principiile europene legate de el*. *A avut grijă să nu jignească, să nu lezeze*. *Să nu discrimineze și, cu bună credință, s-a străduit să stingă orice sursă toxică de conflict interetnic*.

Citatul de mai sus e șocant dacă ne raportăm la context. Presa maghiară focalizează criticile aduse autorităților române în jurul primei propoziții a Constituției, care, *simbolic*, legalizează inexistența maghiarilor, (prin *nerecunoașterea*) unei populații de aproximativ 1.700.000 de persoane. Există anumite fapte, susținute vizibil sau doar tacit de către autoritățile române, care *aneantizează* minoritatea maghiară, dar și celelalte minorități etnice din România. Mai întâi, un fapt încărcat simbolic: denumirea obiectului de studiu *Istoria românilor* (Iau doar cazul Transilvaniei: istoria acesteia nu poate fi separată de cultura maghiară autohtonă, nu pot fi ignorate relațiile culturale foarte strânse, rolul esențial al factorului maghiar în apariția, dezvoltarea și evoluția culturii scrise românești. Ar fi un fapt pozitiv recunoașterea contribuției culturale, economice a maghiarilor, germanilor și a altor minorități la “zestrea” culturală, economică a Transilvaniei.). Și alte fapte induc sentimentul respin-

gerii minorității maghiare: neacceptarea Universității de Stat cu limba de predare maghiară (deși maghiarii își plătesc impozitele și taxele), desemnarea zilei de 1 Decembrie (ce marchează un fapt trist pentru maghiarii din România) ca zi națională, în ciuda “*eforturilor sincere*” ale guvernului “*să nu jignească, să nu lezeze*” sentimentele minorităților etnice, polemicele inutile în legătură cu utilizarea limbii maghiare în administrație, sau chiar situațiile cotidiene, cum ar fi faptul că numele maghiare nu sunt scrise de obicei corect.

Am încercat să arăt că autismul social, exprimat adeseori prin paler-isme, nu rezolvă problemele minorităților. Acele *eforturi sincere* ale statului român, invocând condițiile prestabilite și impuse de “reprezentanții” majorității oferă doar “rezolvări” orgolioase, inefficiente în politica externă, fragile în politica internă. Soluțiile sunt în altă parte... *Viața e în altă parte* – spune Kundera!

NOTE

- ¹ Cf. unui document găsit de un ilustru istoric maghiar.
- ² În *România naționalismul a fost un proiect de stat, de fapt guvernamental* Alina Mungiu-Pippidi: Transilvania Subiectivă, Ed. Humanitas, 1999, p. 42.
- ³ Klein András: Gondolatok a státusztorvényről In. *Pro Minoritate* 2001 tavasz, p.94-100
- ⁴ Sarány István: A státusztorvény elfogadása után In. *Hargita népe*, 19 Iun. 2001
- ⁵ Dénes László: Élni és élni hagyni In. *Erdélyi Napló*, 19 Iun. 2001
- ⁶ Dénes László:Élni és élni hagyni In. *Erdélyi Napló*, 19 Iun. 2001
- ⁷ A magyar közvélemény a státusztorvény tervezetéről In. *Pro Minoritate*, 2001, Tavasz
- ⁸ Gazda József: Rossz fogadtatás In. *Erdélyi Napló*, 26 iunie 2001
- ⁹ Octavian Paler: *Diktatul de la Budapesta*, Cotidianul, 22 iunie 2001

PETHŐ ZOLTÁN – licențiat al Facultății de Limbi și Literaturi Străine, secția româno-maghiară și Masterand al aceleiași facultăți, Universitatea București. Colaborator la revista **22, A Hét**.

Un concept românesc privind viitorul Uniunii Europene *

La mijlocul anului trecut, Ministerul Afacerilor Externe a elaborat un material privind viitorul Uniunii Europene. UE s-a arătat interesată de perspectiva actualilor candidați asupra evoluției organizației în care vor să intre. Cum, paradoxal, MAE român nu avea un concept asupra a ceea ce va deveni Uniunea – deși, considerând integrarea în UE drept o prioritate absolută a interesului național, ar fi fost logic să îl aibă – a lucrat repede un textuleț pe tema comandată. Materialul care schița opinia MAE folosea – de astă dată, neparadoxal – câteva clișee tipice, cum ar fi importanța păstrării suveranității naționale și contribuția ortodoxiei noastre la identitatea europeană. Cum însă la conducerea MAE din acel moment exista o deschidere pentru colaborarea cu “prieteni” din afara instituției, tema a fost externalizată. Așa se face că materialul MAE a fost pus de o parte. În schimb, Fundația

* *Un concept românesc privind viitorul Uniunii Europene*, Renate Weber Ed., Editura Polirom, 2001, 439 p., preț neprecizat.

pentru o Societate Deschisă a lansat, în vara anului 2000, concursul intitulat “Un concept românesc asupra viitorului Uniunii Europene”.

În momentul lansării concursului, conducerea Fundației era suficient de nesigură asupra interesului trezit de inițiativa ei. Participarea a întrecut toate așteptările. Peste 80 de idei au fost transmise FSD. De prima fază au trecut 12 propuneri de studii, dintre acestea 11 câpătând forma unor studii elaborate, respectând amplitudinea și consistența cerute de către organizatorii concursului. Dintre cele 11 lucrări, trei au fost premiate, acestea urmându-și cariera și în limba engleză, odată cu publicarea lor bilingvă în revista *Studii Internaționale* nr. 6/2001.

Editura POLIROM a publicat recent ansamblul celor 11 studii privind “un concept românesc asupra viitorului Uniunii Europene”, care, în ordinea stabilită de juriul concursului sunt următoarele: “Un concept românesc al Europei Federale” (Gabriel Andreescu, Adrian Severin); “Proiectul european: o viziune românească” (Sorin

Moisă); “Viitorul sistemului de securitate al Uniunii Europene și contribuția României la acest capitol” (Mihai Mătiș, Dorina Năstase); “Cetățeanul român – un sprijin sau un obstacol în calea integrării României în Uniunea Europeană” (Georgeta Lăcrămioara Loghin); “Valurile europene – costuri pentru cine, beneficii, când?” (Virgina Câmpeanu); “Spre o Uniune Europeană extinsă prin intermediul Uniunii Europene a noii economii. Întru o Europă a conceperii viitoarei civilizații umane” (Alexandru Caragea, Aron Jinaru, Florin Colceag); “Înapoi în viitor: revitalizarea idealurilor Uniunii Europene prin extinderea către Europa Centrală și de Est” (Corneliu Bjola); “România, într-o Europă a federațiilor regionale” (Daniel N. Tănase); “Noul concept asupra Uniunii Europene din perspectivă românească” (Sever Avram); “«A adera sau a nu adera?». Un dialog cu doi actori: Uniunea Europeană și România” (Laura Păun, Gabriela Dobrot, Dragoș Pîslaru); “Judecătorul român și dreptul comunitar” (Lucian Bojin, Flaviu Ciopec).

Titlurile sunt suficiente pentru a arată diversitatea conținutului și chiar a stilurilor. Cum este imposibil să se treacă în revistă, în spațiul unei scurte recenzii,

mulțimea de perspective, de metodologii, de valori implicite sau explicite, de așteptări ale autorilor prezenți în volumul de la Polirom, mă voi rezuma la o scurtă observație.

Este vorba despre popularitatea ideii de federalizare a Europei. O explicație ar fi nevoia de a vedea realizată, acasă, o “ordine europeană”. Ea pare să aibă nevoie de instituții exterioare de vreme ce instituțiile statului nostru “național” nu ajung să-i dea viață. Un alt tip de argumente sunt de ordin globalist: nicicând ca acum nu a existat o discrepanță atât de mare între ponderea economică și militară a statelor Europei occidentale, însumate, și ponderea lor politică în lume. Toate acestea ar fi maximalizate prin federalizare.

Odată stabilit scopul – federalizarea –, calea aleasă poate avea, și ea, numeroase implicații. În volum se confruntă două perspective opuse: unul urmează în mare o propunere franceză, de formare, într-o primă fază, a unui “nucleu dur”. Celălalt model este opusul: o federalizare prin maximum de extindere posibilă, esențial politică. Este important că aceste două perspective opuse sunt adunate împreună și rezonază cu alte argumente din volum. În acest fel,

cititorul va avea, “la masă”, un număr de raționamente între care poate să aleagă în cunoștință de cauză.

Cam în același mod studiile publicate în volum străbat, prin argumente solide, complementare ori în competiție temele securității, economiei europene, participării cetățeanului la construcția europeană, structurii Uniunii, regionalizării Uniunii etc.

Desigur, pot fi remarcate și lucruri care șchioapătă în studiile publicate. (Ar fi interesantă și o trecere în revistă a bibliografiei utilizată de cei 11 autori.) Există câteva erori factuale sau de interpretare sau câteva scenarii aducând oarecum a fan-tezii. Și totuși, trebuie subliniată importanța de excepție a volumul de la Polirom. Este prima dată când avem în literatura științifică românească o dezbatere de o asemenea amploare, tratând atât de sistematic tema Uniunii, a integrării României în Uniunea Europeană, a României în raport cu UE și mai ales, a viitorului Uniunii Europene.

Ca urmare, volumul constituie o bibliografie obligatorie pentru toți cei a căror activitate intersectează tema Uniunii Europene: pentru studenții de la facultățile de profil în primul rând, pentru

cercetători, pentru ziaristi de specialitate, pentru oamenii politici și pentru experții lor. Ar fi timpul însă ca astfel de cărți să fie considerate obligatorii și pentru oamenii de cultură. Într-o epocă în care viitorul societății românești se joacă în funcție de așezarea noastră pe harta în evoluție a continentului, este inadmisibil ca “directorii de conștiință” să trateze identitatea europeană din perspectiva unei liste de metafore.

Gabriel ANDREESCU

CINE NE CITEȘTE:

Sunt deosebit de mulțumit de câte ori deschid “Sfera Politicii”. Ținuta revistei, sobrietatea și profesionalismul ei, numele prestigioase ale colaboratorilor, tematicile actuale, reprezintă adevărate îndemnuri la o lectură interesantă.

Andrei Chirică
Președintele S.C.
MobilRom S.A.

O perspectivă organizațională asupra școlii gustiene *

“O istorie orală a Școlii Sociologice de la București” scrisă de sociologul bucureștean Zoltán Rostás (Editura Printech, 2001) ne demonstrează că a existat, pe lângă literatura de sertar, și o sociologie de sertar, și încă una de calitate. Cartea este rezultatul unei munci științifice începută la mijlocul anilor ‘80 și finalizată zece ani mai târziu. Subiectul este unul intens abordat după 1965, de tineri cercetători convertiți în istorici ai sociologiei, dar și de foști monografști în cărțile lor: schițarea profilului școlii sociologice inițiate în perioada interbelică de Dimitrie Gusti. Cu toate că “faptul social” promovat de Gusti a fost atât de mult analizat, Zoltán Rostás ne facilitează o nouă receptare a lui. Perspectiva organizațională pe care o adoptă autorul, permite o ordonare a materialului documentar (adunat în anii optzeci) mult mai sistematică decât în cazul istoriilor convenționale, și observarea unor particularități ale școlii care au scăpat atenției

* Zoltán Rostás, *O istorie orală a Școlii Sociologice de la București*, Editura Printech, 2001.

altor cercetători. Cartea nu vrea să conteste dinadins studiile dedicate școlii după 1965, ci se vrea o investigație a vieții cotidiene a acestei organizații. Substanța lucrării este construită pe baza a aproximativ 200 de ore de înregistrări pe bandă de magnetofon.

Folosirea istoriei orale cu scopul reconstruirii identității unei școli științifice este un caz unic în istoria științifică românească. Inovația lui Zoltán Rostás este, întâi de toate, de ordin metodologic: istoria orală este utilizată în general pentru a “scrie” povestea unor pături, categorii, care nu lasă urme scrise nemijlocite, cum ar fi minoritățile etnice și religioase, gospodinele, marginalii, iar autorul acestui volum a aplicat-o la un grup deloc marginal, care a lăsat destule urme scrise. Nu este mai puțin semnificativ momentul efectuării cercetării: solicitarea unor destăinuri în anii optzeci (și în spiritul celor scrise de H. H. Stahl despre “convorbire”, prezenta pentru mulți cercetători un proiect prea periculos. În ciuda acestor premise, Zoltán Rostás a putut să-și realizeze planul, acela de a construi o arhivă orală a școlii

monografice, datorită perseverenței sale, pe de-o parte, și a șansei pentru marele efort științific, depus de el, apărută odată cu schimbarea regimului politic în 1989, pe de altă parte. Dacă ar fi prelucrat și publicat înregistrările făcute cu participării la campaniile monografice din perioada interbelică, ar fi avut suficiente neplăceri încât să regrete gestul său. Neplăcerile, probabil, n-ar fi fost urmările unor dezvăluiri senzaționale, ci ale faptului că sociologia din deceniul opt era tolerată cu precădere doar dacă făcea apologia sistemului. Bazându-se pe istoria vieții personale, metoda pur calitativă, a unui mare număr de studenți și de colaboratori ai lui Dimitrie Gusti: Ernest Bernea, Harry Brauner, Lena Constante, Gheorghe Focșa, Marcela Focșa, Constantin Marinescu, Mihai Pop, Henri H. Stahl, și mulți alții, studiul este concretizarea unui hobby științific, acceptat înainte de 1989 pentru că nu ieșea din sfera discursului privat. Scrisă într-un stil aproape literar uneori, exact și sistematic alteori, această carte de dimensiuni medii (183 pagini), reușește să creioneze spiritul unei epoci, cea interbelică și mai ales să profileze imaginea intelectualității umaniste de atunci. În prim plan se disting figurile celor care au avut un rol esențial în Școală: Dimitrie

Gusti, Henri H. Stahl, Mircea Vulcănescu, Traian Herseni, Anton Golopenția, iar în plan secund portretele intelectualelor din grupul Criterion: Petru Comarnescu, Constantin Noica, Dan Botta. Repovestirea unei epoci este realizată de Zoltán Rostás, când prin transcrierea “vocilor” colegilor, prietenilor, soțiilor sau chiar ale eroilor-monografiști înșiși, când prin nararea de către autor în mod sintetic a faptelor și ideilor pe care i le-au istorisit interlocutorii lui. Teoriile actuale din sociologia organizațiilor demonstrează cât de mult contează în instituții structurile informale, care ajung să contribuie la fel de mult, sau chiar mai mult decât structurile formale la performanțe. Modalitatea în care au funcționat instituțiile întemeiate sau doar conduse de Dimitrie Gusti, așa cum este aceasta descrisă de actorii sau de martorii acelor vremuri, pare a fi fost o anticipare a sistemului organizațional funcțional și descriptibil astăzi. Institutul Social Român, Seminarul de Sociologie, Fundația Culturală Regală “Principele Carol”, Serviciul Social nu par a fi fost foarte bine structurate, activitatea desfășurată acolo, coagulându-se, în funcție, aproape exclusiv, de proiectele și strategiile profesorului Gusti. Cum era de așteptat, Zoltán Rostás acordă un spațiu mai amplu în

studiul său, Institutului Social Român, locul unde conferențiau marile personalități din acea perioadă și Seminarului de Sociologie, unde se discutau campaniile monografice înainte și după desfășurarea lor, dar nu omite să evidențieze semnificația mutării centrului școlii la Fundația mai sus pomenită.

Autorul nu ocolește problemele mai sensibile ale organizațiilor gustiene, cum ar fi aceea a legăturilor unor monografiști cu Mișcarea Legionară. E interesantă, în acest sens, analiza pe care o face contextului social-istoric care a favorizat apariția și dezvoltarea Gărzii de Fier: “Tinerii socializați în perioada războiului, îmbrăcați în uniformă sau nu, nu-și găseau locul într-o țară mult mai mare, și într-un sistem al democrației liberale, dar cu mentalități antebelice” (pag. 88).

Partea cea mai interesantă nu rezidă însă în analiza migrării câtorva monografiști spre Legiune, ci a concurenței pe care școala gustiană o reprezenta pentru Garda de Fier. Cu toate că este indiscutabil faptul că Gusti era animat de idealul ridicării satelor printr-o strategie care împletea cercetarea cu acțiunea, ideal de care nu erau străini nici nemții sau ungurii care s-au interesat de progresele monografiei românești, nu

se poate trece cu vederea sprijinul pe care sociologul i l-a oferit lui Carol al II-lea, în aplicarea politicii lui. Izbucnirea războiului a împiedicat aplicarea efectivă a planurilor lui Carol al II-lea de contracarare subtilă a Gărzii de Fier. Unul dintre aceste planuri, cu o accentuată nuanță paramilitară, se referea la Serviciul Social, care consta din prestarea unei munci culturale la țară, de către licențiați, începând din 1939. Licențiații urmau să facă parte din niște echipe care erau repartizate în diferite colțuri ale țării. Gusti și o parte dintre tinerii apropiați lui, Henri H. Stahl, Octavian Neamțu, Anton Golopenția, Gheorghe Focșa, au fost solicitați de Carol al II-lea în vederea pregătirii comandanților de echipe. Defilări în pas de marș, ridicarea drapelului, intonarea unor cântece patriotice, salut prin ridicarea brațului asemănător cu al naziștilor, participarea la îmbunătățirea vieții țăranilor, educarea țăranilor, reprezentau atât similitudini cât și diferențe esențiale între cele două organizații – echipele Serviciului Social și Mișcarea Legionară. Cu privire la atitudinile absolvenților față de taberele Serviciului Social s-au remarcat mai multe tendințe: de la supunerea, de nevoie, în fața unei discipline severe, “naziste”, după cum o caracteriza

una dintre coechipiere, Irina Sturza, până la aderarea cu entuziasm la aceste acțiuni. Atitudinile diferite se explicau, se pare, prin apartenența, în cazul desconsiderării Serviciului Social, la clasa de mijloc sau la aristocrație, iar în cazul aprecierii acestei munci de culturalizare a sătenilor, prin apartenența la clase mai modeste.

În ultimul capitol, care este totodată și cel mai structurat, Zoltán Rostás, surprinde conducerea și organizarea instituțiilor gustiene, recrutarea participanților, cultura organizațională. În aceste pagini Gusti este surprins într-o perspectivă inedită și mult mai autentică decât clișeele vehiculate până în prezent. În acest context nu este de mirare că Zoltán Rostás descoperă în activitatea lui Dimitrie Gusti o preocupare pentru promovarea imaginii instituțiilor patronate de el, într-o perioadă în care încă nu se putea vorbi efectiv de practica conștientă a Relațiilor Publice: “Putem afirma că a existat o întreagă producție de ‘imagine’, care deja în anii ‘20 a depășit strictul necesar al obținerii de încredere din partea comunității, ca în anii ‘30 să ia o amploare și mai mare” (pag. 157).

Unghiul de abordare (sociologia organizațiilor), metodologia istoriei orale, polifonia vocilor actorilor sociali și martorilor, contribuie la

recrearea unei lumi, fascinante prin dinamismul și prin forța personalităților care o populează, lumea sociologilor și a altor intelectuali umaniști care l-au înconjurat pe Dimitrie Gusti.

Demersul autorului este non-evaluativ, dar responsabil, în sensul curajului de a formula concluzii, puncte de vedere proprii, vizavi de întâmplările narate de intervievații lui. Față de aceste puncte de vedere, vor apărea, probabil observații critice din partea adeptilor cercetării cantitativiste – că nu a intervievat toți participanții, că pe cei pe care i-a intervievat nu i-a selectat printr-o eșantionare care să furnizeze o populație

reprezentativă pentru populația de referință (monografistii), or din partea acelor cercetători tradiționaliști care se concentrează asupra rezultatelor unei școli și nu pe drumul parcurs până la operă.

Originalitatea abordării și rezultatele interesante ale acestei lucrări fundamentate pe metoda istoriei orale ar putea inspira și alte încercări de reconstrucție narativă a unor instituții, curente culturale, partide politice și mișcări sociale care nu merită să aibă doar istorie maniheistă.

Silvia BRANEA

*
* *

Relații cu vecinii *

Anii care au urmat căderii comunismului au însemnat nu numai o conștientizare a libertăților pe care poate și trebuie să le exercite o națiune, ci și o mai acută percepție asupra rolului pe care o țară îl joacă în ansamblul relațiilor internaționale. În acest context, * Ștefan Deaconu, *Tratatele României cu vecinii*, Editura Lumina Lex, București, 2001, 176 pagini, preț 80.000 lei.

munca autorului acestei cărți vine să acopere nu numai o necesitate a specialiștilor în domeniul dreptului internațional, dar și o importantă latură a culturii civice a oricărui cetățean, cu atât mai mult cu cât aspirațiile de integrare europeană ale României ne impun o atenție deosebită asupra relațiilor cu vecinii.

Cartea beneficiază de o rigoare structurală clasică, fără ca prin aceasta să-i fie

afectat în vreun fel modernismul abordării sau naturalitatea logică. Conținutul este împărțit în două capitole, primul având rolul de a explica noțiunile cu care se va opera pe parcurs, precum și de a stabili un context socio-juridic din prisma căruia trebuie abordat un tratat internațional. Înțelegem prin aceasta calea pe care o urmează ratificarea unui tratat, drum care nu este altceva decât o expresie a importanței acestor acte normative în ierarhia juridică a unui stat.

Cel de-al doilea capitol analizează relațiile politico-juridice ale României cu fiecare din vecinii ei, nelimitându-se la situația prezentă, ci apelându-se și la o succintă perspectivă istorică. Textul tratatelor încheiate de România cu vecinii săi, care este redat la sfârșitul fiecărei secțiuni analizând relațiile cu o anumită țară, apare astfel ca un mod natural de a întregi complexul tablou al raporturilor interstatale pe care Ștefan Deaconu îl înfățișează cititorului.

Se cuvine subliniată în mod deosebit prezentarea tratatelor cu Federația Rusă și Turcia. Aceste două țări nu au graniță comună cu România astfel încât ele nu intră în definiția lingvistică a termenului “vecini” în sens restrâns. Cu toate acestea, apa-

riția lor în această carte este o dovadă a înțelegerii profunde a relațiilor internaționale de către autor. Două motive principale impun această abordare: primul se referă la vechile și complexe legături istorice dintre România și aceste state, iar cel de-al doilea la rolul pe care aceste state îl joacă în prezent și, fără îndoială și în viitor, nu numai prin raportarea directă a țării noastre cu ele, dar și privind contextul global al relațiilor internaționale. Astfel Turcia deține una din cele mai mari armate dintre statele membre NATO, iar relațiile Uniunii Europene cu Federația Rusă sunt în continuă creștere. Viitoarea aderare a României la aceste organisme va trebui să ia în calcul și o redimensionare sau chiar reorientare a politicii externe românești.

Într-un domeniu atât de sensibil cum este politica externă autorul reușește să redea o imagine completă și imparțială a relațiilor României cu vecinii săi, mai apropiați sau mai îndepărtați, fără a aluneca însă în capcana limbajului sec al tehnicii juridice. Se asigură astfel o lectură plăcută, păstrându-se însă acuratețea juridică a termenilor folosiți.

Cartea beneficiază și de o introducere a reputatului prof. univ. dr. Victor Ducu-

lescu ce are darul de a familiariza cititorul cu anumite aspecte juridice de drept internațional, precum și de a sublinia importanța temei abordate. Aceasta deoarece, indiferent de opțiunile personale ale fiecăruia din noi, societatea românească se deschide din ce în ce mai rapid către exterior, creându-se încet-încet un loc al României în “societatea internațională”. Înțelegerea procesului care se desfășoară în prezent reprezintă un imperativ pentru toți cetățenii unui stat întrucât rolul și poziția fiecăruia dintre ei în viitor va fi afectată de rezultatul acestei transformări. Evident, relațiile unei țări cu vecinii ei reprezintă primul pas care trebuie abordat de către un stat și de aceea credem că această carte reprezintă un instrument mai mult decât necesar pentru toți românii care se luptă pentru construirea unei noi societăți românești puternică pe plan internațional și nu numai.

Mihai Horia CUC

Pagini de jurnal *

“Nu mai pot fi comuniști decât imbecilii și canaliile!”

RAYMOND ARON

Fundația Academia Civică oferă cu generozitate publicului larg volumul de “Amintiri” intitulat “De la Iași la Geneva, de pe Bahlui pe Lemán” al doamnei Nicoleta Franck. Autoarea este de origine română și emigrează în Occident după instaurarea regimului totalitar comunist. Ziaristă, corespondentă în Elveția și pe lângă instituțiile internaționale de la Geneva a ziarului “La Libre Belgique”, specialistă în problemele românești, s-a evidențiat prin publicarea cărții “La Roumanie dans l’engrenage – Cum a devenit Regatul, Republică Populară (1944-1947)”, Editura Elseviers – Sequoia, 1977.

Lucrarea prezentată de autoare în cadrul colecției “Biblioteca Sighet” este împărțită în 25 de capitole precedate de un “Prolog” și încheiată cu un “Epilog”.

La rândul lor, capitolele, se împart tematic în

* Nicoleta Franck, *De la Iași la Geneva, de pe Bahlui pe Lemán*, Editura Fundației Academia Civică, București 2000, 180 p., preț neprecizat.

trei planuri care urmăresc destinul unei vieți zbuciumate. Primele două dintre acestea evocă anii copilăriei și ai adolescenței petrecuți la Iași și la București în raport cu experiența primilor ani petrecuți în afara țării și acomodarea cu noul statut. Al treilea plan este rezervat Regelui Mihai I de România.

Iașiul, locul natal, este înfățișat cu acea emoție pe care o implică recursul la memorie. Viața locuitorilor urbei din perioada interbelică o caracterizează ca fiind “o curioasă îmbinare de arhaism și nonconformism”. Cu o sinceritate debordantă este recunoscut complexul de superioritate al ieșenilor, mândri de vechimea orașului, de monumente – Trei Ierarhi, Sfântul Neculai Domnesc, Turnul Goliei, Cetățuia – Universitatea, în raport cu bucureștenii și “capitala săracă în momente și populația ei lipsită de duh.... și o numeu disprețuitori, Sodoma și Gomora” (p.15).

Aceste momente ferice sunt încheiate în mod brutal, vinovatul principal

fiind războiul. Ruinarea propriei case este resimțită în mod dureros. Marele Statmajor al armatei germane de pe frontul din răsărit avusese proasta inspirație de a-și stabili sediul chiar în casa părinților săi. Bombardamentele aviației anglo-americane vor distruge acest imobil obligând familia la un refugiu forțat în București. Plecarea din Iași dezvoltă o traumă îndeajuns de mare pentru a fi regretată și după zeci de ani.

Anii petrecuți în București corespund evenimentelor care au urmat momentului de la 23 August 1944. Prezența “Armatei roșii” în țară declanșează lupta pentru sovietizarea țării. În vâltoarea acelor evenimente Regele Mihai I devine un simbol și nu un idol. Prin aceasta suveranul se va deosebi în mod clar față de viitorii lideri comuniști, Gheorghe Gheorghiu-Dej și Nicolae Ceaușescu, care erau setoși de dorința de a fi idolatrizați. Foamea anului 1946 cuprinsese o țară secătuită de război. Penuria de alimente era folosită de comuniști pentru a identifica industriașii, comercianții și țărani înstăriți cu “sabotori economici”. Propaganda oficială mulțumea cu slugărnice Uniunii Sovietice pentru ajutoarele în alimente trimise țării noastre. Adevărul nu reprezenta nimic pentru sovie-

tici și lacheii lor din țară. Mormanele de saci cu făină depozitate în vagoane purtând inscripția U.S.A. erau înconjurate de oameni care încercau să transforme sigla în U.R.S.S. Caracatița roșie a cuprins rând pe rând toate instituțiile statului și organizații ale societății civile. Toți cei care nu erau fideli noului regim erau înlăturați fără menajamente.

La ultima întâlnire a Uniunii Scriitorilor dinainte de alegeri s-a propus aderarea "in corpore" la F.N.D. (Frontul Național Democratic), coaliție a comuniștilor care încercau să se legitimeze prin confiscarea cât mai multor organizații. Poziția lui Demostene Botez, care cerea să nu se aprobe această inițiativă, a însemnat trecerea acestuia pe lista celor care nu mai aveau voie să publice. Destinul României era pecețluit. În aceste zile tensionate autoarea îl cunoaște pe viitorul său soț Yves Franck. Prin intermediul acestuia are posibilitatea să fie invitată la un dejun care avea loc la Sinaia, acordat de Iuliu Maniu. La despărțire liderul țărănist i-a spus următoarele: "În curând veți părăsi țara și vă rog să nu o uitați! Să vă gândiți la ea și să ne faceți onoare pe unde veți fi!" (p. 35-36).

Aceste cuvinte o vor însoți pe Nicoleta Franck pe

tot parcursul vieții.

Plecarea din țară a autoarei deschide cititorului cel de-al doilea plan al lucrării. Experiența pariziană este edificatoare pentru imaginea unei lumi care avusese "norocul" să fie ocupată de armata americană și nu de cea sovietică. Fiind invitați la o prietenă a lui Yves Franck, a avut neplăcuta experiență de a fi întrebată dacă știe să folosească tacâmurile de pește. Sentimentul de superioritate este ridicol însă reflectă modul prin care era văzută România după un secol de modernizare: "De, noi, românii, nu putem avea rafinamentul lor!" (pag. 36).

În Elveția, țară care nu avusese parte de ororile războiului, propaganda comunistă reușise să inducă multă lume în eroare. Conceptele de curățenie și ordine prin care regimul totalitar comunist se legitima în fața democrațiilor occidentale păreau pentru mulți a fi o nouă modalitate democratică de raportare a statului asupra societății. Încercările românilor aflați în exil de a explica esența naturii noului regim erau privite cu superioritate răspunzând: "La noi nu s-ar putea așa ceva, noi n-am accepta!" (pag. 45).

Citind aceste rânduri acum, la 11 ani de la căderea regimurilor comuniste din

Europa Centrală și de Est, cu experiența celor patru decenii de totalitarism, nu putem decât să fim bucuroși că alți semeni ai noștri nu au avut neșansa noastră. Ar fi avut, desigur, un mare șoc: "Habar n-aveau ce înseamnă KGB și filiala sa, Securitatea" (pag. 45)

Al treilea plan al cărții este rezervat prezentării câtorva episoade din viața Regelui Mihai I de România. Una din cele mai importante contribuții ale doamnei Nicoleta Franck este explicarea titlaturii suveranului. O lungă perioadă de timp în istoriografia noastră problematica titlaturii a fost un subiect marginal. Cu toate acestea explicarea evoluției titlaturii suveranilor României își relevă importanța prin natura legitimității care o implică. Bunicul său, Regele Ferdinand, Principe de Hohenzollern a trebuit să se supună deciziei Împăratului Germaniei, Wilhelm, în calitatea sa de șef al Familiei, care a hotărât că vărul Ferdinand și soția sa Maria puteau păstra titlul de Prinți de Hohenzollern-Sigmaringen, "dar numai ei și copiii lor". Intrarea României în primul război mondial alături de Antantă a însemnat și retragerea titlului din partea Împăratului Germaniei. De aceea a apărut titulatura Mihai I de România.

Transformarea statului român în monarhie constituțională a fost rezultatul pactului dintre elite. Momentul 1866 reprezintă actul de naștere al statului român modern. Timp de un secol, casa regală și elitele naționale au dezvoltat o alianță care a condus la câștigarea independenței (1878), realizarea României Mari (1918) și promulgarea celei mai democratice constituții (1923). În mod firesc transformarea formei de guvernământ din regim monarhic în regim republican trebuia să reprezinte voința cetățenilor exprimată prin referendum. Regimul totalitar comunist nu a simțit nevoia să se "încurce" cu proceduri specifice democrației parlamentare.

Regelui Mihai I de România i s-a impus abdicarea cu pistolul pe masă. După părăsirea forțată a țării, suveranul a simțit nevoia să explice că "abdicarea mea este nulă și neavenită, deoarece e smulsă prin constrângere" (p. 158). Anii petrecuți în exil nu au schimbat percepția asupra evenimentelor. Regimul comunist este ilegal și incompetent. După eliberarea României de comunism, țara trebuie să revină la vechile realități democratice. Reîntoarcerea monarhiei este considerată a fi un act legitim, menită să dezvolte o

redresare morală și spirituală.

Revoluția din decembrie 1989 a prilejuit instaurarea unei forțe politice republicane. Frontul Salvării Naționale și urmașii săi politici: Partidul Democrației Sociale din România, Partidul Democrat și Alianța pentru România au menținut o atitudine ostilă monarhiei. Această atitudine este greu de înțeles în condițiile în care suveranul în anii săi de exil s-a călăuzit după principiile bunicului său Ferdinand I:

"De la început mi-am impus această regulă: să fac abstracție de mine însumi, să nu țin socoteală nici de originile mele, nici de familia mea. Să nu văd decât România, să nu cuget decât la ea, să nu exist decât pentru ea. Nu se domnește asupra unui popor pentru sine, ci pentru acest popor. În aceasta constă autoritatea unui Rege." (p. 155)

Campionul de necontestat al atitudinii antimonarhice a fost P.D.S.R.-ul și liderul său Ion Iliescu. Cu toate acestea istoria își are cursul ei. După 11 ani de frământări în Parlament s-a votat o lege a compromisului. Sub forma acordării unui statut special foștilor șefi de stat ai României, Regelui Mihai I i s-a acordat dreptul de a se stabili în țară. Normalizarea relațiilor dintre statul

român și casa regală este un semn al maturizării clasei noastre politice și a împăcării cu istoria.

Lucrarea de "Amintiri" a doamnei Nicoleta Franck evocă pagini ale istoriei mai puțin cunoscute tinerei generații fiind în același timp și o invitație la normalitate.

De aceea cititorul interesat este invitat să o parcurgă.

**Ioana
CRISTEA-DRĂGULIN**

CINE NE CITEȘTE:

"Sfera Politicii" este o revistă de ținută, care reflectă cu maturitate procesele tranziției, reforma economiei și a societății românești declanșate în urmă cu zece ani, prin demolarea sistemului totalitar comunist. Am speranța că revista nu va face abstracție de sfera ideilor și experienței social-demo-craților români, în care cetățenii își pun speranțele de viitor.

Ion Iliescu
Președinte al României

În Atenția Cititorului

Redacția revistei *Sfera Politicii* anunță pe cei interesați să-și completeze colecția personală/a instituției sau pe cei interesați de numere tematice mai vechi că pot achiziționa aceste reviste de la sediul Fundației "Societatea Civilă" din Str. Piața Amzei nr. 13, etaj I, sector 1, București. Pentru informații suplimentare sunați la (401) 312 84 96.

Lista numerelor disponibile, titlul și prețul acestora:

36	Democrația locală	5.000 lei	65	Doi ani de guvernare	5.000 lei
37	Ceremonii politice	5.000 lei	66	Bilanț '98	5.000 lei
44	Constituția	5.000 lei	67	Mineriade	10.000 lei
46	Despre schimbare	5.000 lei	68	Summit NATO 1999	10.000 lei
47	Gender	5.000 lei	69	Ecumenism și Politică	10.000 lei
48	Noua Putere în România	5.000 lei	70	KOSOVO	10.000 lei
49	Instituțiile Noii Puteri	5.000 lei	71-72	Feminism	10.000 lei
50	După Madrid	5.000 lei	75	Reforma Instituțională	10.000 lei
51	Contractul cu România	5.000 lei	76	Zece ani de la Căderea Zidului Berlinului	10.000 lei
53	Islamul și Politica	5.000 lei	77	Helsinki	10.000 lei
54	Revoluția Bolșevică	5.000 lei	78	Bilanț 1999	10.000 lei
55	Un an de Guvernare	5.000 lei	79	Început de campanie	10.000 lei
56	Bilanț	5.000 lei	81	Republică și Monarhie	10.000 lei
57	Criza Politică	5.000 lei	84	Banii și politica	10.000 lei
58	În Căutarea Identității	5.000 lei	85	Orașe distruse	10.000 lei
59	Capitalismul Nostru	5.000 lei	87-88	Alegeri 2000	15.000 lei
60	Anul 1848	5.000 lei	89	Parlamentul	15.000 lei
61	Holocaust vs. Gulag	5.000 lei	90	Noua guvernare	15.000 lei
62	Cărți și Autori	5.000 lei	91-92	Mituri și Fantasme	15.000 lei
63	Zona Gri	5.000 lei	93-94	Politică și Secret	15.000 lei
64	Mass-media azi	5.000 lei			

TALON DE ABONAMENT LA REVISTA "SFERA POLITICII"

(vă rugăm completați cu majuscule)

DA, doresc un abonament la revista "SFERA POLITICII", începând cu numărul ....., pe perioada de:

3 luni (45.000 lei),   6 luni (90.000 lei),   un an (180.000 lei)

Am achitat contravaloarea abonamentului, în sumă de .....lei, cu mandat poștal nr. .... sau ordin de plată nr. ...., în contul Fundației *Societatea Civilă*, nr. 2511.1-21280.1/ROL (lei) deschis la BCR, Sector 1 sau 251100222013126 (valută) deschis la BRD - SMB.

DA, doresc factură fiscală pentru abonamentul achitat.

Nume ....., Prenume ....., Vârsta .....

Compania ....., Cod fiscal .....

Profesia ....., Funcția .....

Adresa la care doriți să primiți abonamentul:

Strada ....., Nr. ...., Bl. ...., Sc. ...., Et. ...., Ap. ....

Localitatea ....., Cod poștal ....., Județ/Sector .....

Telefon ....., Fax ....., E-mail .....

Vă rugăm completați în întregime acest talon și, împreună cu copia chitanței, sau a ordinului de plată al abonamentului, expediți-l în același plic, pe adresa: Fundația Societatea Civilă - Sfera Politicii, Piața Amzei, nr.13, et. 1, sect. 1, București, cu mențiunea "Talon abonament", sau prin fax la +40-1-312.84.96. Abonamentele se pot contracta și la sediul fundației, la adresa mai sus menționată. Relații suplimentare la tel. 659.57.90. Creșterile ulterioare ale prețului de vânzare al revistei nu vor afecta valoarea abonamentului contractat. În prețul abonamentului sunt incluse taxele poștale.

